

ISSN ๐๘๕๙-๘๖๖๕

นคสศ.นิตยสารชุมชน

๖๑๙

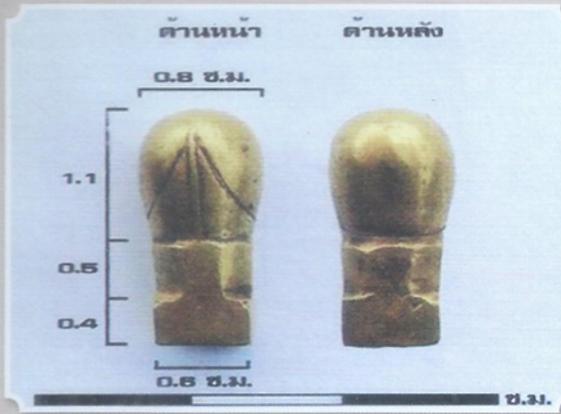
ปีที่ ๔๘ ฉบับที่ ๕ เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๑

สารนครศรีธรรมราช องค์การบริหารส่วนจังหวัด พิมพ์แจกจ่ายประชาชน

www.nakhonsi.go.th

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๗ เมื่อเวลา ๑๐.๐๐ น. นายเอนก สีหามาตย์ อธิบดีกรมศิลปากร เป็นประธานในรับมอบ “สุวรรณสิงคะ” หรือ คิวสิงค์ทองคำ ๒ องค์ พร้อมพอบเงิน พอบอิฐและหิน จากนายเสกสันต์ นาคกลัด ราษฎรหมู่ที่ ๒ บ้านจอมทอง ตำบลลิซัล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ณ ห้องประชุมอาคารดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร

ในอดีตสันนิษฐานว่า คิวสิงค์ทองคำนี้อาจเรียกว่า “สุวรรณสิงคะ” ตามการกล่าวถึงในคัมภีร์ และปรากฏการเรียกเช่นนี้ในศิลาจารึกที่พบในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะสร้างและประดิษฐานในเทวาลัย บนภูเขาหรือบนพื้นราบที่ยกสูงขึ้น มีขนาดใหญ่ มักทำด้วยหิน เพื่อแทนองค์พระคิเว ซึ่งเชื่อว่าการเคารพบูชาคิวสิงค์คือการตั้งจิตอธิษฐานให้ได้มาซึ่งความสุขสมบูรณ์ในทางโลกและดุขภาพของสังคม และธรรมชาติ ในขณะเดียวกันก็เป็นสื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุโมกษะคือการเข้าไปรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระเจ้าสูงสุดคือพระคิเว การประดิษฐาน คิวสิงค์ของผู้มีอำนาจหรือผู้มีบทบาทสำคัญทางสังคมและศาสนา ยังหมายถึงการสร้างเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการถ่ายทอดพลังอำนาจเทพเจ้าคือพระคิเวลงมาสู่ผู้มีอำนาจนั้นๆ นอกจากนั้นแล้ว การสร้างคิวสิงค์ยังใช้เพื่ออุทิศให้กับผู้มีอำนาจทางโลกหรือทางธรรมที่ล่วงลับไปแล้วเพื่อให้ผู้ล่วงลับเข้าไปรวมกับพระเจ้าสูงสุด (พระคิเว) หรือไปสู่โลกของพระเจ้าที่เรียกว่า คิวโลก ความเชื่อเหล่านี้ปรากฏอยู่ในชุมชนฮินดูในเขตอำเภอท่าศาลา-สิชล ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๔

แม้ว่าศิลาจารึกที่พบในประเทศไทยกล่าวถึงการประดิษฐาน “สุวรรณสิงคะ” แปลว่า สิงค์ทองคำ ประจำเทวาลัยตามวัตถุประสงค์ประการใดประการหนึ่งตามที่กล่าวมาข้างต้น แต่ยังไม่เคยพบ “สุวรรณสิงคะ” หรือ คิวสิงค์ทองคำเช่นนี้มาก่อน ดังนั้นการค้นพบของราษฎรครั้งนี้และมีเจตจำนงที่จะมอบให้กรมศิลปากรเพื่อเป็นมรดกของชาติและเพื่อประโยชน์ในการศึกษาเรียนรู้ของคนในชาติ และชนทั้งหลายในโลกย่อมเป็นนิมิตหมายที่ดีของหน่วยงานภาครัฐและประชาชนที่ร่วมกันอนุรักษ์มรดกของชาติในวันนี้และวันหน้า

ไม่ศรัทธางาน ผลงานย่อมบกพร่อง...

“งานทุกอย่างมีบุคคลซึ่งมีชีวิตจิตใจ มีความนึกคิดเป็นผู้กระทำ ถ้าผู้ทำมีจิตใจไม่พร้อมจะทำงาน เช่น ไม่ศรัทธาในงาน ไม่สนใจผูกพันกับงาน ผลงานที่ทำก็ย่อมบกพร่อง ไม่คงที่ ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติมีศรัทธา เข้าใจซึ่งถึงประโยชน์ของงาน พร้อมใจและพอใจที่จะขวนขวายปฏิบัติงานโดยเต็มกำลังความสามารถ งานจึงจะดำเนินไปได้โดยราบรื่น และบรรลุผลตามที่มุ่งหมาย”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๓๖

(ประตูลัย)

สุมบหรี?

สุมบหรี มีแต่ จะคอยบั้น-
ทอนอายุ ให้สั้น นั้นแน่ๆ
กำลังจิต ถูกตัดรอน ให้อ่อนแอ
เพราะต้องแพ้ แก่ความเสียน ราบเตียนไป
ต้องเสียทรัพย์ บหรีดี ยิ่งมีค่า
เดือนกว่าๆ เงินร้อยๆ พลอยกษัย
น้ำเสียงเครือ ครอแคร เหม็นแยะไป
เอาคว้นไฟ รมปอด ยอดอันธพาล
เป็นผู้ใหญ่ นำเด็กให้ สุมบหรี
ให้พวกผี หัวเราะคน ควรสงสาร
แล้วเกิดมา ทำไมกัน มันป่วยการ
หลงล้างผลาญ ตัวเอง เก่งสุดใจ

พุทธทาสภิกขุ

เจ้าของ – ผู้จัดทำ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช

คณะที่ปรึกษาภาคีตติยศักดิ์

- ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
- รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
- นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช
- ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช
- รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช
- สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช
- ผู้อำนวยการท่าอากาศยานจังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานนครศรีธรรมราช
- ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช
- ประชาสัมพันธ์จังหวัดนครศรีธรรมราช
- หัวหน้าหอสมุดแห่งชาตินครศรีธรรมราช
- อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
- อธิการบดีมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโคกราช
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต ๑-๔
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต ๑๒
- ผู้อำนวยการสำนักงานพุทธศาสนานครศรีธรรมราช
- ผู้อำนวยการสถาบันอาชีวศึกษา ภาคใต้ เขต ๑

คณะที่ปรึกษาทั่วไป

- ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช
- รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช
- หัวหน้าส่วนราชการในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้อำนวยการ

นายชำนาญ เขียดแก้ว

บรรณาธิการ

นายสงวน กลิ่นหอม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

- นายกริทาพล วรรณภาณุจัน
- นางสาวอรุณรัตน์ ทองคำ
- นางสาวอนุชตรา เรืองมาก

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายองอาจ จตุภาณจน์

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

นายสวัสดิ์ กฤตย์ตันันต์
 นายสมพุทธ สุระเจน
 ผศ.ประหยัด เกษม
 รศ.วิมล คำศรี
 รศ.ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ
 นายบุญเสริม แก้วพรหม
 นางสาวใจ ตระกูลสันติ

กองบรรณาธิการ

นางสาวสุภาวดี แซ่ลิ้ม
 รศ.ดร.กัณตภณ หนูทองแก้ว
 รศ.ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์
 นายมานิชญ์ เพ็งทอง
 นายนิพนธ์ สุขสะอาด
 นายสมใจ สมคิด
 นายสุชาติ ทองบุญยัง
 ดร.สุรินทร์ ทองทศ
 นายผจญ มีจิตต์
 นายทวี ศรีธรรมมานุกูล
 ดร.บุญธรรม เทอดเกียรติชาติ
 นายดุจศิลป์ พงศ์ประพันธ์
 นายนิยม ภาณุจนะ
 นายชัยวัฒน์ สีแก้ว
 นายคำรพ เกิดมีทรัพย์
 ผศ.ดร.ดิเรก คุ้มกล้า
 นายมงคล โอมาก
 นายสุเมธ สอดจิตต์
 นายโกวิทย์ วรรณภาณจน์
 นายบัณฑิต สุทธิมุสิก

นายนิเวศ วรรณภาณ
 นายแพทย์ปัญญา พงษ์พานิช
 นายแพทย์รังสิต ทองสมัคร
 ผศ.ฉัตรชัย ศุภระภาณจน์
 นายสุธรรม ชัยนิตย์เกียรติ
 นายชาติ ศิลปรัตน์

นายพอล อุบลพันธ์
 นายสัมพันธ์ นวลปั้น
 นายณรงค์ศักดิ์ กำเนิดทอง
 นายจวน ชูส่งแสง
 นายดำรงค์ หนูทอง
 ผศ.ดร.สำเริง จันทร์ชุม
 นางสาวศุทธิณี สว่างเย็น
 นางธนัญกรณ์ ณ วงศ์
 นางอรอุมา เรืองสังข์
 นายธนาวัฒน์ ชื่นพงษ์
 นายพรนรินทร์ ยอสิน
 นางสาวนาถติยา ทองแป้น
 นายหัตเทพ บริบูรณ์
 นายศุภชัย สงวนแสง
 นายวิโรจน์ พัดแก้ว
 นายนาครเศรษฐ์ มธุสุวรรณมาศ
 นางสาวสายฝน จิตนุพงศ์
 นางพวงมาลัย เล็งเสน
 นางสาวพัชรี บุญชูศรี
 นายพงษ์วัฒน์ เกิดสิน

วัตถุประสงค์ :

- เสนอข่าวสารของราชการและผลงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช
- ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยว
- อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ประสานความรักภักดีในแผ่นดิน และความร่วมมือในการพัฒนาสังคมบ้านเมือง โดยมีจุดมุ่งเน้นนำเสนอเนื้อหาสาระที่แสดงความเป็นนครศรีธรรมราช และเกี่ยวเนื่อง

ปีที่พิมพ์ : พฤษภาคม ๒๕๖๑ จำนวน ๓,๓๐๐ เล่ม

ศิลปกรรม - รูปเล่ม : นางสาวอรุณรัตน์ ทองคำ

ประสานงาน พิสูจน์อักษร ถ่ายภาพ : กริทาพล วรรณภาณจน์ , นายศุภชัย สงวนแสง

เลขที่ ๓๐๙ หมู่ที่ ๗ ต.เทวบุรี ต.โพธิ์เสด็จ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐ www.nakhonsi.go.th E-mail : sannakhon@hotmail.com

สถานที่ออกแบบและจัดพิมพ์ : โรงพิมพ์ประชุมการพิมพ์ เลขที่ ๑๑๘/๖-๘ ม.๑ นคร-ทุ่งสง ต.ข้างช้าง อ.พระพรหม จ.นครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐ โทร. ๐-๗๕๔๔-๖๑๕๕ E-mail : P_interprint@hotmail.com

สารบัญ

๓ พระบรมราโชวาท (คำคัด)

๔ ประตูลัทธิ

๗ สารนายก อบจ.นครศรีธรรมราช

กรองคำกวีร่วมสมัย

๘ วันพีชมงคล
ลู่สืบสาน หลานตาขุน

ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

๑๒ อัฒทกาสีเตรี
สัมพันธ์ นวลปั้น

การศึกษา การท่องเที่ยว

๑๑ ตลาดประชารัฐต้องชม
หลายริมคลองหัวไทร
ดำรงค์ หนูทอง / ชาติชาย ชูช่วย

๑๖ ย้อนอดีต : ไร่เกษมสุข
อนุชสรา เรื่องมาก

นครแห่งการเรียนรู้

๑๙ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการดำรงชีพ
ตามสภาพแวดล้อมธรรมชาติ
จวน ชูส่งแสง

ย้อนรอยอาณาจักรตามพรลิงค์

๒๙ พระราโชวาทโปรดเกล้าฯ
ครั้งแต่งตั้งพระยานครฯ (น้อย)
ผจญ มีจิตต์

ร้อยเรื่องเมืองนคร

๓๙ โบราณสถานตุมปังฯ
สายฝน จิตนุพงศ์

๕๘ ความสำคัญของพระบรมธาตุ
ในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย
ผศ.ดร.ธนธร กิตติกานต์

มรดกทางวัฒนธรรม

๖๕ บทหนึ่งตระกูล
ฤทธิ์แค้นแรงกตัญญู
หนังสือเสริญเพ้า อ้ายลูกเป็ย

๗๓ ชีวิตและงานสุนทรภู่
มงคล โอมาก

นานาสรรสาระ

๗๗ พระพุทธรูปบูชาประจำวันเกิด
พอล อุบลพันธ์

๘๗ วันนีที่เมืองลิกอร์
กรีฑาพล วรรณชนกกาญจน์

สมุนไพรรักษา

๙๒ ว่านไพล
อรุณรัตน์ ทองคำ

สารนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช

ย้อนอดีตไปประมาณเมื่อ ๕๐ ปีที่แล้ว คนไทยทั่วประเทศรู้จัก “เขาขุนยี่” ยี่อำเภอฉวาง เป็นอย่างดี เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีชื่อเสียงโด่งดังในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นเหมืองแร่พลูมพรมที่สำคัญของจังหวัด เป็นพื้นที่ที่มีอาชญากรรมสูงสุดของจังหวัด มีการฆ่า ปล้นจี้ กัณรายวัน อันเนื่องมาจากปัญหา ความขัดแย้งเรื่องการขุดแร่ จนสุดท้ายประมาณหลังปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ภาครัฐก็มีประกาศปิดเหมืองแร่ถาวร ทำให้สถานที่ดังกล่าว ถูกทิ้งร้างมาเป็นเวลานาน

แต่เมื่อ ๒ - ๓ ปี ที่ผ่านมา เขาขุนยี่ ได้เป็นที่กล่าวถึงของชาวนครศรีธรรมราชอีกครั้งหนึ่ง ในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ชมทะเลหมอก และทิวทัศน์อันสวยงาม จนมีผู้บุกรุกขึ้นไปตั้งร้านค้าบริการนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ทำให้ภาครัฐต้องเข้าไปจัดระเบียบกันอีกครั้งหนึ่ง โดยจังหวัดนครศรีธรรมราช ร่วมกับสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑๒ (นครศรีธรรมราช) ส่วนราชการในพื้นที่อำเภอฉวาง จัดทำโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และเชิงประวัติศาสตร์แบบประชารัฐในป่าสงวนแห่งชาติ “เขาขุนยี่” โดยแบ่งภารกิจเป็น ๓ ระยะ คือ

ระยะที่ ๑ ขึ้นเตรียมการ โดยการวางแผนสำรวจ จำแนกการใช้ประโยชน์ ออกแบบและจัดทำภูมิสถาปัตยกรรม (เช่น ระบบประปา ห้องน้ำ ปรับปรุงถนนทางขึ้น และลานจอดรถยนต์ จุดชมวิว สถานที่ ทางเดินที่ ที่จำหน่ายสินค้า หน่วยบริการนักท่องเที่ยว)

ระยะที่ ๒ ดำเนินการพัฒนา โดยการปรับปรุงถนนทางขึ้นให้ได้มาตรฐาน ปรับปรุงระบบไฟฟ้า สร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติ สร้างแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์

ระยะที่ ๓ ขึ้นพัฒนา ส่งเสริมและบำรุงรักษา จัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่ชุมชน เขียวชน ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์/ประวัติศาสตร์ จัดทำโครงการความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด ชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตั้งแต่เดือนเมษายนที่ผ่านมา องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้จัดส่งเครื่องจักรกล จำนวน ๑ ชุด เข้าดำเนินงานตามแผนระยะแรก คือ ปรับปรุงถนนทางขึ้นระยะทาง ๕ กิโลเมตร เปิดพื้นที่เป็นจุดชมวิว และที่จอดรถยนต์ให้กับนักท่องเที่ยว เนื้อที่ประมาณ ๑๐ ไร่ พร้อมกับขุดสระเก็บน้ำขนาดใหญ่ เพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำดิบ สำหรับใช้ในพื้นที่โครงการทั้งหมด

นอกจากนี้ ขณะนี้กำลังดำเนินการจ้างเหมาเอกชนสำรวจ ออกแบบ จัดทำ MASTER PLAN และประมาณการค่าก่อสร้างถนนทางขึ้นระยะทาง ๕ กิโลเมตร เป็นถนนคอนกรีตที่ได้มาตรฐาน ซึ่งต้องใช้งบประมาณไม่น้อยกว่า ๑๕ ล้านบาท คาดว่าจะดำเนินการก่อสร้างได้ในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ เมื่อ ความพร้อมทั้งถนน ไฟฟ้า น้ำประปา และสาธารณูปโภคอื่นๆ แล้วเสร็จตามแผนงานที่วางไว้ “เขาขุนยี่” จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราชในโอกาสอันใกล้นี้

นายชำนาญ เียดแก้ว

รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช

รักษาราชการแทนปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ปฏิบัติหน้าที่นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช

วันพืชมงคล

“ศุภฤกษ์เบิกฟ้าสถาผล
 ฤกษ์ทิวาพฤษภาประจำปี
 องค์ภูมินทร์ปิ่นปักวงจักรี
 เรียกวันพืชมงคลพลอนันต์
 วันเกษตรกรรมสมพรมี
 ประเพณีเสริมสิริมานาน
 การเพาะปลูกหวานดำประจำปี
 พิธีพราหมณ์ตามทางแบบของไทย
 องค์ประมุขทุกสมัยในสยาม
 น้อมรำลึกถึงพระเมตตาเกื้อการุญ
 สถาบันพระมหากษัตริย์ราช
 เกษตรกรจงพัฒนาก้าวหน้าไกล

มิ่งมงคลสุขสวัสดิ์จักรีศรี
 วันพืธีกำหนดจรดพระนั่งคัล
 พระราชพิธีรักษาแรกนาขวัญ
 ทิวเขตชั้นที่ปวงประชาศุการ
 สรรพสิ่งมงคลล้วนควรสืบสาน
 บรรพกาลชนครีธาชาวนาไทย
 ทุกท้องที่สันติสุขทุกสมัย
 กำลังใจปลอบขวัญอนันต์คุณ
 สืบทอดตามความเชื่อเอื้ออุดหนุน
 สำนึกบุญแม่โพสพอบอุ้นใจ
 ทรงนำชาติให้พ้นทุกข์สุขแจ่มใส
 มีโชคชัยทุกทิวาราตรีกาล”

ลุงสืบสาน หลานตาขุน

อัมตทกาสิเถรี

สัมพันธ์ นวลปั้น

อาชีพโสเภณี เป็นอาชีพเก่าแก่ มีมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ในสมัยพุทธกาล วงการสังคมเล่าสืบกันถึง “นางหนึ่ง” นอกจากงดงามไร้เทียมทาน ฝีมือบริการก็เลิศเลอ แวดวงไฮโซตั้งแต่เจ้าชาย เสนาบดี เศรษฐี กว่าจะใช้บริการสักครั้งต้องรอคิวงงยาว โสเภณีระดับนี้มีที่มาไม่ธรรมดา ชุบชิบกันว่า เธอเป็นลูกสาวเศรษฐี ตอนรุ่นสาวนิสัยดี ไม่ยอมแต่งงานกับลูกเศรษฐีด้วยกัน หนีตามผู้ชายจนๆ ไปอยู่ด้วยกันในกระท่อมปลายนา เรื่องราวทำนองไม่มีความรักก็หนีออกหน้าต่าง ไม่นานก็เลิกคบสามี ไม่รู้ว่าใครทิ้งใคร...จะกลับมาก็อายุพ่ออายุแม่ ดันดันสู้ชีวิตต่อ โบราณว่านารีมีรูปเป็นทรัพย์ ความงามขายได้ไม่นานไม่ช้า แคว้นกาสิก็มีพุดถึงโสเภณีนางหนึ่ง...ค่าตัวแพงมาก แต่ไฮโซชายที่ได้คิว...ไม่เคยเปิดเผยว่า “เท่าไร” เพราะถ้าเปิดเผยบ้านอาจจะพัง ถ้าเป็นเสนาบดีก็จะถูกตรวจสอบบัญชีทรัพย์สิน เจอข้อหาคอร์รัปชัน โสเภณีนางนี้รักษาเรตติ้งอันดับหนึ่งไว้ได้...มีทรัพย์เงินทองมากมายมหาศาล...แต่เธอก็ยังไม่มีความสุขอยู่ดี สวยมาก รวยมาก จัดคิวไม่ดีก็ถูกต่อว่า รวยมากไปไหนมาไหนก็มีข่าวลือปล้น

เวลานั้นในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามีภิกษุณีแล้ว ข่าวภิกษุณีหนีความทุกข์ไปพบความสุขสงบเย็นเข้าหูเธอก็อยากบวชบ้าง

แค่พ้อมีข่าว...เธอเดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้า วงการชายหนุ่มแคว้นกาสิก็อื้ออึงแต่มีคนเคยขอคิว แล้วไม่ได้ ทั้งคนที่ไม่เคยต่อคิวก็ได้คิวพิเศษสักครั้ง รวมไปถึงพวกโจรหลายก๊กหลายก๊วน ออกข่าวว่า เธอออกมาวันไหนก็ปล้น เธอรู้ข่าวเต็มสองหู คิดหาหนทางไปให้ถึงวัดยังไม่เจอ จึงส่งคนไปกราบทูลให้พระพุทธเจ้าทรงช่วย การบวชช่วงแรกๆ ในพุทธกาล เช่น บวชปัญจวัคีย์คนแรก...ทรงเปล่งวาจาว่า โภณทัณญะจงเป็นพระภิกษุเถรี

เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา ไม่ได้ข่าวนางโสเภณีค่าตัวแพง เดินทางไปเมื่อไหร่รู้อีกที่เธอเป็นพระภิกษุณีเต็มตัว โกงหัวหม่มเหลือง บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว เธอเปล่งวาจาจากความปีติปราโมทย์ว่า “แคว้นกาสิได้ช่วยประมาณเท่าใด คนเขาดั่งราคาของเราเท่ากับกิ่งหนึ่งของแคว้นกาสิ” คนไม่รู้ก็รู้กันตอนนั้นเอง ค่าตัวโสเภณีนางนี้ ครั้งละ ๕๐๐ กหาปณะ วันหนึ่งแคว้นกาสิเก็บภาษีได้ ๑ พันกหาปณะ เท่ากับครึ่งหนึ่งของภาษีเก็บได้วันหนึ่ง นับตั้งแต่นั้นมา ชื่อเธอที่เคยเรียกขานก็เปลี่ยนไป ใครต่อใครเรียกชื่อเธอใหม่ว่า “นางอัณฑกาสี” ซึ่งแปลว่า ครึ่งหนึ่งของภาษีแคว้นกาสิ และความลับที่พวกหนุ่มๆ ที่รอดอกิ้วและพวกโจรไม่รู้ ปล้นเธอไม่ได้เพ็งรู้ เธอไม่ได้หายตัวไปไหน เพียงแต่พระพุทธเจ้าช่วยด้วยวิธีส่งคนไปบวชให้ถึงสำนัก ตอนเดินทางไปวัดเป็นภิกษุณีแล้วจึงไม่มีใครรู้ วิธีบวชนี้พุทธศาสนาเรียก “ทุตนะอุปสัมปทา” พิธีบวชโดยผ่านทูต

คนวงในพระพุทธศาสนา รู้อีกว่า อัณฑกาสีภิกษุณีบวชแล้ว ประกาศตัวว่าได้ทำตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์เป็นพระอรหันต์ที่มีฤทธิ์ บรรลุวิชชา ๓ รู้ชาติปางก่อน ตาทิพย์ ทำอาสวะได้สิ้น

ปลายทางของนารีที่ฆ่าข่านางนี้ เธอหนีทุกข์ไปพบความสุขสงบเย็นเป็นนิรันดร์ที่ชาวพุทธรู้ว่าพระนิพพานน่าชื่นใจไม่น้อยเลย.

ตลาดประชารัฐต้องชม

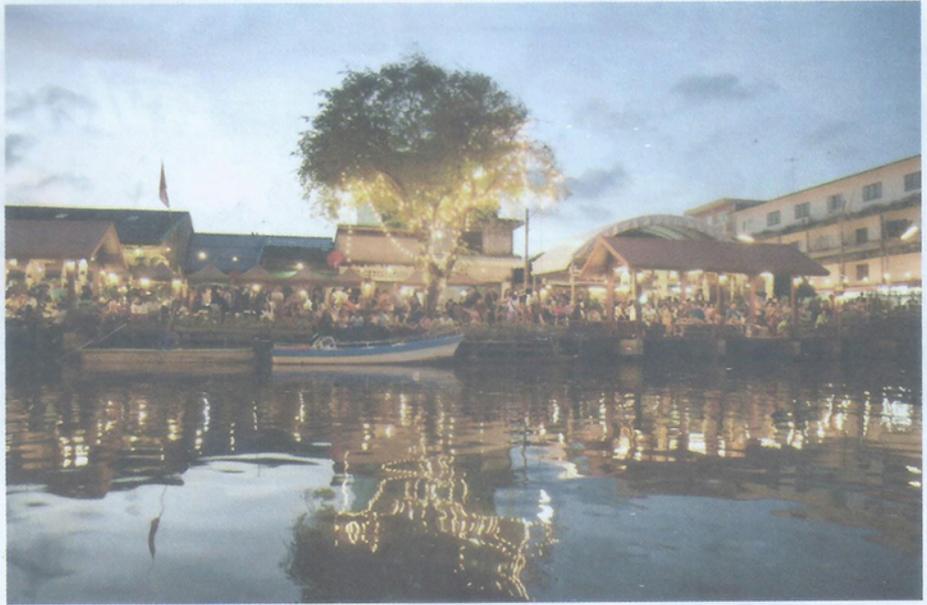
ตลาดริมคลองหัวไทร

ดำรงค์ หนูทอง เรื่อง
ชาติชาย ชูช่วย ภาพ

ตลาดประชารัฐต้องชม เป็นนโยบายส่งเสริมตลาดในท้องถิ่นให้มีการพัฒนา สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เพื่อให้ท้องถิ่นเข้มแข็ง ช่วยเหลือตนเองได้ยั่งยืน

กระทรวงพาณิชย์ เริ่มโครงการ "ตลาดต้องชม" ตั้งแต่เดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๘ เพื่อเป็นกลไกในการขยายช่องทางการตลาดสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเชื่อมโยงภาคการค้ากับการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยใช้การบริโภคในประเทศเป็นตัวขับเคลื่อนไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชน และส่งเสริมเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Local Economy) ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับนโยบาย ของรัฐบาลในการสร้างความเข้มแข็งในทุกมิติ และขับเคลื่อนประเทศชาติตามยุทธศาสตร์ "ประชารัฐ" แนวทางการพัฒนาไปสู่การเป็น "ตลาดต้องชม" คือ การยกระดับตลาดชุมชน ด้วยการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตลาดชุมชนโดยกระทรวงพาณิชย์จะนำเอกลักษณ์พาณิชย์ เข้าไปส่งเสริม เริ่มตั้งแต่ราคาขายที่เป็นธรรมและติดป้ายแสดงราคาชัดเจน นำหนักสินค้า

เที่ยงตรง ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ตลอดจนสินค้ามีคุณภาพดี และมีความหลากหลาย ตลาดต้องชมเป็นโครงการพระราชดำริ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของภาครัฐ และเอกชนระดับจังหวัด โดยมีเอกชนเป็นผู้ขับเคลื่อนและมีภาครัฐเป็นผู้คอยให้การสนับสนุน โดยมีคำขวัญว่า “ตลาดต้องชม เอกลักษณ์พาณิชย์ อุดมลักษณ์ของชุมชน”

จาก“ตลาดริมคลองหัวไทร” สู่ตลาดประชารัฐต้องชม

ตลาดน้ำริมคลองหัวไทร เปรียบเสมือนการเล่าเรื่องเมืองหัวไทร มีหลักฐานร่องรอยในอดีตของหัวไทรเริ่มต้นจากโครงการถนนปลอดภัยและตลาดสดน้ำซื่อเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ปี ๒๕๕๘ ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมนโยบายของรัฐบาลที่กำหนดให้ปี ๒๕๕๘ “ปีท่องเที่ยววิถีไทย” เพื่อสร้างภาพลักษณ์ด้านบวกที่เชื่อมโยงความรู้สึกของนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงวิถีไทยอันเป็นการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนควบคู่กับการกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศการท่องเที่ยว

นายเรวัตร์ ด้านตันติคุณกุล นายกเทศมนตรีตำบลหัวไทร กล่าวว่า ตลาดริมคลองหัวไทรเริ่มเปิดตั้งแต่วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๐ เพื่อส่งเสริมให้ราษฎรในพื้นที่ประกอบอาชีพค้าขายอาหารพื้นบ้าน สินค้าโอท็อป การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งตลาดริมคลองหัวไทรจะเปิดทุกวันอาทิตย์ ต่อมาตลาดริมคลองหัวไทรได้รับการคัดเลือกเป็นตลาดประชารัฐต้องชมของกระทรวงพาณิชย์ ตามนโยบายรัฐบาล และเปิดเป็นตลาดประชารัฐต้องชม เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑ ได้รับการคัดเลือกเป็นตลาดประชารัฐต้องชม ๑ ใน ๓ แห่งของตลาดในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงพาณิชย์ให้เป็นตลาดต้องชม เพราะตลาดริมคลองหัวไทรมีองค์ประกอบตลาดประชารัฐต้องชม ๓ ประการคือ

๑. วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น หัวไทรเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ศิลปินพื้นบ้านหนังตะลุง มโนราห์ และเพลงบอก ที่มีชื่อเสียง อาทิ หนังประทีน บัวทอง เพลงบอกปานปอด เป็นต้น หลาดน้ำหัวไทรจะนำการแสดงพื้นบ้านเหล่านี้มาให้นักท่องเที่ยวชมในวันอาทิตย์อย่างสม่ำเสมอ

๒. วิถีของคนหัวไทร ชุมชนหัวไทรมีทั้งประชากรที่เป็นคนไทยพุทธ มุสลิม และคนจีนอยู่รวมกันมีความรักสามัคคีกัน มีอาชีพ ค้าขาย ประมงพื้นบ้าน และเกษตรกร เป็นเอกลักษณ์ของหัวไทรที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๓. **ทิวทัศน์สายน้ำที่เคยใช้เส้นทางน้ำในอดีต** คนลุ่มน้ำปากพนังในอดีตใช้เส้นทางน้ำในการเดินทางติดต่อค้าขาย การฟื้นฟูการใช้คลองหัวไทรปากพนังในการเดินทางเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีไทยสนองนโยบายรัฐบาลอีกด้วย

การบริหารจัดการ

ตลาดประชารัฐต้องชม ตลาดริมคลองหัวไทร เน้นการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และพยายามให้มีกระบวนการสร้างความร่วมมือและเชื่อมโยงกับส่วนราชการและองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งในมิติด้านการท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสินค้า สถานที่จำหน่ายสินค้า และสถานที่บริการอำนวยความสะดวกแก่ผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว เพื่อให้ตลาดแห่งนี้มีความมั่นคง ยั่งยืน เป็นช่องทางในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจท้องถิ่น สร้างความสุขให้กับประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนนักท่องเที่ยวทั่วไป

ข้อมูลจำเพาะตลาดประชารัฐต้องชม ตลาดริมคลองหัวไทร

ตลาดประชารัฐต้องชม ตลาดริมคลองหัวไทร ดำเนินงานโดยเทศบาลตำบลหัวไทร ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๑ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นตลาดประชารัฐต้องชมแห่งที่ ๓ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งจะเปิดจำหน่ายสินค้าทุกวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา ๑๕.๐๐-๒๑.๐๐น. ด้านการบริหารจัดการมีการแบ่งพื้นที่ดำเนินการออกเป็น ๓ โซน ประกอบด้วย โซนถนนคนเดิน มีผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าประเภทอาหารทั่วไป จำนวน ๗๐ ราย โซนร้านค้า OTOP มีผู้ประกอบการเข้าร่วมจำนวน ๑๕ ราย และโซนริมคลองหัวไทร ซึ่งเป็นการจำหน่ายอาหารต่างๆ ประจำท้องถิ่น จำนวน ๗๐ ราย

ตลาดประชารัฐต้องชม ตลาดริมคลองหัวไทร เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีคนกลุ่มน้ำ ปากพั้งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนทุกวันอาทิตย์ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อสินค้าในท้องถิ่นคุณภาพดีราคาถูกแล้ว ถ้าใครสนใจลองเรือชมวิถีชีวิตริมคลองหัวไทร ก็ยังมีเรือให้บริการนักท่องเที่ยวอีกด้วย สถานที่จอดรถสะดวกสบายบริเวณหน้าสำนักงานเทศบาลตำบลหัวไทร ติดต่อตลาดประชารัฐต้องชม ตลาดริมคลองหัวไทร โทรศัพท์ ๐๗๕-๓๘๙๕๐๔ โทรสาร ๐๗๕-๓๘๘๙๗๗

ติดต่อประสานงานคณะกรรมการตลาด นายทรงวุฒม์ เดชสุวรรณ ไทร ๐๘๑-๗๘๗๗๗๒๔

ย้อนอดีต : ไร่เกษมสุข

อนุชสราร เรืองมาก

สะพานไม้ทอดยาวพาดเป็นทางเดินกลางท้องนาขจี ดุจพรมเขียวขุ่มที่อุ้มรวงข้าวอ่อนสุกดูเก็บเกี่ยว ภาพบรรยากาศที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาเพื่อชื่นชมธรรมชาติของไร่เกษมสุขในปัจจุบันที่แปรผกผันกับกระแสโลกาภิวัตน์ ปรากฏการณ์เกิดขึ้นโดยพลังของวิศวกรหนุ่มจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช กิตติกร อ่อนจันทร์ ที่ผันตัวจากงานในระบบสู่งานด้านการเกษตรอย่างเต็มรูปแบบโดยการเดินตามรอยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง รัชกาลที่ ๙

กิตติกร อ่อนจันทร์ เล่าว่า “ตอนเด็กๆ ผมมองดูพ่อเฒ่าทำนา ผมชอบกลิ่นของดินมาก พ่อเฒ่าผมเล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนทวดได้อพยพมาจากบ้านพร้าว จังหวัดพัทลุง ก่อนเกิดเหตุการณ์วาทภัยที่แหลมตะลุมพุก เพื่อหาดินแดนทำมาหากิน ครั้งแรกได้ปักหลักที่ปากน้ำฉวาง แต่ทวดสังเกตเห็นว่าที่ดินไม่เพียงพอสำหรับลูก ๑๐ คน จึงพากันมาหักร้างถางพงที่บ้านห้างข้าว ได้ที่ดินจำนวน ๑,๐๐๐ ไร่ พ่อเฒ่าได้ที่ดินจากทวดมา ๑๐๐ ไร่ และแบ่งให้ลูกๆ อีกทอดหนึ่ง ปัจจุบันเป็นไร่เกษมสุข ๑๖ ไร่ ด้วยที่นา ๕ ไร่ สวนป่า ๔ ไร่ สวนยาง ๕ ไร่ และที่เหลือเป็นแหล่งน้ำ ไร่เกษมสุขค่อยๆ เกิดขึ้นหลังจากที่ในหลวง รัชกาลที่ ๙ ทรงแนะแนวทางการทำเกษตรแบบวิถีพอเพียง”

นอกจากประวัติการก่อตั้งไร่เกษมสุขแล้ว ครอบครัวอ่อนจันทร์ยังคงนับถือช้างป่า และเสือ เพราะเชื่อว่าตนและตระกูลที่มาจากโดยอาศัยสัตว์ทั้งสองในการทำมาหากินและกอบกู้ชื่อเสียง โดยทวดฝ่ายชายอพยพมาจากจีนมาถึงปากน้ำฉวาง แลเดินทางมาถึงป่าห้วยซำเลยจุดประกายความคิดในการทำไร่ไถนา จึงช่วยกันหักล้างถางพง แต่เดิมที่บริเวณป่าห้วยซำนั้นมีเสือชุกชุม ไม่มีครอบครัวใดกล้าเข้าไปทำมาหากินในที่ดินบริเวณนั้น แต่ทวดฝ่ายชายก็ได้ใช้วิชาปราบเสียดด้วยการที่มีได้เสียดเนื้อใดๆ เพียงแต่เป็นการใช้คาถาเจรจายอที่ดินทำมาหากินเท่านั้น ส่วนทวดฝ่ายหญิงนั้นต้นตระกูลดั้งเดิมตั้งอยู่ในพื้นที่โดยยึดอาชีพเลี้ยงช้าง และมีช้างจำนวนมากที่ช่วยในการทำมาหากินจนทวดฝ่ายชายและหญิงได้แต่งงานกันเป็นต้นตระกูลของชาวไร่เกษมสุข ลูกหลานในไร่จึงยึดถือบรรพบุรุษที่สร้างรากฐานกันมาจนตนได้มีที่อยู่ทำมาหากิน และเริ่มสร้างไร่เกษมสุขให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

กิตติกร อ่อนจันทร์ ยังคงเล่าต่ออีกว่า “ในช่วงแรกๆ ที่เขาเริ่มลงมือทำสวนผสมผสานกับพ่อเฒ่า ชาวบ้านต่างพากันพูดต่างๆ นานา แต่เขาก็มุ่งมั่นและตั้งใจทำเป็นอย่างมาก แม้ว่าเจ้าของที่ดินในละแวกหมู่บ้านและอำเภอพากันปลุกสวนยางพารา เนื่องจากได้รับค่าตอบแทนสูงมาก แต่ตนก็ยังคงที่นาไว้โดยยึดหลักว่า ข้าวเป็นปากท้องของทุกคน”

อย่างไรก็ดี เกษตรตามแบบเศรษฐกิจพอเพียงก็ยังคงหล่อเลี้ยงกำลังแรงใจ ให้ไร่เกษมสุขค่อยๆ เกิดขึ้นมาด้วยความมุ่งมั่น กิตติกร อ่อนจันทร์ ยังคงเล่าอีกว่า “ได้เริ่มสร้างไร่เกษมสุขขึ้นมาตั้งแต่ ๑๖ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๙ และเป็นไร่รู้จักมากขึ้นตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๐ เนื่องจากเริ่มมีคนในอำเภอและละแวกอำเภอทุ่งใหญ่

เข้ามาเที่ยว ถ่ายรูปลงโซเชียลทำให้ไร่เกษมสุขเป็นที่รู้จักมากขึ้นจากชาวเน็ต และนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมไร่จำนวนมาก และได้เปิดไร่อย่างเป็นทางการในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐”

เมื่อเกิดเป็นชุมชนไร่เกษมสุขทำให้ชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงพากันมีรายได้เสริมจากการค้าขายของกินที่ปลูกเอง เลี้ยงเอง ความเป็นอยู่ในชุมชนก็ดีขึ้นจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวจากหลากหลายท้องที่ จนทำให้ไร่เกษมสุขเป็นไร่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เหมาะสำหรับทุกท่านที่ต้องการความสงบ รมรื่น และเข้าใจธรรมชาติ ไร่เกษมสุขจึงเป็นคำตอบของการไปพักผ่อนในความคิดของสังคมปัจจุบัน

ไร่เกษมสุข ตั้งอยู่ ณ ตำบล ปริก อำเภอ ทุ่งใหญ่ นครศรีธรรมราช หากเดินทางจากถนนสายเอเชีย A2 (ทางหลวงแผ่นดิน ที่ ๔๑) เมื่อถึงสี่แยกหนองดี ซึ่งถ้ามาจากตัวเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จะมีระยะทางประมาณ ๒๖ กิโลเมตร ให้เลี้ยวซ้ายทางไปอำเภอทุ่งใหญ่ และกระบี่ ตามถนนทางหลวงจังหวัด ที่ ๔๐๑๙ ขั้บรถประมาณ ๗ กิโลเมตร ก่อนถึงวัดไสใหญ่ จะเห็นป้ายทางเข้าไร่ ให้เลี้ยวขวา เข้าไปตามถนนเกษมสุข ก็จะพบเจอกับไร่เกษมสุข

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ปรากฏ ณ ไร่เกษมสุข โดยการน้อมนำทฤษฎีใหม่มาใช้ในการดำรงชีวิต และการสร้างแหล่งเรียนรู้ให้กับประชาชนทุกท่าน ที่เข้ามาเยี่ยมชมไร่แห่งนี้ จนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชนคนรุ่นใหม่ ได้สัมผัสกับหลากหลายโครงการที่สร้างขึ้น ณ ไร่เกษมสุข เช่น โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ โครงการไร่สวนผสม โครงการผักสวนครัวรั้วกินได้ ซึ่งทุกโครงการสามารถสัมผัสและได้เรียนรู้จากการลงมือทำอย่างจริงจัง อย่างยั่งยืน ณ “ไร่เกษมสุข นครศรีธรรมราช”

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ไหลบ่าเข้ามาด้วยระบบทุนนิยม ยากจะรับมือกับภาวะเศรษฐกิจที่รายรับไม่เพียงพอจากรายจ่าย แต่ ณ ไร่เกษมสุขแห่งนี้ ยังคงดำเนินหลักปรัชญาความพออยู่พอกินพอเลี้ยงครอบครัวให้กับเยาวชนและผู้สนใจได้ศึกษาดูงาน และน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ณ ปัจจุบันเกษตรกรรม กิตติกร อ่อนจันทร์ ยังคงปลูกต้นกล้าด้วยความภาคภูมิใจ

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ในการดำรงชีพตามสภาพแวดล้อมธรรมชาติ

จวน ชูส่งแสง / เรียบเรียง

เสรี พงศ์พิศ ได้ให้ความคิดเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ไว้ว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน คือรากเหง้าแห่งชีวิต ที่ประกอบด้วยองค์ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับชีวิต ที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดมา”

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษนครศรีธรรมราช ในการดำรงชีพตามสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ในที่นี้ หมายถึง การเลือกที่ตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย การสร้างอาคารบ้านเรือน การหาแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ การปลูกพืชพันธุ์ไม้ในบริเวณบ้าน และการใช้ความรู้หรืออุบายในการดำรงชีพตามสภาพแวดล้อมธรรมชาติ รวม ๕ ประการ ที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด อธิบายได้ดังนี้

๑. ภูมิปัญญาในการเลือกตั้งถิ่นฐานที่อยู่

นครศรีธรรมราช เป็นเมืองชายทะเลที่มีทั้งภูเขา แม่น้ำลำคลอง ที่ราบริมหาดและที่ราบริมภูเขา ทิวเขาที่สำคัญคือ ทิวเขานครศรีธรรมราช มีแม่น้ำลำคลองสำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำตาปี แม่น้ำปากพอง คลองชะเมา คลองหัวไทร คลองการะเกด และคลองแดน เป็นต้น แม่น้ำลำคลองเหล่านี้เป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อซึ่งกันและกัน ทั้งภายในเมืองและจังหวัดใกล้เคียง การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวนครศรีธรรมราชขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ดินดี น้ำดี อากาศดี ความเป็นศูนย์รวมของชุมชน ศาสนา วัด ชุมชน และมีการคมนาคมที่สะดวก

ชาวนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๐ ตั้งถิ่นฐานบริเวณสันทรายชายฝั่งอ่าวไทย และบริเวณตอนในของแผ่นดิน ซึ่งในแต่ละแห่งจะมีวัดเป็นศูนย์รวมของชุมชน

พวกที่อยู่สันทรายชายฝั่งทะเลเรียกว่า “ชาวเล” พวกที่อยู่เชิงเขาเรียกว่า “ชาวเหนือ” ส่วนพวกที่อยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มระหว่างกลุ่มพวกชาวเล กับชาวเหนือ เรียกว่า “ชาวนอก”

ภูมิปัญญาในการเลือกตั้งถิ่นฐาน ความผูกพันระหว่างวัด ผู้คน และชุมชนนี้ บรรพบุรุษของชาวนครศรีธรรมราช ได้ผูกร้อยเป็นภามิตและสำนวนสอนลูกหลานสืบต่อมา เช่น

	อยู่คลองอยู่ให้ถึงท่า	อยู่ป่าอยู่ให้ถึงเขา
	อยู่กลางกลาง	ป่าต่างเหมือนหลังเต่า
หรือ	อยู่คลองอยู่ให้ถึงท่า	อยู่ป่าอยู่ให้ถึงไม้
	อยู่กลางกลาง	ป่าต่างป่าลาย

กินข้าววัด นอนหลา ห่มผ้าผี ทำไหรตามพระเสี้ยมั่ง ตักบาตรอย่าถามพระ
ศิษย์กันกุฎิ ศิษย์ข้างแคร่ ศิษย์สมภาร หลานเจ้าวัด สมภารหาไม้ศิษย์ กริษาไม่หิว...

ภูมิปัญญาในการเลือกตั้งถิ่นฐานในหลักการใหญ่ที่บรรพบุรุษได้สั่งสอนไว้ คือหลักแห่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความเป็นศูนย์รวมของชุมชน และความสะดวกสบายในการคมนาคม ยังเป็นภูมิปัญญาที่ทันสมัย สามารถปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมกับชุมชนและสังคม อยู่จนปัจจุบัน

๒. ภูมิปัญญาในการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย

นครศรีธรรมราชได้ชื่อว่า เป็นเมือง “ฝนแปดแดดสี่” คือในรอบปีหนึ่งเป็นฤดูฝนเสียแปดเดือน เป็นฤดูแล้ง (ร้อน) สี่เดือน เพราะได้รับอิทธิพลของลมมรสุมทั้งสองทาง คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จึงทำให้มีฝนตกชุก ลมแรงเกือบตลอดทั้งปี จากสภาพภูมิอากาศเช่นนี้ บรรพบุรุษชาวนครศรีธรรมราชจึงใช้ภูมิปัญญาก่อสร้างบ้านเรือน ให้สามารถใช้เป็นที่อยู่อาศัยดำรงชีพตามสภาพแวดล้อมธรรมชาติได้สะดวก คือ

๒.๑ **ปรับพื้นที่สำหรับเป็นที่ตั้งบ้านเรือน** มีลานบ้านเป็นพื้นที่เรียบเตียนโล่งสะอาด เป็นประโยชน์ในการป้องกันภัยจากสัตว์ร้ายนานาชนิด และใช้เป็นลานอเนกประสงค์ ลานบ้านในนครศรีธรรมราชมีทั้งลานพื้นดิน และลานพื้นทราย

๒.๒ **โครงสร้างบ้าน** ส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียว ใต้ถุนสูง หลังคาเตี้ยและลาดชัน สร้างเป็นเรือนหลักหลังหนึ่งซึ่งใช้เป็นเรือนนอนเรือนพักผ่อน เรือนครัว ลอมข้าวหรือห้องข้าว ห้องน้ำห้องส้วมจะอยู่ห่างจากตัวบ้านออกไป กำหนดโครงสร้างของตัวบ้านให้มีภาพลักษณ์ที่ดี เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ทำได้สอดคล้อง และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ดังนี้

การปลูกบ้านชั้นเดียว บ้านจะไม่สูงนักหลีกเลี่ยงการต้านแรงลมและพายุฝนได้ดี

การปลูกบ้านให้มีใต้ถุนสูง จะมีประโยชน์อย่างน้อยสองประการ คือในฤดูแล้งได้ใช้พื้นที่ใต้ถุนบ้านเป็นประโยชน์อเนกประสงค์ ทั้งเป็นที่พักผ่อนและทำงานบ้าน บ้านใต้ถุนสูงช่วยให้น้ำไหลผ่านไปสะดวกรวดเร็ว เรือนทรงตัวอยู่ได้ เมื่อดินฤดูฝนน้ำไม่ท่วมบ้าน และป้องกันสัตว์ร้ายนานาชนิด ไม่ให้ขึ้นบ้าน

ปลูกเรือนนอน “ลอยหวั่น” เรือนครัวและเรือนข้าว “ขวางหวั่น” เพื่อประโยชน์ คือ เรือนครัวและเรือนข้าวจะช่วยกันแสงแดดให้เรือนนอนและชานเรือน ทำให้ผู้คนบนชานเรือนและเรือนนอนได้พักผ่อน หรือนั่งทำงานได้สะดวกสบาย น้ำที่ราดลงใต้ถุนครัวซึ่งเรียกว่า ชักลา ต้องให้ไหลสะดวก

๒.๓ เสาเรือน เสาเรือนนิยมทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ซึ่งหาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น ไม้เตาเสา ไม้เคี่ยม ไม้หลุมพอง นำมาตากเป็นสีเหลือง หกเหลี่ยม แปดเหลี่ยม ตามต้องการ ให้ส่วนปลายเสาเล็กกว่าโคนเสาเล็กน้อย โคนเสาเรือนทุกเสาจะไม่ให้ฝังลงดิน แต่จะมีฐานเสาเรียกว่า “ตีนเสา” หรือ “บาทเสา” ซึ่งเป็นท่อนไม้เนื้อแข็ง หรือ ก้อนหิน หรือหล่อเป็นแท่งซีเมนต์รองรับไว้ เหตุที่ไม่ฝังโคนเสาลงดิน เพราะเมื่อฝนตกทุกสภาพดินยัดหยุ่นมาก โอกาสที่เสาทรุดมีได้มาก นอกจากนี้พื้นที่ที่ชุ่มชื้นด้วยน้ำฝนเพราะมีน้ำท่วมหรือ “น้ำพะ” บ่อยครั้งจะเป็นที่อยู่ของแมลงปลวกและเชื้อราต่างๆ ซึ่งจะกัดกร่อนให้เสาผุพังเร็วยิ่งขึ้น การใช้ดินเสารองรับจะช่วยบรรเทาปัญหาดังกล่าวได้ นอกจากนี้การใช้น้ำเสายังช่วยให้เคลื่อนย้ายบ้านเรือน ซึ่งใช้วิธีการ “ลาก” หรือ “หาม” สะดวกยิ่งขึ้นอีกด้วย

๒.๔ ห้องนอน ชาวนครศรีธรรมราช และชาวภาคใต้โดยทั่วไปนิยมเก็บของมีค่า และของที่เคารพนับถือไว้ในห้องนอน และจัดเก็บไว้ในที่สูง ซึ่งมักทำเป็นเพดานที่เก็บของได้ เป็นหิ้ง หรือเชิง หรือชั้นวางของไว้เหนือที่นอน บนหิ้งหรือเชิงในห้องนอน จึงมีเสื้อผ้า เครื่องมือเครื่องใช้ วัตถุสิ่งของที่เป็นสื่อแทนบรรพบุรุษ อันเป็นมรดกตกทอด วัตถุมงคล หนังสือบูต สมุดข่อย ใบลาน ตำรา ซึ่งถือว่าเป็นของสูง ของศักดิ์สิทธิ์มีค่าควรแก่การสักการบูชาเก็บไว้ในที่สูง เพื่อป้องกันมิให้เด็กหรือผู้หญิงเดินข้ามไปมา ถือเป็นอัปมงคล

ลักษณะการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนดังกล่าว ล้วนเป็นผลจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่มีเหตุผลผลในการดำรงชีพของตนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ตั้งแต่ลานบ้านถึงห้องนอน

มีภูมิปัญญาและสำนวนที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เช่น ขึ้นเขอ ขึ้นเชิง ขึ้นหิ้ง นอนกลางดิน - กินกลางทราย นอนลาน - ปล่อยลาน ยังถูกสาวเหมือนยังล้อมอยู่หน้าบ้าน เล่นกลางดิน - กินกลางทราย เล่นกลางดิน - กินกลางลาน เสาเรือน - ไม้หมาก ฟากเรือน - ไม้ไผ่

เหยียบฟากทบตง หลังคา - มุงจาก หัวโดงอกหญ้า - หลังคาขึ้นโคล หัวนอกชานไม้แห้ง

อย่ายกเรือนขวางหวั่น

อย่ายกเรือนกรวมอ

อย่าลอดใต้ถุนเรือน...

ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในด้านนี้ ดูเหมือนจะยากแก่การปรับใช้ และสืบสานให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน เพราะมีอุปสรรคและปัญหาหลายอย่าง

๓. ภูมิปัญญาในการจัดหาแหล่งน้ำดื่มมาใช้

เมื่อก่อนนครศรีธรรมราช มีแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้ที่อุดมสมบูรณ์ คือนอกจากจะมีแหล่งน้ำธรรมชาติจากแม่น้ำลำคลอง ลำห้วยหลายแห่งแล้ว ยังมีแหล่งน้ำใต้ดินที่ใช้การได้อีกด้วย เพราะนครศรีธรรมราชตั้งอยู่บนสันทรายลักษณะดินปนทรายจึงช่วยกรองน้ำได้ดี

พื้นที่อยู่ใกล้ทะเลยามน้ำขึ้น น้ำเค็มจะเอ่อเข้ามาในแผ่นดินมาก จะอาศัยน้ำดื่มน้ำใช้ก็ยาก การขุดบ่อหาให้ได้แหล่งน้ำจืดสนิท ไส้สะอาด ไว้ใช้ตลอดทั้งปี จึงเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญยิ่ง

ศาสตราจารย์ ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง ได้ศึกษาภูมิปัญญาในการหาทำเลขุดบ่อน้ำของชาวใต้ พบว่า ชาวใต้ รวมถึงนครศรีธรรมราชด้วย ได้สั่งสมความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับวิธีการสังเกตบริเวณที่มีตาน้ำไว้ดังนี้

- บริเวณที่มีหญ้าขึ้นเขียวขจีในฤดูแล้ง
- บริเวณที่มีต้นกะพ้อขึ้น (กะพ้อเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว มีแต่รากฝอยเหมือนหญ้าเป็นพืชชอบน้ำมาก ที่ได้ขุดน้ำในฤดูแล้งกะพ้อจะไม่ขึ้น)
- บริเวณที่มีต้นมะเดื่อปล้องขึ้น (เป็นพืชที่ใช้น้ำเปลืองมากทั้งลำต้นและลูกจะคายน้ำเประอะได้ต้นที่โตขาดแคลนน้ำหน้าแล้ง มะเดื่อปล้องจะไม่งอก ชาวบ้านเรียกต้นเดื่อปล้อง)
- บริเวณที่มีจอมปลวก (ปลวกสร้างจอมปลวกจากดินที่มีความชื้น)
- บริเวณที่ชาวบ้านเรียกว่า “โหด” คือ เป็นที่ลุ่ม บริเวณรอบนอกเป็นดอนหรือเนินสูงไป ณ จุดรวมลักษณะนี้เชื่อว่า ตาน้ำอยู่ไม่ลึก
- ใช้กะลามะพร้าวซีกกัน ไปคว่ำไว้ตามจุดที่สงสัยว่าตาน้ำจะอยู่ต้น ทิ้งไว้ตลอดคืนเมื่อหงายดู ถ้าพบว่ากะลามียหยดน้ำจับอยู่มากก็เชื่อได้ว่า ตาน้ำอยู่ไม่ลึก เพราะน้ำระเหยจากใต้ดิน
- จุดเทียนไขเดินขนานไปตามผิวพื้นของบริเวณที่สงสัยว่าจะมีตาน้ำอยู่ต้น โดยให้เทียนอยู่ใกล้กับพื้นดินมากที่สุดแล้วสังเกตเปลวไฟที่เทียน ถ้าเปลวไฟลูกกลิ้งผิดปกติ ณ ที่ใดก็เชื่อว่า ตาน้ำอยู่ตรงนั้นไม่ลึก (ต้องทำการทดสอบตอนกลางคืนยามลมสงบ)

การเสาะหาหรือสังเกตแหล่งตาน้ำ ให้ทำในฤดูแล้ง เพราะตาน้ำที่พบในฤดูแล้งย่อมบ่งบอกความตื้นลึกได้แม่นยำ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ผู้ทรงนิพนธ์กถอนกาศย์ เรื่อง เสด็จเมือง นครศรีธรรมราชได้กล่าวชมภูมิปัญญาในการจัดหาแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ของชาวนครศรีธรรมราชไว้ดังนี้

	“อีกอย่างหนึ่งนั้น
น้ำใช้น้ำฉัน	เหมือนน้ำธารเขา
ใสเย็นดีนัก	ไม่เหมือนบ้านเรา
บ่อน้ำของเขา	ไม่เปื้อนโคลนเลน
	กินน้ำใสสะอาด
คนจึงฉลาด	ไม่โง่งมเดร
ว่องไวไหวพริบ	งานการชัดเจน
ทำได้ไม่เดร	การช่างแปลกตา”

จากหลักฐานนี้เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นว่า บรรพบุรุษชาวนครศรีธรรมราชได้ใช้ภูมิปัญญาในการจัดหาแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ได้ดีเป็นพิเศษ

ภูมิปัญญาและสำนวนที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา การแสวงหาน้ำดื่ม น้ำใช้และการใช้น้ำมีแพร่หลายอยู่ทั่วไปใน นครศรีธรรมราช เช่น

ข้าวางมน้ำดี ข้าวถ้วยน้ำขุ่น ต้นน้ำตาน้ำ น้ำขุ่นอย่าอาบ - แป้งหยาบอย่าทา น้ำเค็มขึ้นถึง น้ำขีมน้ำขับ
น้ำฝน น้ำพะ น้ำสระ น้ำบ่อ น้ำห้วย น้ำหนอง น้ำคลอง น้ำบึง อาบน้ำ อาบท่า คูข้าว คูน้ำ ยังน้ำกินน้ำใช้มั่งบางเวลา
- ยังดีหาวยังน้ำเค็มอยู่เต็มเล เรือนสามน้ำสี่

ภูมิปัญญาในการจัดหาแหล่งน้ำดื่มมาใช้ ตามวิธีการของบรรพบุรุษ เคยใช้ได้ผลดีในสังคมยุคหนึ่ง แม้ปัจจุบัน
สภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนไป แต่หากได้เลือกใช้ภูมิปัญญาที่เคยผ่านการพิสูจน์ ทดลองมาชั่วหลายอายุคนแล้ว
ผนวกกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ในปัจจุบัน จึงเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๔. ภูมิปัญญาการปลูกพันธุ์ไม้ในบริเวณบ้าน

ศาสตราจารย์ ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง ได้ศึกษาภูมิปัญญาทุกชนิดไว้หลายประเด็น ในประเด็นที่เกี่ยวกับการ
การปลูกต้นไม้ในบริเวณบ้านได้ข้อสรุปดังนี้

การปลูกต้นไม้ในบริเวณบ้าน ชาวภาคใต้มีความเชื่อทำนองเดียวกับคนในภูมิภาคอื่นๆ ว่าการปลูกต้นไม้
ในบริเวณบ้าน ต้องเลือกปลูกเฉพาะไม้ที่เป็นมงคลต้องปลูกให้ถูกต้องทิศทาง โดยอาศัยความรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับการ
การโคจรของดวงอาทิตย์ ที่ส่องแสงต่างกันในแต่ละเวลาของวัน เดือน ปี ทิศทางของลมมรสุม ความหนักเบาของฝน
และธรรมชาติของต้นไม้แต่ละชนิดแต่ละพรรณ แล้วสะสมไว้ จากการสังเกตความเจริญของต้นไม้ต่างๆ เป็นหลัก
ความเชื่อในการปลูกต้นไม้ในบ้านเพื่อให้เกิดประโยชน์และความร่มเย็น ดังนี้

ไม้ที่ควรปลูกในแต่ละทิศ

ทิศอุดร	ให้ปลูกพุทรา และว่าน
ทิศอีสาน	ให้ปลูกทุเรียน
ทิศบูรพา	ให้ปลูกไผ่ กุ่ม มะพร้าว
ทิศอาคเนย์	ให้ปลูกยอ สารภี
ทิศทักษิณ	ให้ปลูกมะม่วง พลับ
ทิศหริดี	ให้ปลูกชัยพฤกษ์ สะเดา ขนุน พิกุล
ทิศประจิม	ให้ปลูกมะขาม มะยม
ทิศพายัพ	ให้ปลูกมะกรูด

ไม้ที่ห้ามปลูกในบริเวณบ้าน

คือ ต้นโพธิ์ ไทร ตาล มะกอก ระกำ มะม่วง ลำโพง หวาย สลัดได เต่าร้าง ลั่นทม เพราะไม้เหล่านี้บ้างก็เป็นไม้ใหญ่แผ่กิ่งก้านสาขามากมาย เช่น โพธิ์ ไทร หรือไม้รกเครือ เช่น หวาย หรือ ไม้ที่มีชื่อไม่เป็นมงคล เต่าร้าง ลั่นทม (ระทม) ความเชื่อเช่นนี้ คนไทยในภาคอื่นๆ โดยเฉพาะภาคกลางก็มีความเชื่อคล้ายคลึงกัน ส่วนไม้อื่นๆ ที่มีได้ระบุชื่อไว้ย่อมปลูกได้ตามความพึงพอใจและความเหมาะสม ความเชื่อเหล่านี้ปัจจุบันไม่ค่อยถือกัน เครื่องครุฑนี้ แต่ศึกษาไว้และไม่ประมาทก็น่าจะเกิดผลดี

จากประการณ์ของผู้เขียน เคยพบเห็นผู้ที่มีบ้านเรือนหลังใหม่มักจะแสวงหาไม้ที่เป็นมงคลไปปลูกไว้ตามทิศต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น และผู้ได้รับการเชื่อเชิญให้ปลูกไม้มงคลเหล่านั้น มักมีชื่อเป็นมงคลด้วย เช่น ชื่อ มงคล สมบูรณ์ สมหมาย อุดม สัมฤทธิ์ สมหวัง เจริญ เป็นต้น

ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการปลูกพันธุ์ไม้ในบริเวณบ้าน บรรพบุรุษชาวนครศรีธรรมราชได้ผูกร้อยถ้อยคำไว้สอนลูก สอนหลานอยู่บ้าง เช่น

ลูกขุม ไสหลุมไว้ปละตก

พร้าวลูกตก เอาไว้ปละออก

ล้มกำ เต่าร้าง ไว้ข้างนอก โพธิ์ไทร ให้เอาออกไปเสียกัน

ปัจจุบันภูมิปัญญาในการปลูกพันธุ์ไม้ในบริเวณบ้าน ลูกหลานชาวนครศรีธรรมราชไม่ค่อยปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเหมือนอย่างบรรพบุรุษ เพราะสภาพอาคารบ้านเรือนและความเชื่อได้เปลี่ยนแปลงไป

ภูมิปัญญาในการใช้ความรู้หรืออุบายในการดำรงชีพประจำวันตามสภาพแวดล้อมธรรมชาติ

การดำรงชีพประจำวันของชาวนครศรีธรรมราชในอดีตเป็นไปอย่างเรียบง่าย อาชีพส่วนใหญ่คือการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพ วงจรชีวิตประจำวันจึงอยู่ที่การทำมาหากิน ภูมิปัญญาที่ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ตามสภาพแวดล้อมจึงได้แก่ การใช้สัตว์เลี้ยงเพื่อยังชีพ การทำนาปลูกข้าวและการกินอยู่เป็นสำคัญ คือ

การใช้สัตว์เลี้ยงเพื่อยังชีพ วัว ควาย เป็นสัตว์เลี้ยงที่มีความสำคัญยิ่งต่อสังคมเกษตร โดยเฉพาะชาวนามีภูมิปัญญาในการใช้ วัว ควาย ได้สารพัดประโยชน์ เช่น ใช้พละกำลังเป็นแรงงาน เพื่อไถนา บรรทุกข้าว นวดข้าว วัว ควาย เพศผู้ที่ใช้เป็นแรงงานเมื่อเจริญเติบโตเต็มที่จะถูกถอน เรียกว่า “ลด”

ใช้เพื่อเป็นอาหาร เนื้อวัว เป็นที่นิยมรับประทานมากกว่าเนื้อควาย

ใช้เป็นเกมกีฬาและนันทนาการ คือ วัวชน หรือควายชน วัว ควาย ที่เพื่อการนี้ จะไม่ถูกถอน และจะได้รับการเลี้ยงดูฝึกหัดเป็นพิเศษ

ใช้เขา หนัง กระดูก เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้นานาชนิด ใช้เป็นเครื่องรางของขลัง ภาชนะและสำนวนที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา เรื่องการใช้สัตว์เลี้ยงเพื่อยังชีพ เช่น

กินหญ้าตัด กินควายลด กินควายลัก

แกงวัวแกงควาย -อย่าตายของพริก

เขากูป เขากูด เขาควาย-เขาวัววัวลูกติด

เขาพะ เขาอบ คำหั่ว คูโถ คู่ข้อม ชนเป็น

ชนหัวกลัว ขาดไ้ควายลด ขาดไ้วัวลด
เดิมพันติดปลายเขา ถูกคู่ พี่เหมือนวัวลด
ทอควาย แทนดิน น้ำเลี้ยง เนื้อย่อย
เนื้อสัน เนื้อนาง
แพยอด แพ้สาบ ลงที่ เล้ารอย วัว-ควายคู่ใด
วัว-ควายไม่ชนนาน เหลี่ยมเขา

ปัจจุบันการใช้สัตว์เพื่อเลี้ยงยังชีพบางลักษณะถดถอยลง เพราะมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ในขณะเดียวกันการใช้สัตว์เลี้ยงเพื่อยังชีพบางลักษณะได้รับการพัฒนาอย่างกว้างขวาง เช่น การชนวัว เป็นต้น

การทำนาปลูกข้าว

บรรพบุรุษได้ใช้ภูมิปัญญาทำนาปลูกข้าวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ จนเมืองนครศรีธรรมราชกลายเป็นอู่ข้าว อู่น้ำ โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ปลูกข้าวจนมีผลผลิตส่งขายต่างประเทศ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เสด็จประพาสหัวเมืองชายทะเล ปักษ์ใต้ เมื่อเดือน มิถุนายน ร.ศ.๑๒๔ (พ.ศ.๒๔๔๙) พระองค์ทรงมีพระราชหัตถเลขาเกี่ยวกับเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของข้าวและความเจริญก้าวหน้าของกิจการโรงสีไฟ ในลุ่มน้ำปากพนังไว้ตอนหนึ่งว่า

“...อำเภอปากพนังนี้ ได้ทราบอยู่แล้วว่าเป็นที่สำคัญอย่างไร แต่เมื่อไปถึงที่ ยังรู้สึกว่ตามที่คาดคะเนนั้น ผิดไปเป็นอันมาก ไม่นึกว่าจะใหญ่โตมั่งคั่งถึงเพียงนี้ น้ำดินมีอยู่ที่ตอนปากน้ำประมาณนัก ๒๐๐ เล้า เข้าไปข้างใน น้ำลึกตลอด จนถึงหน้าโรงสีไฟ น้ำยังลึกถึง ๓ วา ถ้าเวลาน้ำมากเรือขนาดพาลี

แลสุคริพเข้าไปได้ ต่อโรงสีไฟขึ้นไปไม่มากนักถึงปากแพรก ซึ่งเป็นแม่น้ำ ๒ แยกๆ หนึ่งเลียบไปทางทะเล ถึงตำบลทุ่งพังไกล ซึ่งเป็นที่นาอุดมดี ข้างจีนกล่าวกันว่าดีกว่านาคลองรังสิต แลมีที่ว่างเหลืออยู่มากจะทำนาขึ้นได้ใหม่กว่าที่มีอยู่แล้วเดี๋ยวนี้อีก ๑๐ เท่า เขากะกำลังทุ่งนาเหล่านั้นว่ามีนาบริบูรณ์จะตั้งโรงสีไฟได้ ๑๐ โรง ขาดแต่คนเท่านั้น นาทั้งหมดทลนครศรีธรรมราชไม่มีที่ไหนสู้ ลำนำนันเรือกลไฟขนาดศรีธรรมราชขึ้นไปได้ตลอดถึงพังไกล

ในเวลาหน้าแล้งต่อฟ้งไกลไปเป็นลำคลองเล็กกลอง แต่ถ้าหน้าน้ำเรือศรีธรรมราชไปถึงอำเภอระโนดแขวงสงขลา ตกทะเลสาบ...”

บรรพบุรุษชาวนครศรีธรรมราช ได้สั่งสมและสืบทอดภูมิปัญญาไว้ให้ลูกหลาน เพื่อการทำนาปลูกข้าวทั้งในเขตทุ่งปรี้ง และทุ่งหยาบให้ได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยไว้หลายลักษณะ ดังเช่น

การเลือกที่ปลูกเพาะพันธุ์ข้าว พื้นที่ดอนให้ปลูกข้าวเบา พื้นที่ลุ่มให้ปลูกข้าวหนัก ข้าวต้นสูงสามารถอยู่เหนือน้ำได้ ปลูกข้าวเจ้าไว้กิน ไร่ชาย ปลูกข้าวเหนียวไว้ทำบุญ ทำขนม ปลูกข้าวเบาไว้กิน และทำนุญตักบาตร ปลูกข้าวหนักไว้ขาย ปลูกพันธุ์ข้าวที่หุงขึ้นหม้อไว้กินสำหรับครอบครัวที่มีลูกหลานหลายๆ เพื่อการประหยัดและออม

วิธีการไถ หว่าน ปักดำ ให้เลือกทำในฤดูกาลที่เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศ ศิลปะการปลูกปักดำ เว้นระยะถี่ห่างตามขนาด ชนิดของต้นกล้า ให้เหมาะสมกับพื้นที่นา

วิธดูแลรักษาต้นข้าวกล้าที่กำลังเจริญเติบโต มีวิธีต่างๆ เช่น ใช้ยาในการดองปุ๋ย เพื่อเมื่อหนูที่มากัดกินข้าวใช้ไม้ “ปักขอ” เพื่อขอร้องเพื่อนบ้านมิให้เข้าไปตีนก จับปลา เพราะจะเป็นอันตรายต่อข้าวกล้าที่กำลังเจริญเติบโต เป็นต้น

วิธีการเก็บเกี่ยวด้วย “กะ” และ “เคียว” โดยเลือกเอาเฉพาะรวงข้าวที่มีเมล็ดสมบูรณ์ วิธี “ออกปาก” หรือ “การขอ” ในขั้นตอนต่างๆของการทำนา

วิธีการคัดเลือกพันธุ์ข้าวไว้เป็น “ข้าวปลูก” ในปีต่อไปและการปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักในคุณค่าของข้าวด้วยการประกอบพิธีกรรม เช่น การทำขวัญข้าว เป็นต้น

ภาษิตและสำนวนที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาเรื่องการทำนาปลูกข้าว มีแพร่หลายอยู่โดยทั่วไปในนครศรีธรรมราช เช่น ภาษิตสำนวนต่อไปนี้

กล้าอ่อน เก็บทีละรวงดวงทีละดังทีละเกี่ยว
เก็บลูกข้าว ขวัญข้าว ขวัญข้าวเท่าหัวเรือขวัญเรือเท่าหัวช้าง
ฉีกลูก ข้าว / แอ ก ตีนก่อนไถไต่ก่อนคราด ไถตะก่อน
ไถแปร ไถนาตอนสอนคนใหญ่ ไถนาวัน นานอกนา
ในนาลึกข้าวงาม นาลึกนาตอน นารั้ง นาวาน นาหว่า
ปลูกถี่เอาฟาง เอาห่างเอารวง แม่โพสพ สิบเสียงต่อถ้อง
หัวหมูคู่กับผาลไถ หัวหมูคู่กับหางยาม อย่าซื้อควายเล็ก
อย่ามีเมียเด็ก อย่าทำนาตอน

ปัจจุบันแม้สภาพการทำนาจะแปรเปลี่ยนไป ด้วยเหตุปัจจัยนานาประการ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำนาปลูกข้าวหลายลักษณะยังคงคุณค่า สามารถปรับใช้ให้เข้ากับสภาวะการณได้ดี

การรับประทานอาหาร

นิสัยการรับประทานอาหารของชาวนครศรีธรรมราช รับประทานอาหารเจ้าเป็นอาหารหลัก กับข้าวแต่ละมื้อมักมีทั้งของเผ็ดและของจืด ใช้มือเปิบข้าว มีผักจิ้ม “ผักเหนาะ” หลายชนิด รับประทานอาหารคู่กับข้าว หลังจากรับประทานอาหารควาเสร็จแล้ว นิยมรับประทานอาหารของหวานหรือผลไม้ ต่อจากนั้นจึงกินหมาก และเหนียดยา

อาหารหลักรับประทานเพียงสองมือ คือมือซ้ายกับมือ اليمن มือซ้าย รับประทานประมาณเวลา

๐๙.๐๐ น.- ๑๐.๐๐ น. รับประทานมือ اليمن เวลาประมาณ ๑๗.๐๐น. - ๑๘.๐๐ น.

อาหารคาวที่นิยมรับประทาน จนกลายเป็นนิสัยการกินของชาวนครศรีธรรมราช ได้แก่แกงไตปลา แกงส้ม หรือแกงเหลือง แกงคั่ว หรือแกงกะทิ น้ำพริก ปลาแห้ง ปูเค็ม กุ้งส้ม ผักเสียง เป็นต้น

จากลักษณะนิสัยการรับประทานอาหารดังกล่าว ทำให้ชาวนครศรีธรรมราชได้รับคุณค่าทั้งด้านโภชนาการ และ สมุนไพรไปพร้อมๆกัน การรับประทานอาหารแต่ละมื้อ จึงได้คุณค่าทั้งด้านบำรุงร่างกาย บำรุงสมอง และป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ

บรรพบุรุษชาวนครศรีธรรมราช ได้สั่งสมและสืบทอดภูมิปัญญาเรื่องการรับประทานอาหารไว้ให้ลูกหลาน หลายลักษณะตั้งแต่การเลือกรับประทานอาหารหวานคาว พืชผักที่มีคุณค่ามารับประทาน ตลอดจนจรรยา มารยาทในการรับประทานอาหาร และการเอื้ออาทร มีเมตตาธรรมต่อญาติมิตรหรือผู้มาเยือน

เช่น การไม่ไป “เง็ง” หรือ ชะเง้อ แสดงอาการอยากรับประทานอาหารที่บ้านผู้อื่น การไม่รับประทานมูมมาม ไม่รับประทานอาหารหกเรียกรวด... การจัดการสำรับกับข้าว การหุงหาอาหารให้บริการญาติมิตร และผู้มาเยือนด้วยความยินดี ถ้วนเป็นภูมิปัญญา มารยาท และการมีจิตเอื้ออาทรมีเมตตาธรรมที่ บรรพบุรุษสั่งสม และสืบทอดไว้ให้ลูกหลานทั้งสิ้น

ภาคีและสำนวนที่เกี่ยวข้องอยู่กับภูมิปัญญาเรื่องการรับประทานอาหารตั้งแต่การเลือกหา การปรุง การรับประทานและจรรยา มารยาท มีแพร่หลายอยู่โดยทั่วไปในนครศรีธรรมราช เช่น

กินข้าวแรกยังร้อน กินน้ำซุบถ้วยเดียว กินปลาแรกยังสด เก็บผักในนา - จับปลาในหนองปลาดีหยิกซี่ใส่ห่อ - ปลาช่อนหักคอก - ปลาหมอดีกเหือก ปลาหลดว่าไม่มัน ถูกตัวจันทน์มันหาวปลาหมอ

ไปควนอย่าไปเปล่า เอาผักหลมมาล้าง ผักบุ้ง ผักหวา ปูนา ปลาเล ผักเหนาะริมรั้ว ลอกอช่ายควัว ชีพรีข้างไฟ หมอเกล็ด-ตุกเส็ด-ชอนไซ-ไหลหาง-กวางอุด-ลูกมุดท้าย - ควายโม่งส้ม...

แกงบอน ให้หย่อนเคย แกงหยวก ให้บวกเคย จืดเหมือนน้ำล้างวาน จืดเหมือนหัตถ์ยักซ์ ดิบมัน เปียกนวลพัน ไหม้หอม ต้มปูไม่แดง แกงหอยไม่เปื่อย ต้มยาทำแกง ต้มหลุกตุก ผักแพงแกงกับปลาลอย แกงปลาไม่ถอย ใส่ส้มปากมาก เสียงเคยเสียงเกลือ เสียงผักสมรม อย่าประมาณว่าปลาหลดไม่มัน-แกงใส่พริ้วเข้ากันมันหาว ปลาหมอ ...

กินข้าวกับพรก บัวบกต้มเกลือ กินหมากคำเต่า กินข้าวคำใหญ่ กินเหมือนยัดบอก กินเหมือนหนูอยู่ อยู่ใน กินเหมือนหมาลากสาร กินเหมือนหมู อยู่เหมือนหมา กินให้เกลี้ยงแผเหมือนแมวเลียกินให้พุ่งแตก ดีหวาแตกแล้วฟุ่ม (ทิ้ง) ได้แรงอก ฟุงเหมือนลูกแหง ลบปาก ลบเฟ็ด หายแสบอก อดกินควายไม่ตาย กินข้าวหวันสายหรือยั้งหู...

กินข้าวแดงแกงร้อน ช้างเหยียบนาพระยาเหยียบเมือง อย่างลัวเปลือยข้าวปลา ผักดีปลาดีเอาหวายซี่ หวายสงฆ์ อย่าเง็งให้เสียเวลา แต่หมาก็ไม่ได้กินกากพริ้ว

ปัจจุบันแม้วัฒนธรรมการบริโภคจะเปลี่ยนไปมากแล้ว แต่ภูมิปัญญาหลายลักษณะอันเกี่ยวเนื่องกับเรื่องนี้ ยังคงมีคุณค่าควรแก่การเลือกสรรมาสืบทอดและสืบสานต่อลูกหลานต่อไป

หนังสืออ้างอิง

๑. คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์ โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุงและสงขลา , ๒๕๓๗ หน้า ๒๔-๒๖.
๒. มโน พิสุทธิรัตน์านนท์ และศรีน มณีโชติ , เรือนไทยภาคใต้ สถาบันทักษิณศึกษา สงขลา ๒๕๓๕ หน้า ๒๘-๓๓.
๓. วิเชียร ณ นคร , “ เรื่องราวของนครศรีธรรมราช ที่ปรากฏในวรรณกรรม กรณีเรื่องการตั้งถิ่นฐานและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง” ในวัฒนธรรมการตั้งถิ่นฐานในนครศรีธรรมราช สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช ๒๕๓๙ หน้า ๒๔๓.
๔. วิมล คำศรี , ภาชิตและสำนวน : วรรณกรรมมุขปาฐะเมืองนครศรีธรรมราช การศึกษาเชิงวิเคราะห์, นครศรีธรรมราช คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสำนักวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๐ หน้า ๑๒๙-๑๔๗.
๕. สุวิงค์ พงศ์ไพบูลย์ , เรือนทรงไทยภาคใต้ ในอนุสาวรีย์วิภาวดีรังสิต บุรพาคศิลป์การพิมพ์ ๒๕๒๒ หน้า ๑๑.
๖. ศรีศักร วัลลิโกดม , ชุมชนโบราณในภาคใต้ ในประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรมราช วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ๒๕๒๑ หน้า ๓๖-๓๗.
๗. เอกวิทย์ ณ ถกลาง , ภูมิปัญญาไทย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๓๙ หน้า ๑๘๓-๑๘๔.

พระราโชวาทโปรดเกล้าฯ

ครั้งแต่งตั้งพระยานครฯ (น้อย)

ผจญ มีจิตต์

อุปสรรคสำคัญประการหนึ่งที่สยามได้เผชิญมาอย่างต่อเนื่อง และบั่นทอนความเจริญสร้างปัญหาในการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด คือ บรรดาข้าราชการบริพาร ขุนนางและข้าราชการผู้ที่โปรดเกล้าฯ ให้ไปปฏิบัติหน้าที่ต่างพระเนตรพระกรรณนั้นไม่ได้ปฏิบัติภารกิจอย่างสมพระเกียรติ เต็มกำลังความรู้ความสามารถ และไม่ตั้งอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริตอย่างแท้จริง หรืออาจจะเป็นเพราะบุคคลเหล่านั้นไม่รู้ ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่อันทรงเกียรตินี้ ที่ทรงโปรดให้ดูแลบริหารกิจการบ้านเมืองปัญหาต่างๆ ดังกล่าวจึงเกิดขึ้น และนำไปสู่ความผิดพลาดเสียหายต่ออาณาจักรราชธานี ต่อราชบัลลังก์เสมอมา ด้วยเหตุนี้กระมังที่พระมหากษัตริย์ในครั้งอดีตจึงทรงมี “สารตราแต่งตั้ง ข้าราชการบริพาร ขุนนางและข้าราชการ” ไปปฏิบัติพระราชภารกิจแทนพระองค์ และพึงทรงย้ำว่า “ให้อ่านพระราโชวาทนั้นอยู่เนืองๆ ให้เจนปากเจนใจไว้ทุกข้อ” มิให้หลงลืม เพื่อสนับสนุนคำกล่าวนี้ จะขอยกตัวอย่าง “สารตราตั้งพระบริรักษ์ภูเบศร์ เป็นพระยานครศรีธรรมราช” สมัยรัชกาลที่ ๒ เมื่อ พ.ศ.๒๓๕๔ หรือเมื่อสองร้อยกว่าปีมาแล้ว ดังนี้

อนุสาวรีย์ เจ้าพระยานครฯ (น้อย)
หน้าศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช

ก่อนจะกล่าวถึงสารตราแต่งตั้งนั้น จะขอเล่าประวัติย่อๆ ของพระยานครศรีธรรมราช คือเจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย) เกิด เมื่อ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๑๙ ณ เมืองนครศรีธรรมราช เป็นพระราชโอรสสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ประสูติแต่เจ้าจอมมารดา ประาง และเป็นบุตรบุญธรรมของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พัฒน์ ณ นคร) เมื่อโตขึ้นเจ้าพระยานคร (พัฒน์) นำเข้าเฝ้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น นายสรรพวิไชยมหาดเล็กหุ้มแพร และพระบริรักษ์ภูเบศร์ ตำแหน่งผู้ช่วยราชการเมืองนครศรีธรรมราช ต่อมาได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “เจ้าพระยาธรรมาโศกราช ชาติเดโชชัยมโหสิริยาธิบดี ผู้สำเร็จราชการเมืองนครศรีธรรมราช

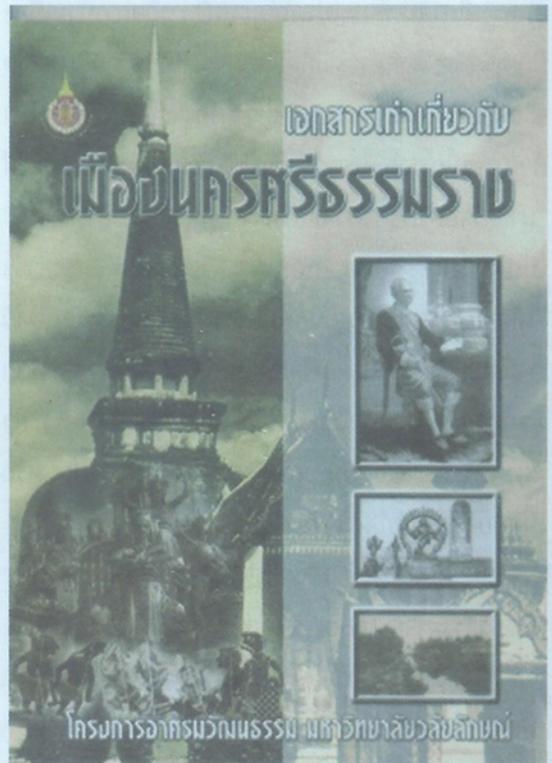
อนึ่ง “มหาดเล็ก” นั้นเป็นตำแหน่งข้าราชการในพระราชสำนัก มีหน้าที่ประจำเวรยามและเวลาเสด็จออกขุนนาง มีลำดับ ๗ ชั้น เรียงจากสูงไปต่ำคือ ๑. ผู้บัญชาการกรมมหาดเล็ก ๒. จางวางหัวหมื่น ๓. นายเวร ๔. จำ ๕. หุ้มแพร ๖. นายรอง และ ๗. มหาดเล็กพิเศษ

ช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ร.๒) และต้นสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.๓) เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย) เป็นผู้มีอำนาจและทรงอิทธิพลที่สุดในหัวเมืองปักษ์ใต้ ดังพระบรมราชาธิบายในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงกล่าวว่า “เจ้าพระยานครผู้นี้ ชื่อน้อย เป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าเจ้าพระยานครฯ ทั้งปวง ได้บังคับบัญชาตลอดขึ้นมาจากเมืองไชยา ข้างฝั่งตะวันตกก็มีอำนาจแผ่เอื้อมไปถึงกลาง นำทัพที่สำคัญก็ออกไปตีเมืองไหน มีอำนาจในเมืองแขกมาก นับถือเป็นพระเจ้าแผ่นดินรอง เป็นผู้ได้รับอำนาจทำหนังสือสัญญากับอังกฤษ ประกอบกับฐานะเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นเมืองเอกใหญ่กว่าหัวเมืองอื่นๆ ได้ปกครองหัวเมืองประเทศราช ไทรบุรีและกลันตัน ทั้งยังเป็นเมืองท่าที่มีพ่อค้าต่างประเทศไปมาค้าขายอยู่มิได้ขาด จึงส่งผลให้นครศรีธรรมราชเป็นเมืองสำคัญทางปักษ์ใต้”

ในครั้งโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระบริรักษ์ภูเบศร์ เป็นพระยานครศรีธรรมราช สำเร็จราชการเมืองนครฯ ดังปรากฏว่า เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๙ แรม ๗ ค่ำ ปีมะแม ตรีศก จุลศักราช ๑๑๗๓ พ.ศ.๒๓๕๔ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เสด็จออก ณ พระชลาพลับพลาณ้อยริมท้องพระโรง พระยาเทพวรินทร์ กราบทูลถวายตราตั้งพระบริรักษ์ภูเบศร์ เป็นพระยานครศรีธรรมราช ชาตดิเดชไชยมไหสุริยาธิบดีอภัยพิริยปรการกรมพาวุ มิตราพระคชสีห์ โปรดเกล้าฯ ออกจากกรุงเทพฯ มายังเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อถึงนครฯ มีพระ หลวง กรมการพร้อมกัน อัญเชิญพระคชสีห์ไปวางในพระพิหารหลวงตามพระบรมราชูปถัมภ์ตามธรรมเนียมสืบมาแต่ก่อน

ขณะเดียวกัน พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นคัคคีพลเสขย์ กราบทูลพระกรุณาว่า “พระ หลวง กรมการ เมืองนครฯ” ยังขาดมิครบตามตำแหน่งจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแจงขึ้นให้ครบตามตำแหน่ง ณ วันจันทร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีมะแม ตรีศก จุลศักราช ๑๑๗๓ พ.ศ.๒๓๕๔ อันเป็นที่มาของเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์เมืองนครฯ อีกชิ้นหนึ่ง คือ “ทำเนียบข้าราชการเมืองนครศรีธรรมราช พ.ศ.๒๓๕๔ สมัย ร.๒” ดังกล่าว

ส่วนท้องตราซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระบริรักษ์ภูเบศร์ เป็นพระยานครศรีธรรมราช (น้อย) นั้น มีพระราโชวาทว่า “ด้วยเจ้าพระยาฯ (พัฒน์) ถึงแก่ชราทำราชการสนองพระเดชพระคุณสืบไปมิได้จึงขอพระราชทานกราบถวายบังคมลาออกจากราชการ

เอกสารทำเนียบเมืองนครฯ สมัย ร.๒
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ฯ นำมาพิมพ์ซ้ำ ๒๕๕๕

แต่เมื่อนครนั้น เป็นเมืองใหญ่และเป็นเมืองเอกที่สำคัญควบคุมดูแลหัวเมืองปักษ์ใต้ทั้งปวง และเป็นที่ทำนกอ้าย
แก่เมืองแขก แลถูกคำวานิชนานาประเทศไปมาค้าขายมิได้ขาด พระบริรักษ์ภูเบศร์เป็นผู้ช่วยราชการในเจ้าพระยามคร
มาช้านาน รัฐบาลพระนครฯ สัตย์ซื่อมั่นคงเคยคุมทัพไปขับไล่พม่าที่เมืองกลางมีความชอบอยู่ สมควรที่จะชุบเลี้ยง
ให้รั้งเมืองต่างพระเนตรพระกรรณได้ ให้เอาพระบริรักษ์ภูเบศร์ผู้ช่วยราชการเป็นพระยาตรีธรรมมาโศกราช
ชาติเดโชไชยมโหฬรายาธิปัตติ อภัยพิริยปรกกรมพหุ ออกว่าราชการรักษาบ้านเมืองนครสำเร็จกิจสุขทุกข์ของราษฎร
ด้วยกรมการเมืองนคร ตามพระราชกำหนดกฎหมาย พักด้อยตราอย่างธรรมเนียมสืบมาแต่ก่อน และให้กรมการฟ่ง
บังคับบัญชาพระยามครฯ คนใหม่ แต่ซึ่งชอบด้วยราชการอย่าให้ถือเปรียบแก่แย่งเสียราชการไปต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดสืบไป”
ธรรมเนียมปฏิบัติการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งขุนนางให้ดำรงตำแหน่งผู้รั้งเมืองน้อยใหญ่ในอดีตนั้นจะประกอบไปด้วย
๑. ตราตั้ง สำหรับตราตั้งของ พระยามครศรีธรรมราช (น้อย) ในครั้งนี้คือ “ตราพระคชสีห์” ๒. สารตราตั้ง
เป็นเอกสารพระราชกำหนด สำหรับผู้ที่ได้โปรดเกล้าฯ นำไปยึดถือปฏิบัติหน้าที่ปกครองดูแลราษฎรและพระราชอาณาจักร
ต่างพระเนตรพระกรรณ และ ๓. พระราโชวาทที่แนบไปกับสารตราตั้ง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ทรงโปรดเกล้าฯ ได้ศึกษา
รายละเอียดต่างๆ มิให้บกพร่อง และกำหนดไว้ว่า “พึงอ่านพระราชกำหนดโดยพระราชโองการนี้เนื่องๆ ให้เจนปาก
เจนใจไว้ทุกข้อ ทุกกระทง จะได้บังคับบัญชาการราชการสะดวกสืบไป” เพื่อให้ผู้ที่สนใจศึกษาเนื้อหาสาระในพระราชโองการ
ที่พระมหากษัตริย์สยามในอดีต ทรงเป็นห่วงปวงข้าประชาราษฎร์และพระราชอาณาจักรจึงได้มีพระราชโองการแก่ผู้รั้งเมือง
น้อยใหญ่ทั้งปวง เพื่อควบคุมดูแลต่างพระเนตรพระกรรณ โดยเฉพาะสมัยรัชกาลที่ ๒ ที่มีไปยังพระยามครศรีธรรมราช
(น้อย) เมื่อ พ.ศ.๒๓๕๔ ผู้เขียนเห็นว่าพระราชโองการฉบับนี้มีเนื้อหาสาระและรายละเอียดน่าศึกษาน่าสนใจมาก
เปรียบเสมือนโองการของพระราชบิดาที่ให้แก่นุตรเพื่อไปปกครองอาณาประชาราษฎร์ต่างพระเนตรพระกรรณ
จึงขอคัดลอกสำเนาพระราชโองการดังต่อไปนี้

สารตราพระราโชวาท

“ให้พระยามครฯ ออกไปครองเมืองรับกิจราชการโดยกฎหมายอย่างขนบธรรมเนียมแผ่นดินเมืองนคร
มาแต่ก่อน แลลักษณะทุกวันนี้เมืองข้าขอบขัณฑสีมา ปักขี้ได้ฝ่ายเหนือ ตะวันตก ตะวันออก โดยปริมนทลรอบคอบ
ไม่สงบราบคาบ กอปรไปด้วยจลาจลทำการณรงค์สงครามเกิดการรบพุ่งกันทุกแห่งทุกตำบล ถ้าพระยามครศรีธรรมราช
ออกมาถึงเมืองนครแล้ว

กำแพงเมือง คูเมืองนครฯ ในอดีต

- ให้ตรวจตราดูกำแพง และค่ายคูประตูเมือง ฟังรอก หอรบ เชิงเทิน การสิ่งใดซึ่งชำรุดปรักหักพังอยู่นั้น ให้พระยานครศรีธรรมราชว่ากล่าวตักเตือนเร่งรัดแก่กรมการเจ้าพนักงานให้เร่งทำและตกแต่งซ่อมแปลงขึ้นไว้ให้แน่นหนามั่นคงจงทุกหน้าที่พนักงาน อย่าให้ชำรุดปรักหักพังอยู่แต่หน้าที่หนึ่งได้

- ประการหนึ่งให้ตรวจตราดูสารบัญญัติเลขคงสักจำนวนปีเถาะ เบญจจศ ปีมะโรงจศ เป็นเลขหมวดใด กองใด และเลขหัวเมืองนายที่บรรดาแคว้นแขวง จังหวัดขึ้นแก่เมืองนครเป็นจำนวนมากน้อยเท่าใด ให้คิดบัญชีมาอ่านจงเรื่อยๆ ให้จะเงินจำนวนเลขไว้จงบั่นคง มีราชการจะได้กะเกณฑ์สะดวก และเลขหมวดใดกองใดเกียจคร้าน หลบหนีละมุลนายเสียออกไปชุ่มช่อนอยู่ ณ ชอกห้วยธาร เขา มิได้เข้ามารับพระราชทานสักครั้งก่อน และครั้งนี้ขาดมิได้จับจ่ายราชการแผ่นดิน ให้พระยานครศรีธรรมราช แต่ง พระ หลวง ขุน หมื่น ซึ่งสัตย์ซื่อมั่นคงดีนั้นออกไปว่ากล่าวชักชวน เกี้ยยกล่อม โดยเมตตาจิต ให้ผู้มีชื่อเข้ามาตั้งบ้านเรือนทำมาหากินอยู่ตามถิ่นฐานที่ภูมิลำเนาให้บริบูรณ์มั่งคั่งได้มากน้อยเท่าใด ให้บอกบัญชีเข้าไปยังกรุงให้แจ้ง

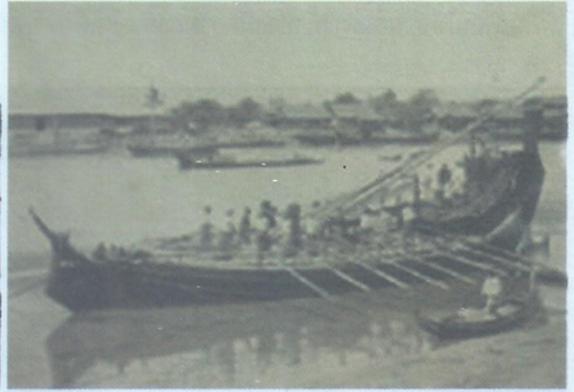
- อนึ่งให้ตรวจดูปืนใหญ่ น้อย กระสุนดินประสิว เครื่องคัสตราวุธ ให้รู้ว่าดีและชำรุดมีอยู่มากน้อยเท่าใด ซึ่งชำรุดนั้นพอจะตกแต่งซ่อมแปลงขึ้นเป็นราชการได้ ก็ให้ตกแต่งซ่อมแปลงขึ้นให้ไว้สำหรับเมืองสืบไป ปืนใหญ่น้อย ซึ่งดีอยู่มิได้ชำรุด และดินประสิวนั้นก็ให้ว่าแก่หมู่พนักงาน ให้เอาปืนโซมน้ำมัน และเอาดินออกตากแดดจนแห้งๆ อย่าให้ดินอับรา ปืนเป็นสนิมคร่ำคร่าอยู่แต่สิ่งหนึ่งสิ่งใดได้

ปืนใหญ่ โบราณ

- อนึ่งให้ตรวจดูเรือรบ เรือไล่ในอัตรานอกอัตรာ สำหรับเมืองมีจำนวนอยู่มากน้อยเท่าใด ดีและชำรุดประการใด ซึ่งชำรุดอยู่นั้นก็ให้ว่ากล่าวเร่งรัดแก่ เจ้า หมู่ พนักงาน เร่งตกแต่งซ่อมแปลง สឹม ยา ลาพอน ขึ้นไว้ได้ดีจงทุกลำทุกหมู่พนักงาน อย่าให้เรือรบ เรือไล่ ชำรุดทรุดโทรมอยู่แต่ลำหนึ่งได้ แล้วให้ทำร่มเงาเอาขึ้น แขนง คาน น้ำไว้จงทุกลำอย่าให้เรือรบ เรือไล่ ตากแดดกรำฝน ผุเปื่อย เสียราชการไปแต่ลำหนึ่งได้ ถ้าถึงเทศกาล อ้ายสลัด ศัสตรู และพวกญวนเหล่าร้ายจะเข้ามากระทำเบียดเบียนจับกุมผู้คนลูกค้าวาณิช ข้าขอบขัณฑสีมา ซึ่งสัญญาจะไปมาค้าขายประการใด ก็ให้แต่งเรือรบ เรือไล่ นายเรือ ปลัดเรือ ไพร่พลรบ พลกรรเชียง สรรพไปด้วยปืนใหญ่น้อย กระสุนดินประสิว เครื่องคัสตราวุธ ครบตามเกณฑ์ ออกลาดตระเวนทุกอ่าวทุ่ง บรรจบถึงด่านแดนหัวเมืองต่อกัน จงกวาดขึ้นทั้งกลางวันกลางคืน ถ้าได้ข่าวอ้ายสลัด ศัสตรูและญวน เหล่าร้ายเส็ดลอดเข้ามาจับผู้คนประการใดก็ให้ออกก้าวสกัดติดตามรบพุ่งแล้วให้บอกข่าวหัวเมืองต่อกัน ให้แต่งเรือรบเรือไล่ออกช่วยกันก้าวสกัดติดตามรบพุ่งจับกุมเอาอ้ายสลัดและญวนเหล่าร้ายให้เข็ดขามย่อย้อ อย่าให้อ้ายสลัดศัสตรูและญวนเหล่าร้ายเส็ดลอดเข้ามา จับผู้คน

ข้อขอบขัณฑสีมาไปแต่คนหนึ่งได้เป็นอันขาดทีเดียว ถ้าแลพระยานครศรีธรรมราช กรมการพนักงานประมาทละเมินเสีย มิได้แต่งเรือรบ เรือไล่ ออกลาดตระเวนโดยพระราชกำหนดนี้ แลอ้ายสลัดศัตรู ญวน เหล่าร้ายเล็ดลอดเข้ามาจับกุมผู้คนไปประการใด พระยานครศรีธรรมราช กรมการ พนักงานก็คงมีโทษโดยพระราชกำหนด

เรือรบ เรือไล่ ไบราณ

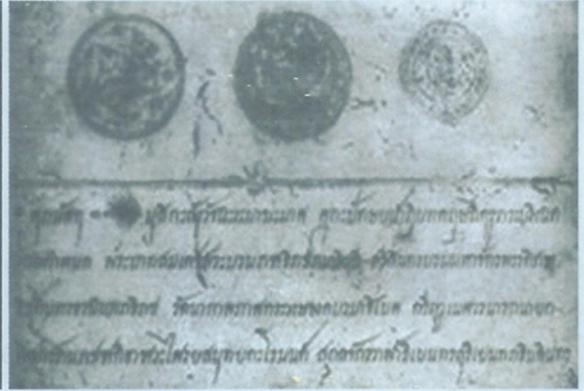
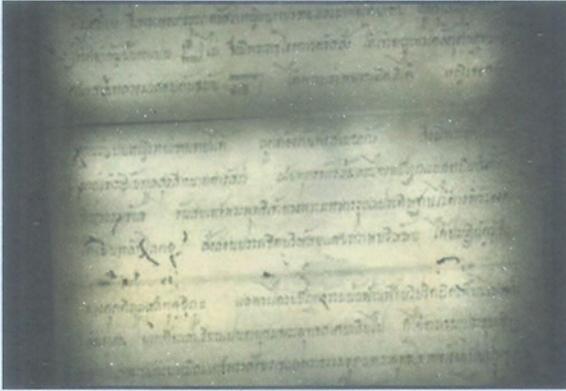
- ประการหนึ่งเมืองแขกทั้งปวงยังไม่ราบคาบ ให้แต่ง หลวง ขุน หมื่น ทแกล้วทหารโดยควร กอปรไปด้วย ปืน กระสุน ดินประสิ่ว เครื่องคัสตราวุธครบมือ ออกไปตรวจตระเวนด้านปลายด้านแดนหัวเมืองสอดแนมเอาข่าวราชการให้รู้จงได้ ถ้าได้ข่าวว่าเมืองแขกมิได้ตั้งอยู่ในสุจริต คบคิดกันจะยกเข้ามากระทำการประทุษร้ายประการใด พอกำลังข้าหลวงกองตระเวน จะรบพุ่งจับกุมเอาตัวได้ก็ให้รบพุ่งจับกุมเอาตัวจงได้ ถ้าแขกเหลือกำลังให้บอกหนังสือไปยังหัวเมืองให้แต่งกองออกช่วยรบพุ่งเอาชัยชนะจงได้

- อนึ่งทุกวันนี้การรณรงค์สงครามยังไม่สงบ ให้พระยานครศรีธรรมราช กรมการ คิดอ่านปรึกษาหารือจัดแจงบำรุงช่องสุ่มหมุยโศธาหวยหาญ ให้ชำนาญชำนาญในการยุทธไ้วัจฉสรรพ ถ้าเห็นพรรคพวกสมกำลังของผู้ใดองอาจสามารถแกล้วกล้าก็ให้จัดบำรุง ตั้งแต่งเป็น หลวง ขุน หมื่น นายกอง นายหมวด ควบคุมเลขอาทมาต (อาทมาตคือชื่อหมู่ทหารทำหน้าที่สืบข่าวข้าศึก-ผู้เขียน) ไ้ว้เป็นหมวดเป็นเหล่าจพร้อมมูล มีการรณรงค์สงครามทุกคำคืนประการใด จะได้กะเกณฑ์เอาทันที่ราชการโดยสะดวก

- อนึ่งให้พระยานครศรีธรรมราชปรึกษาหารือด้วย กรมการทั้งปวงจัดแจงชำระดูพระอัยการและพระราชกำหนดกฎหมาย บทใดข้อใดซึ่งต้องด้วยขนบธรรมเนียมแผ่นดินควรคง เคยพิจารณาว่ากล่าวประการใด ก็ให้คงไว้บังคับบัญชาว่ากล่าวโดยพระราชกำหนดสำหรับแผ่นดินสืบต่อไป ถ้าพระอัยการและพระราชกำหนดกฎหมายบทใดข้อใดเคลือบแคลงอยู่ จะเอาไ้ว้พิจารณาชำระว่ากล่าวมิได้ ก็ให้จัดแจงบอกส่งเข้ามาขอลอกออกไปใหม่ไ้ว้บังคับบัญชาสำหรับการแผ่นดินสืบไป

- ประการหนึ่งให้พระยานครศรีธรรมราช ว่าราชการบ้านเมืองพร้อมด้วยปลัดยกบัตร กรมการ จงเป็นยุติเป็นธรรม ให้เป็นเอกจิตเอกฉันท์น้ำหนึ่งใจเดียว อย่าให้มีความฉันทา โทสาริงยา ถือเปรียบแก่งแย่งกันให้เสียราชการแผ่นดินไปแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้

- หนึ่งจะพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเนื้อความของทวยราษฎรทั้งปวงโดยมุขคดีประการใดให้ควรตั้งอยู่ในคดี ทั้ง ๔ คือ ฉันทาคติ โทสาคติ ภยาคติ โมหาคติ อย่าให้ก่อปรไปด้วยอิฉฉาธิษา ความโกรธ ความจงใจด้วยภัยต่างๆ ความหลง ให้พิจารณาจนเป็นยุติเป็นธรรมด้วยอุเบกขาญาณอันประเสริฐ อย่าให้อาสาัจ อาธรรม เห็นแก่หน้าบุคคล แลอาภิสลินจำง สิบนเข้าด้วยฝ่ายโจทก์ ฝ่ายจำเลย กลับเท็จเป็นจริง กลับจริงเป็นเท็จ ทำกลบเกลื่อนเนื้อความ ให้พื้นเพื่อนให้ทวยราษฎรทั้งปวงมีความยากแค้นเดือดร้อนผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่แต่สิ่งหนึ่งสิ่งใดได้

กฎหมายตราสามดวง

- ประการหนึ่ง ให้พระยานครศรีธรรมราช มีน้ำใจโอบอ้อมอารีแก่สมณะชีพราหมณาจารย์ อาณาประชาราษฎร ไพร่พลเมือง ลูกค้ำวาณิช ให้ชักชวนกันทำบุญให้ทานจำเจริญเมตตาภาวนา สดับตรับฟังพระธรรมเทศนา รักษาศีลห้า เป็นนิจศีล ศิลแปดเป็นอดิเรกศิลปะลงเนืองๆ และควรให้ตั้งอยู่ในเทศกฤตกรรมมถโดยพระราชกำหนดทรงโปรดพระราชทาน ออกไปไว้ ก็จะได้พาตัวไปสู่สุคติภูมิอันประเสริฐ

- หนึ่งเมืองตรงเป็นเมืองใหญ่ ราชการพนักงานมีเป็นอันมาก ถ้ากรมการที่ใดว่างอยู่ยังไม่มิตัว ก็ให้พระยานครศรีธรรมราชปรึกษาด้วย หลวง ปลัดกรมการ จัดแจงเอาผู้มีชื่อ ซึ่งมีสติปัญญาสัจย์ซื่อมั่นคงคั้น มาแต่งตั้งขึ้นเป็นกรมการให้ครบตำแหน่ง ถ้าจัดแจงได้ผู้ใดเป็นกรมการที่ใดให้บอกส่งตัวผู้นั้นเข้าไปให้รับเอาตรา ตั้งต่อเจ้าพนักงาน ณ กรุง

- ประการหนึ่งพึงให้บำรุงพระสงฆ์เถรเถรผู้เล่าเรียนฝ่ายคันถธุระวิปัสสนาธุระจงทุกวัดวาอาราม จะได้ เป็นการกุศลสืบไป

- อีกประการหนึ่งให้ตรวจดูพระพุทธรูป พระสถูป พระเจดีย์ พระศรีมหาโพธิ พระวิหารการเปรียญ วัดวาอาราม แห่งใดตำบลใด ซึ่งชำรุดปรักหักพังเศร้างหมองอยู่นั้น ให้ชักชวนพระหลวงขุนหมื่นกรมการ และอาณาประชาราษฎร ผู้มีศรัทธาบูรณปฏิสังขรณ์วัดขึ้นให้สูงใส่องเรื่องถวายพระราชกุศลสืบไปอย่าให้วัดพระชำรุดปรักหักพังเศร้างหมองอยู่ได้

๑. ด้านการเมือง

๑.๑ ให้พระยานครศรีธรรมราช ดูแลในเรื่อง กำแพงค่ายคูประตูหอรบ ให้มั่นคงแข็งแรงอยู่เสมอ หากชำรุดให้รีบปรับปรุงซ่อมแซม

๑.๒ ให้สำรวจตรวจดูกำลังพล บัญชีการลักเล็กทั้งในเมืองนครฯ และแคว้นแคว้นต่างๆ ไว้ให้พร้อม ให้พระยานครฯ มอบหมายให้ พระ หลวงขุน หมื่นที่ซื่อสัตย์ ว่ากล่าวชักชวนราษฎรเข้ามารับใช้ต่อทางราชการให้มากและแจ้งไปยังกรุงเทพฯ ด้วย

๑.๓ ให้สำรวจเครื่องคัสตราวุธปืนใหญ่น้อย กระสุน ดินประสิ่ว อย่าให้ชำรุด ขึ้นสนิมโดยม่นรักษาดูแลให้ใช้การได้ตลอดเวลา

๑.๔ ให้ตรวจดูเรือรบ เรือไล่ สำหรับใช้ในราชการและนอกราชการเมืองนครฯ มีมากน้อยเท่าใด ให้พระยานครฯ ดูแลให้ใช้การได้อยู่เสมอ หากชำรุดก็ให้รีบบำรุงซ่อมแซม เพราะเมืองนครฯ ยังมีข้าศึกศัตรู เหล่าร้ายเข้ามาเบียดเบียนจับกุมราษฎร ถูกค้ำวาณิชเสมอๆ

๑.๕ ให้พระยานครฯ แต่งเรือรบ เรือไล่ออกลาดตระเวนกวาดขึ้นทั้งกลางวัน กลางคืนป้องกันโจรสลัดเล็ดลอดเข้ามาสร้างความเดือดร้อนในอาณาจักได้

๑.๖ เนื่องจากการณรงค์สงครามทางบกขี้อย่างไม่สงบ ดังนั้นให้พระยานครฯ กรมการเมืองปรึกษาหารือบำรุงไพร่พล ทแกล้วทหารให้ชำนาญในการยุทธ ให้แต่งตั้งผู้มีความสามารถแกล้วกล้าเป็น หลวง ขุน หมื่น นายกอง นายหมวด ควบคุมเลขอาทมาต ไว้ให้เป็นหมวดเป็นเหล่าจพร้อมมูล

๒. ด้านการปกครอง

๒.๑ ให้พระยานครฯ ปรึกษาหารือ กรมการเมืองทั้งปวงจัดแจงชำระดูพระอัยการ ตัวบทกฎหมายเก่าใหม่ที่ใช้อยู่บังคับอยู่เป็นไปโดยยุติธรรม หากข้อใดเคลือบแคลงสงสัยให้ส่งเจ้าพนักงานเข้ามาคัดลอกใหม่

๒.๒ ให้พระยานครฯ พร้อมด้วยปลัดยกบัตร กรมการเมือง ว่าราชการบ้านเมืองให้ยุติธรรม เป็นธรรมอย่าให้มีอคติ สร้างความเดือดร้อนขึ้นแก่ราษฎรได้ อย่าเห็นแก่อำมิสลินจ้าง กลับเท็จเป็นจริง กลับจริงเป็นเท็จ

๒.๓ ให้พระยานครฯ มีน้ำใจโอบอ้อมอารีแก่ สมณะชีพรามณ์ อาณาประชาราษฎร์ ถูกค้ำวาณิชชักชวนกันทำบุญให้ทานรักษาศีลอยู่เป็นนิจ

๒.๔ อาณาเขตนครฯ เป็นอาณาจักใหญ่ ให้พระยานครฯ พร้อมด้วย หลวง ปลัดกรมการเมือง จัดแจงเอาชื่อผู้แกล้วกล้ามีสติปัญญาสัตย์ซื่อ มาตั้งขึ้นเป็นกรมการเมืองให้ครบตำแหน่ง และส่งตัวผู้ขึ้นเข้าไปรับเอาตราตั้งต่อเจ้าพนักงาน ณ กรุง ต่อไป

กฎหมายตราสามดวง

๓. ด้านเศรษฐกิจ

๓.๑ ให้พระยานครฯ กรมการ ถือเป็นกระฐูราชการ หากถึงฤดูทำไร่ นาให้ตัดเดือนว่ากล่าว แก่อาณาประชาราษฎร์ให้ชักชวนกันทำไร่นาทุกท้องที่อย่างเต็มกำลังเพื่อจะได้เป็นเสบียงกำลังแก่ราชการ และทำบุญ ให้ทานเป็นกุศลสืบไป

๓.๒ ให้พระยานครฯ สอดส่องเก็บส่วยสาอากร บรรดาเมืองขึ้นแก่เมืองนครฯ ส่งไปยัง ณ กรุงเทพฯ ประจําอย่าให้ขาด

๔. ด้านการศึกษาและศาสนาวัฒนธรรม

๔.๑ ให้พระยานครฯ พึงให้การบำรุงพระสงฆ์ สามเณร เล่าเรียนศึกษาฝ่ายคัมภีร์และวิปัสสนาธุระ ทุกวัดจะได้เป็นกุศลสืบไป

๔.๒ ให้พระยานครฯ สำรวจตรวจดูพระพุทธรูป พระสถูป พระเจดีย์ พระวิหารการเปรียญ ในวัดวาอารามแห่งใดตำบลใดชำรุดปรักหักพัง ให้ชักชวน พระ หลวง ขุน หมื่น กรมการและอาณาประชาราษฎร์ ปฏิสังขรณ์ให้สุกใสรุ่งเรืองสืบไป

๔.๓ หากพระยานครฯ มีใจปฏิบัติในสตรีผู้ได้อันมีบิดามารดาญาติปกครองอยู่ ก็ให้ตกแต่ง ผู้ไปว่ากล่าวสู่ขอตามธรรมเนียม อย่าให้ทำข่มเหงดูดคร่ำโดยผลการให้ราษฎรเดือดร้อนได้

และประการสุดท้ายให้พระยานครฯ พึงอ่านพระราชกำหนดโดยพระราชโอรสท้าวหนี่ บ่อยๆ ให้เจนปากเจนใจ ไว้ทุกข้อทุกกระทง จะได้บังคับบัญชากิจราชการสะดวกสืบไป นี่คือนโยบาย “ตราสารแต่งตั้งพระบริรักษ์ภูเบศร์ เป็นพระยานครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ.๒๓๕๔” หากพินิจพิจารณาในสาระดังกล่าวแล้วก็คือให้ผู้ที่ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบคือ

๑. เพื่อให้ปวงราษฎรทั้งหลายในพระราชอาณาจักอยู่เย็นเป็นปกติสุขและมีให้เบียดเบียนซึ่งกันและกัน
๒. เพื่อให้พระราชอาณาจักเจริญสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์และสิ่งซึ่งเป็นเครื่องเกื้อกูลความมั่นคงแห่งรัฐ
๓. เพื่อป้องกันและรักษาความเป็นเอกภาพ อิศรภาพต่ออาณาจักรและราชบัลลังก์

ฉะนั้นข้าราชการ ขุนนาง และข้าราชการที่ได้รับการโปรดเกล้าฯ จะต้องปฏิบัติหน้าที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเป็นธรรม ความซื่อตรงซื่อสัตย์ อุทิศหาวิริยะพากเพียรในหน้าที่การงาน มีความเอื้ออารีไม่ใช้อำนาจ กำลังข่มเหงรังแก เสียความสัตย์ เสียความสุจริต ไม่เกียจคร้าน ไม่หุนเหินถือพวก จึงจะได้ชื่อว่าเป็นขุนนางที่ดีในฐานะที่พระมหากษัตริย์ทรงคัดเลือกและยกย่องให้เป็นผู้ช่วยงานของแผ่นดิน ซึ่งตราสารแต่งตั้งนี้ ในสมัยต่อมาได้พัฒนา มาเป็น “หลักราชการ” พ.ศ.๒๔๔๕ สมัยรัชกาลที่ ๕ เพื่อให้ไว้เป็นคู่มือแก่ข้าราชการหัวเมือง และ “หนังสือหลัก ราชการ” พ.ศ.๒๔๕๗ สมัยรัชกาลที่ ๖

หลักราชการ พ.ศ.๒๔๔๕ สมัยรัชกาลที่ ๕ มีสาระสำคัญ คือการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ของข้าราชการบริพาร จาก “ขุนนาง” ในรูปแบบ “มูลนาย” สู่การเป็น “ข้าราชการ” ในรูปลักษณะ “ผู้ดีพร้อมที่จะบริการช่วยเหลือประชาราษฎร์” และการเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ข้าราชการควรยึดถือ คือ ความซื่อตรงอันหมายถึง ซื่อตรงต่อหน้าที่ ซื่อตรงต่อ ตำแหน่ง มีความอุทิศหาในการทำงาน ระวังการงาน แสวงหาความรู้และความเอื้ออารีต่อผู้ใหญ่ ต่อผู้เสมอกัน และต่อผู้น้อย เป็นต้น

ส่วนหนังสือหลักราชการ พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ พ.ศ.๒๔๕๗ นั้น มีเนื้อหาสาระเพื่อจัดระบบข้าราชการไทยเป็นแบบสมัยใหม่ เช่น “ข้าราชการมิใช่ไพร่ประชาชน” แต่ “ข้าราชการเป็นผู้บำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้แก่ประชาชน” แต่ขณะนั้นข้าราชการยังยึดระบบเก่าเป็นเจ้าของมูลนายมีโลกทัศน์แบบ “ขุนนาง” ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความ

โบราณสถานตุมปัง :

มุมมองคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสังคมวัฒนธรรม

สายฝน จิตนุพงศ์

การศึกษาประวัติความเป็นมาของแหล่งโบราณสถานต่างๆ ที่ค้นพบในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชที่ผ่านมา ปรากฏร่องรอยแหล่งโบราณคดีที่สำคัญในพื้นที่รายรอบอำเภอท่าศาลา เช่น โบราณสถานตุมปัง โบราณสถานบ้านเนินอิฐ โบราณสถานวัดจันออก - จันตก โบราณสถานวัดโมคลาน อำเภอสิชล เช่น โบราณสถานเขาคา อำเภอลานสกา เช่น วัดโบราณอำเภอลานสกา อำเภอพรหมคีรี เช่น พระธาตุชัยมงคลศรีมะโลก (วัดเขาปูน) และอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เช่น วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ฐานพระสยามและหอพระนารายณ์ เป็นต้น ซึ่งแหล่งโบราณสถานต่างๆ ดังกล่าวล้วนมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันในเชิงมิติประวัติศาสตร์ และถือเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการยืนยันว่าชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชมีพัฒนาการของชุมชนต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จากแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่มักพบกระจายอยู่ตามพื้นที่เชิงเขาและถ้า โบราณวัตถุที่มักพบในแหล่งโบราณคดีประเภทนี้คือ เครื่องมือหินและเศษภาชนะดินเผาโดยเฉพาะหม้อสามขา ชุมชนได้มีพัฒนาการเรื่อยมากระทั่งปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๐ - พุทธศตวรรษที่ ๑๑ พบหลักฐานว่ามีการรับเอาศาสนาเข้ามาในดินแดนนี้ ซึ่งศาสนาที่ได้รับเข้ามานี้มีทั้งศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ แต่ในช่วงแรกนั้นศาสนาพราหมณ์ค่อนข้างจะมีอิทธิพลต่อชุมชนมากกว่าศาสนาพุทธ

พัฒนาการของชุมชนแรกเริ่มในเขตพื้นที่อำเภอท่าศาลาสามารถศึกษาได้จากแหล่งโบราณคดีที่สำคัญและถือเป็นหลักฐานสำคัญในการยืนยันว่า ชุมชนในพื้นที่นี้มีการนับถือศาสนาปรากฏพบอยู่ทั่วไปในพื้นที่อำเภอท่าศาลาและพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งนี้จากการสำรวจทางโบราณคดีพบหลักฐานการนับถือศาสนาพราหมณ์ทั้งลัทธิไศวนิกาย (นับถือพระศิวะเป็นใหญ่) และไวษณพนิกาย (นับถือพระนารายณ์เป็นใหญ่) ควบคู่ไปในกลุ่มชุมชนเดียวกัน โบราณสถานที่แสดงให้เห็นถึงร่องรอยอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่สำคัญในพื้นที่ใกล้เคียง

คือ โบราณสถานเขาคา ซึ่งศาสนาพราหมณ์ได้รับความนิยมนับถือสูงสุดในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ หลังจากนั้นอิทธิพลของศาสนาพุทธจึงได้เริ่มเข้ามา โดยมีการแพร่เข้ามาจากอิทธิพลทางด้านเขมรในพุทธศาสนาเถรวาท (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘) และพุทธศาสนาหินยานแบบลังกาวงศ์ (ราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๙) หลังจากนั้นศาสนาพุทธก็ได้เข้ามามีบทบาทอย่างโดดเด่นตลอดมา ขณะที่ศาสนาพราหมณ์ลดบทบาทลงจนเหลือเพียงความเชื่อที่ยังแทรกอยู่ในพิธีกรรมบางอย่างเท่านั้น

ทั้งนี้ร่องรอยแหล่งโบราณคดีในพื้นที่อำเภอท่าศาลาพบหลักฐานการนับถือศาสนาพราหมณ์ทั้งในลัทธิไศวนิกายและไวษณพนิกาย เป็นที่น่าเสียดายว่าหลักฐานที่พบนั้นโดยมากจะเป็นโบราณวัตถุที่แสดงสัญลักษณ์แห่งการนับถือ เช่น ศิวลึงค์ ฐานโยนิ และชิ้นส่วนเทวรูป เป็นต้น และเศษซากแห่งเทวสถานที่เคยเป็นตัวแทนความศรัทธา แต่ได้ถูกรื้อค้นทำลายเพียงเพื่อต้องการสิ่งซึ่งแสดงถึงความศรัทธาในศาสนาของบรรพบุรุษ แต่คนรุ่นหลังตีค่าสิ่งนั้นเป็นราคาที่สามารถซื้อขายได้ แทนจะกล่าวได้ว่าโบราณสถานที่มีกรมศิลปากรได้เข้าไปทำการสำรวจเกือบทุกแห่งมีร่องรอยของการถูกรุกทำลาย การศึกษาแหล่งโบราณคดีแต่ละแห่งจึงเหลือข้อมูลน้อยเต็มที่จะนำมาวิเคราะห์ตีความในด้านลึก จึงไม่แปลกเลยที่เราไม่สามารถบอกเรื่องราวในอดีตหลายๆ เรื่องได้อย่างสมบูรณ์นัก

๑. การขุดค้นทางโบราณคดีแหล่งโบราณสถานตุมปัง

โบราณสถานตุมปังตั้งอยู่ในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ถือเป็นอีกหนึ่งร่องรอยทางประวัติศาสตร์โบราณคดีที่สำคัญของชุมชนท่าศาลาที่มีความน่าสนใจ ซึ่งมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาแหล่งโบราณสถานดังกล่าวให้เกิดการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี และการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญของภาคใต้ จึงได้ประสานความร่วมมือกันระหว่างมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์กับกรมศิลปากรในการดำเนินการพัฒนาแหล่งโบราณสถานตุมปังให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ดังกล่าว โดยในปีงบประมาณ ๒๕๔๕ กรมศิลปากรได้อนุมัติให้มีการดำเนินการ “โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานแหล่งชุมชนแรกเริ่ม จังหวัดนครศรีธรรมราช” ดำเนินงานโครงการโดย สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๑๑ นครศรีธรรมราช (ปัจจุบันคือ สำนักงานคิงแอนด์ที่ ๑๒ นครศรีธรรมราช) โครงการแรกของการอนุรักษ์พัฒนาที่ได้จัดทำในปีนี้เป็นคือ การขุดค้นและขุดแต่งโบราณสถานตุมปัง (ร่าง) จุดประสงค์เพื่อต้องการศึกษาข้อมูลของโบราณสถานและความสัมพันธ์กับแหล่งโบราณคดีใกล้เคียง นอกจากนี้ยังได้อนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเพื่อที่จะได้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่อไป โดยการนำของ คุณพงศ์ธันว์ สำเภาเงิน คุณชลวิทย์ ทองเจริญชัยกิจ และคุณอุดมลักษณ์ สุนตระกูล นักโบราณคดีรับผิดชอบโครงการขุดค้นขุดแต่งแหล่งโบราณสถานตุมปัง โดยสภาพ

เมื่อแรกเริ่มเข้ามาดำเนินการขุดค้นขุดแต่งทางโบราณคดีพบว่า พื้นที่ของแหล่งโบราณสถาน จะปกคลุมด้วยต้นไม้ทั้งไม้ยืนต้นและไม้เลื้อย โดยรอบเป็นป่ารกชัฏ โบราณสถานแห่งนี้โคตที่ตั้งอยู่ในเขตของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จึงได้รับการประกาศเป็นพื้นที่หวงห้าม และกันพื้นที่โดยรอบไว้สำหรับเป็นเขตโบราณสถาน ถึงกระนั้นก็ยังมิวายถูกลบหลอบขุดทำลาย โบราณสถานซึ่งเกิดขึ้นก่อนหน้าที่ทางมหาวิทยาลัยจะได้เข้ามาก่อสร้าง ตามประวัติที่ได้จากการสอบถามชาวบ้าน ทราบว่า ชาวบ้านทั่วไปเรียกโบราณสถานแห่งนี้ว่า วัดตุมปัง ไม่มีประวัติการสร้าง โดยชาวบ้านเริ่มมีการเข้ามาใช้พื้นที่จากชาวบ้านซึ่งเข้ามาทำการถางพื้นที่ เพื่อทำเป็นสวนยาง และที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่ใกล้แหล่งโบราณสถานตุมปังเมื่อช่วง พ.ศ.๒๕๑๐ เป็นต้นมา จนกระทั่งมีการประกาศใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตที่ตั้งของมหาวิทยาลัย วลัยลักษณ์ จึงได้มีการปกปักพื้นที่ดังกล่าวไว้ไม่ให้มีการบุกรุก และได้ย้ายชาวบ้านที่เข้ามา ตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่โบราณสถานตุมปังไปอยู่ในเขตชุมชนสาธิตวลัยลักษณ์ตามนโยบาย การจัดระเบียบและแก้ไขปัญหาการใช้พื้นที่ระหว่างมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์และชาวบ้าน และมหาวิทยาลัยได้รับผิดชอบดูแลรักษาแหล่งโบราณสถานตุมปังให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ และป้องกันการถูกรบกวนและทำลายมาจนถึงปี พ.ศ.๒๕๔๕ ได้ร่วมกับสำนักศิลปากรที่ ๑๒ นครศรีธรรมราชดำเนินการขุดค้นขุดแต่งทางโบราณคดีเพื่อศึกษารายละเอียดเชิงลึก ของแหล่งโบราณสถานตุมปัง

ภาพที่ ๑ สภาพโบราณสถานตุมปังก่อนการขุดค้นทางโบราณคดี (พ.ศ.๒๕๔๕)

ผลการขุดค้นขุดแต่งทางโบราณคดีเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๕ ได้พบซากอาคารจำนวน ๔ หลัง แนวกำแพงแก้ว คู่มประตู่ทางเข้าและโบราณวัตถุอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาคารที่พบมีอิฐเป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง และมีสภาพทรุดโทรม อาคารบางหลังได้แก่ หมายเลข ๑ มีแผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งเปรียบเทียบกับฐานพระสยามในเขตเมืองนครศรีธรรมราชที่อาคาร หมายเลข ๑ นี้ ได้พบชิ้นส่วนรูปเคารพหินทรายส่วนลำตัวและแขน ซึ่งการขุดค้นที่อาคาร หมายเลข ๓ ก็ได้พบส่วนหัวที่ต่อเข้ากันได้ทั้งหมดเป็นรูปเคารพที่อาจเป็นพระโพธิสัตว์

ในการขุดแต่งพบเครื่องถ้วยซึ่งผลิตจากต่างประเทศจำนวนมากหลายชิ้น มีทั้งที่สภาพสมบูรณ์และสภาพไม่สมบูรณ์ ส่วนใหญ่ที่สามารถบอกที่มาได้นั้นเป็นเครื่องถ้วยจากประเทศจีน เช่น ขามเคลือบสีเขียวสลักด้านนอกเป็นลายกลีบบัวอาจจะผลิตจากเตาหลงฉวน ในมณฑลเจ้อเจียง สมัยราชวงศ์ซ่งตอนใต้ อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙ กระปุกเคลือบสีเขียวจากเตาหลงฉวน มณฑลเจ้อเจียง อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙ คนทีเคลือบสีเขียวและสีเหลือง ทำลวดลายพรรณพฤกษาพิมพ์นูนสมัยราชวงศ์หมิง อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ในสมัยจักรพรรดิเจี๋ยจิ้ง ถ้วยขนาดเล็กเคลือบสีขาวจากเตาเต๋อฮั่ว มณฑลฝูเจี้ยน ราชวงศ์ซ่งตอนต้น อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓

การดำเนินงานขุดแต่งโบราณสถาน

การดำเนินงานแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ การขุดค้นเพื่อตรวจสอบชั้นดินของแหล่งโบราณคดีเป็นการขุดค้นในแนวตั้ง และการขุดแต่งเนินโบราณสถานทำการขุดในแนวระนาบ

• การขุดค้น

เป็นการขุดดินอย่างเป็นระบบ ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้วในช่วงต้นๆ ว่าจะบอกเล่าเรื่องราวในอดีตได้หลายอย่าง ขึ้นตอนการทำงาน จะมีการกำหนดการขุดดินออกเป็นระดับระดับละ ๓๐ เซนติเมตร ซึ่งแต่ละระดับจะมีการบันทึกหลักฐาน โบราณวัตถุ รายละเอียดลักษณะดินที่พบภายในหลุมขุดค้นอย่างละเอียด การขุดค้นจะดำเนินไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงระดับที่ไม่มีร่องรอยการอยู่อาศัยของมนุษย์ หรือระดับที่เป็นชั้นของวัตถุต้นกำเนิดดินแล้ว หลังจากนั้นจึงจะทำการศึกษาเชื่อมโยงหลักฐาน หรือร่องรอยที่พบในแต่ละชั้นดินเพื่อสร้างภาพของการใช้พื้นที่บริเวณหลุมขุดค้นในอดีต

ในการขุดค้นบริเวณแหล่งโบราณคดีตุมบึง ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งปัจจุบัน ได้ทำการขุดค้นเสร็จสิ้นไปจำนวน ๓ หลุมแล้ว สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นได้ ดังนี้

๑. หลุมขุดค้นที่ ๑ ขุดค้นบริเวณคันดินทิศเหนือของสระน้ำ จุดประสงค์เพื่อต้องการทราบการใช้พื้นที่บริเวณริมสระน้ำ จากการวิเคราะห์เบื้องต้น พบว่า บริเวณนี้มีการใช้พื้นที่โดยมนุษย์น้อย สภาพพื้นที่แต่เดิมก่อนที่จะขุดเป็นสระน้ำนั้น บริเวณท้องสระเคยเป็นเนินดินมาก่อน แล้วจะมีการถมบริเวณขอบสระให้สูงขึ้นเพื่อทำเป็นคันกักเก็บน้ำ

๒. หลุมขุดค้นที่ ๒ ขุดค้นบริเวณกันสระน้ำ ในแนวเดียวกับหลุมขุดค้นหลุมที่ ๑ เพื่อต้องการทราบความสัมพันธ์ของคันดินและสระน้ำ พบว่าบริเวณกันสระนั้นคือส่วนที่เคยเป็นยอดเนินมาก่อนที่จะถมปลายเนินให้เป็นคันดิน

๓. หลุมขุดค้นที่ ๓ อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของกำแพงโบราณสถาน สภาพของพื้นที่เป็นเนินดินเล็กๆ ไม่สูงนัก เคยพบก้อนตะกรันโลหะ (หรือขี้แร่ เป็นก้อนที่เกิดจากการถลุงโลหะ

เมื่อถูกลงได้โลหะออกจากก้อนแร่จนได้โลหะที่ต้องการแล้วก็จะเหลือแร่อื่นที่ไม่ต้องการ เป็นก้อนตะกอน) จำนวนมากในบริเวณใกล้กับเนิน จึงมีจุดประสงค์ที่จะขุดค้นบริเวณนี้ ดูว่ามีความสัมพันธ์อย่างไรกับตะกอนโลหะที่พบ เมื่อเริ่มการขุดค้นไปได้เพียงประมาณ ๓๐ ซม. บริเวณทิศเหนือพบแนวอิฐเรียงกันเป็นวงโค้ง คล้ายกับเบ้าหลอมโลหะ ในชั้นดินนี้ ก็พบก้อนตะกอนโลหะจำนวนมาก และพบต่อเนื่องลงไปอีกหลายชั้น ฉะนั้นจึงสันนิษฐาน เบื้องต้นว่า บริเวณเนินดินนี้น่าจะมีความสัมพันธ์บางอย่างเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ ที่เกี่ยวกับการทำงานถลุงโลหะ

● การขุดแต่ง

เป็นการขุดเอาดินที่ปกคลุมโบราณสถานออก และในส่วนใดที่มีการพังทลาย ของอาคารและปกปิดรูปทรงเดิมอยู่ก็ต้องรื้อส่วนนั้นออก เพื่อเปิดให้เห็นร่องรอย ของแนวอาคารเดิมที่ชัดเจนที่สุด เพราะจะเป็นประโยชน์ต่อการสันนิษฐานรูปทรงเดิม ของโบราณสถานสำหรับใช้ในการอนุรักษ์ต่อไป

การขุดแต่งโบราณสถานตุมปังจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ทำการขุดแต่งโบราณสถาน ทางด้านตะวันตกได้เกือบทั้งหมดแล้ว ครอบคลุมเขต โบราณสถานหมายเลข ๑-๒ และกำแพงล้อมรอบโบราณสถานทั้ง ๒ (ยกเว้นกำแพงทางทิศตะวันออกของทั้ง ๒) พอจะสันนิษฐานรูปทรงเบื้องต้นได้ดังนี้

๑. โบราณสถานหมายเลข ๑ ก่อนการขุดแต่งเป็นเพียงเนินเตี้ยๆ ที่มีร่องรอย ของกำแพงอาคารอยู่ทางทิศตะวันตก ขณะทำการขุดแต่งได้พบชิ้นส่วนของเทวรูปครึ่งองค์ ตั้งแต่เอวขึ้นไปจนถึงคอ (เศียรหักหายไป) ใกล้เคียง กันพบชิ้นส่วนของกร เทวรูป หลังจากขุด แต่งเสร็จแล้ว จึงเห็นรูปทรงที่ชัดเจนสันนิษฐานว่า เป็นอาคารสำหรับประดิษฐานเทวรูป ในศาสนาพราหมณ์ รูปทรงเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสพื้นที่ตรงกลางเป็นห้องสี่เหลี่ยมผืนผ้าเล็กๆ หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ขนาด ๑.๕ x ๒.๕ เมตร ทางทิศตะวันออกต่อเนื่อง จากโบราณสถานมีร่องรอยคล้ายอิฐปูพื้น คาดว่าอาจจะเป็นชานยื่นออกไปสำหรับเวลาทำพิธี หรือสักการะเทวรูป

๒. โบราณสถานหมายเลข ๒ สภาพก่อนการขุดแต่งเป็นเนินดินสูง ตรงกลางเนิน มีร่องรอยของหลุมล้อมรอบขุดค่อนข้างลึก โดยรอบโบราณสถานโดยเฉพาะทางทิศตะวันออก และเหนือ มีกองอิฐที่มีทั้งเศษอิฐและก้อนอิฐกองอยู่จำนวนมาก คาดว่าน่าจะถูกนำมากองไว้ จากการลักลอบขุดส่วนกลาง หลังการขุดแต่ง พบแนวอิฐรอบโบราณสถาน เป็นแนว รูปสี่เหลี่ยม แต่พบในระดับค่อนข้างลึก เพราะอิฐด้านบนถูกรบกวนทั้งจากมนุษย์เกิดจากดิน หรูดตัวโบราณสถานจึงทรุดตามไปด้วย แนวโบราณสถานที่สุดจะพบอยู่ทางทิศใต้ พบว่ามีการทำฐานบัวประดับ ประกอบกับรูปทรงของอาคาร จึงคาดว่าโบราณสถาน หมายเลข ๒ นี้ น่าจะสร้างขึ้นในศาสนาพุทธ

๓. กำแพงรอบโบราณสถาน สภาพกำแพงก่อนขุดแต่งมีดินและต้นไม้ปกคลุมทั่วไป ทำให้สภาพกำแพงที่แท้จริงบางแห่งถูกรากไม้ต้นจุนเอนล้มเกือบตลอดทั้งแนว แต่ก็ยังคงเหลือสภาพของกำแพงอิฐรอบโบราณสถานอยู่ การก่อสร้างกำแพงจะแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ชั้นฐานรากจะประกอบด้วยชั้นอิฐประมาณ ๕-๖ ชั้น และชั้นบนจะลดความกว้างของกำแพงลงเล็กน้อยเพื่อที่จะวางบนชั้นฐานรากได้อย่างมั่นคง โดยมากถึงแม้ว่ากำแพงชั้นบนจะถล่มไปแล้วแต่ก็ยังสันนิษฐานแนวกำแพงเดิมได้จากชั้นฐานรากที่พอจะเหลืออยู่ เทคนิคในการก่อสร้างกำแพงเมื่อขุดทดสอบพบว่ามีการก่อสร้างชั้น ๒ ด้านเป็นโครงก่อนแล้วจึงอัดดินและเศษอิฐลงเป็นแกนด้านใน หลังจากนั้นจึงก่ออิฐปิดด้านบน จึงทำให้ทราบสาเหตุว่าเหตุใดขณะขุดแต่งกำแพงจึงพบดินและเศษอิฐเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้กำแพงยังเป็นที่ปลวกมักจะมาทำรังอาศัยอยู่ทำให้กำแพงด้านบนมักถูกรบกวนและถล่มลงมามากกว่าส่วนอื่น

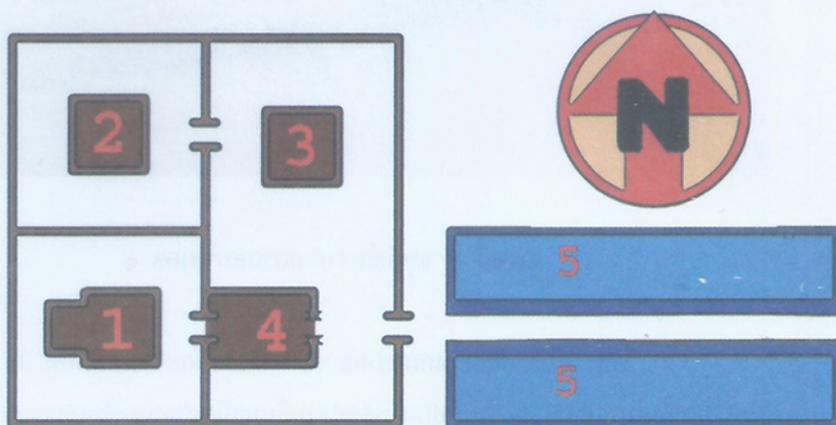
สรุปข้อมูลที่ได้จากการขุดแต่งโบราณสถานและการขุดแต่งพื้นที่รอบนอกเขตโบราณสถาน (ที่เป็นเขตกำแพง) ตั้งแต่แรกเริ่มกระทั่งถึงปัจจุบันซึ่งพบเศษภาชนะดินเผาทั้งประเภทเนื้อดินและเนื้อแกร่งจำนวนมากนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเครื่องถ้วยที่เป็นของต่างประเทศ (โดยมากจะเป็นของจีน) บอกได้ว่าชุมชนที่สร้างโบราณสถานตุมปังนี้ มีการติดต่อกับดินแดนโพ้นทะเลแล้ว และอาจจะมีการเข้ามาใช้พื้นที่ ๒ สมัยด้วยกัน คือในช่วงแรกเป็นการสร้างเทวสถานในศาสนาพราหมณ์ แล้วจึงได้มีการสร้างพุทธสถานเพิ่มเติมในภายหลัง ข้อยืนยันในการสร้างคือ กำแพงที่ล้อมรอบโบราณสถานหมายเลข ๑ นั้นน่าจะเกิดก่อนกำแพงที่ล้อมรอบโบราณสถานหมายเลข ๒ เพราะ พบรอยก่อชนของกำแพงทางทิศตะวันตกระหว่างกำแพงทิศตะวันตกของโบราณสถานหมายเลข ๑ และ ๒ แต่ในขณะนี้ยังไม่สามารถเชื่อมโยงได้ว่าโบราณสถานมีความสัมพันธ์อย่างไรกับเนินดินทิศตะวันตกที่มีร่องรอยการใช้งานเกี่ยวกับโลหะ ทั้งนี้ข้อมูลอาจสมบูรณ์ขึ้นเมื่อการขุดแต่งเสร็จสิ้นลง (อุดมลักษณ์ ชุ่มตระกูล, ๒๕๕๒, น.๓๓-๓๘)

๒. รูปแบบสถาปัตยกรรมของแหล่งโบราณสถานตุมปัง

การขุดค้นทางโบราณคดีเป็นพื้นที่กว้างในแหล่งโบราณคดีตุมปังได้พบอาคารสิ่งก่อสร้างทั้งหมด ๔ หลัง ซึ่งมีรูปแบบการก่อสร้างที่แตกต่างกันและมีร่องรอยที่ทำให้สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นการก่อสร้างที่ต่างสมัยกัน นอกจากนี้สภาพของโบราณสถานที่ยังมีความทรุดโทรมและเสื่อมสภาพต่างกันด้วย ซึ่งเกิดจากปัจจัยทั้งทางด้านธรรมชาติวัสดุที่ใช้ก่อสร้างและการรบกวนของมนุษย์ ทำให้การสันนิษฐานรูปร่างของอาคารบางหลังทำได้ยาก โบราณสถานที่ยังมีดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๒ ภาพพาโนรามาโบราณตุ้มบึง

ภาพที่ ๓ ผังแสดงองค์ประกอบแหล่งโบราณสถานตุ้มบึง

๒.๑ โบราณสถานหมายเลข ๑ เป็นสิ่งก่อสร้างสมัยแรกสุดของแหล่งโบราณคดี รูปแบบอาคารเป็นอาคารก่อด้วยอิฐมีแผนผังสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด ๓.๓๐ x ๓.๓๐ เมตร ภายในมีห้องคูหา ขนาดประมาณ ๒.๕๐ x ๑.๖๐ เมตร ประกอบด้วยผนัง ๓ ด้าน ส่วนทางทิศตะวันออกเป็นทางเข้า ไม่พบพื้นห้องภายในอาคารซึ่งอาจถูกทำลายจากการลักลอบขุดหาสิ่งมีค่า จากรูปทรงของอาคารมีรูปแบบคล้ายเทวสถานในศาสนาพราหมณ์ โดยสามารถเปรียบเทียบได้กับโบราณสถานฐานพระสยามซึ่งตั้งอยู่ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ ๔ แหล่งโบราณสถานหมายเลข ๑

๒.๒ โบราณสถานหมายเลข ๒ เป็นสิ่งก่อสร้างในสมัยที่ ๒ ของแหล่ง ผลการขุดค้นไม่พบชิ้นส่วนประกอบสถาปัตยกรรมที่บอกถึงรูปแบบที่ชัดเจนของอาคารหลังนี้ โดยพบเฉพาะส่วนฐานอาคารที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ชั้นฐานของอาคารหลังนี้ปรากฏรูปแบบ การก่ออิฐเฉพาะด้านทิศใต้ ประกอบด้วยชั้นฐานเขียง ถัดขึ้นมามีชั้นฐานบัว แต่ส่วนบน จากนี้ไปถล่มลงมาจนหมด อาคารด้านบนมีร่องรอยการลักลอบขุด หลังจากขุดตรวจดูภายใน อาคารแล้วไม่พบแนวอิฐด้านใน จึงยังไม่สามารถสันนิษฐานรูปร่างได้แน่ชัด ส่วนอาคาร ทางทิศเหนือ ไม่เหลือแม้แต่ผนังอาคารส่วนนอก

ภาพที่ ๕ โบราณสถานหมายเลข ๒

๒.๓ โบราณสถานหมายเลข ๓ เป็นสิ่งก่อสร้างในสมัยสุทหาย เป็นอาคารก่ออิฐ มีแผนผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ภายในเป็นห้องคูหา ประกอบด้วยผนัง ๓ ด้านทางทิศตะวันออกเป็นช่องทางเข้า-ออก รูปแบบของอาคารคล้ายเทวสถานในศาสนาพราหมณ์ฐานอาคารพบค่อนข้างสมบูรณ์ตลอดทั้ง ๔ ด้าน พบกองกระเบื้องจำนวนมากบริเวณมุมอาคารทิศตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนใหญ่เป็นกระเบื้องเรียบ ตัวอาคารมีร่องรอยการทรุดของฐานอาคารที่มุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ส่วนกลางของอาคารมีรอยแยก ห้องภายในอิฐวางเรียงเป็นพื้น จัดเป็นโบราณสถานที่มีสมบูรณ์ที่สุดในจำนวน ๔ หลัง ที่ส่วนฐานอาคารยังคงปรากฏชั้นฐานเขียง ชั้นฐานบัว และผนังอาคารของห้องด้านใน

ภาพที่ ๖ โบราณสถานหมายเลข ๓

๒.๔ โบราณสถานหมายเลข ๔ อาคารหลังนี้อาจเป็นสิ่งก่อสร้างร่วมสมัยกับโบราณสถานหมายเลข ๓ โดยเป็นโบราณสถานที่พบในระหว่างการขุดปรับพื้นที่เพื่อขุดขยายคูมประตูทางเข้าโบราณสถานหมายเลข ๑ ภายหลังการขุดแต่ง พบเป็นแนวอิฐรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าก่อกั้นกับกำแพงแก้วทิศตะวันออก ฝั่งตะวันตก ของโบราณสถานหมายเลข ๑ ลักษณะเป็นอาคารโปร่งประกอบด้วยหลังคาเครื่องไม้ เนื่องจากพบฐานเสาหลักจากหินทราย ฝังอยู่ในแนวอิฐ ภายในอาคารพบแท่นก่ออิฐรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่อาจใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือใช้ประดิษฐานรูปเคารพ ทางเข้าอาคารได้ก่อเป็นทางขึ้นเล็กๆ ด้วยอิฐอยู่ทางทิศตะวันออก

ภาพที่ ๗ โบราณสถานหมายเลข ๔

๒.๕ กำแพงแก้ว

การขุดแต่งกำแพงแก้ว พบว่าส่วนใหญ่มีสภาพทรุดตัวคือ กำแพงด้านบนถล่มลงมาปิดทับบริเวณส่วนฐานกำแพงไว้เกิดจากสาเหตุทางธรรมชาติและการรบกวนของสัตว์ประเภทปลวกและต้นไม้ใหญ่ ดังนั้นหลังการขุดแต่งครั้งแรกจึงเห็นเพียงกองอิฐซ้อนทับกันอยู่ไม่เป็นระเบียบจึงได้ทำการขุดแต่งเพิ่มเติมโดยรื้อกองอิฐที่ไม่เป็นระเบียบออกจากส่วนที่คาดว่าเป็นฐานกำแพงเพื่อที่จะเปิดให้เห็นส่วนที่เป็นฐานกำแพงแก้วที่ชัดเจนตลอดแนว ทั้งนี้ได้ทำการขุดตรวจชั้นฐานรากของกำแพงแก้วในด้านในและนอกกำแพงทุกด้านของโบราณสถาน แล้วจึงทำการกลบหลุมขุดตรวจด้วยทรายเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทรุดตัวของฐานรากกำแพง

จากการขุดแต่งทำให้สันนิษฐานลำดับการสร้างกำแพงได้ว่า การก่อสร้างแรกสุดเป็นกำแพงแก้วรอบ โบราณสถานหมายเลข ๑ โดยบริเวณมุมกำแพงพรั่งรอบของการเขาระ่องอิฐคล้ายต้องการทำลายดลายบริเวณมุมกำแพงทุกด้านเป็นรูปเสาประดับอยู่ซึ่งยังเหลือร่องรอยของร่องเสาประดับอยู่ที่มุมกำแพงด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

ภาพที่ ๑๑ - ๑๔ แนวกำแพงแก้วของโบราณสถานหมายเลข ๑ - ๔

การก่อสร้างกำแพงสมัยที่ ๒ คือ กำแพงล้อมรอบ โบราณสถานหมายเลข ๒ พบว่ามีการก่อสร้างต่อเนื่องมาจากกำแพงแก้วรอบ โบราณสถานหมายเลข ๑ โดยได้ก่อบดทับ สวดลายเสาประดับมุมกำแพงไปด้วย ทำให้ทราบได้ว่าการขยายพื้นที่ศาสนสถานออกไป ทางด้านทิศเหนือ

สมัยสุดท้ายคือ กำแพงแก้วรอบ โบราณสถานหมายเลข ๓ ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่า กำแพงแก้วรอบ โบราณสถานอีกสองหลังกว่าเท่าตัว โดยกำแพงแก้วเดิมมีความกว้าง ประมาณ ๑ เมตร ส่วนกำแพงแก้วในสมัยสุดท้ายนี้มีขนาดประมาณ ๑.๕-๒.๐ เมตร ทั้งนี้ร่องรอยของการก่อกำแพงซ้อนหรือเพิ่มขนาดของกำแพงเข้าไปอีกที่บริเวณกำแพงแก้ว ทิศใต้ของ โบราณสถานหมายเลข ๓ ตรงบริเวณรอยต่อที่ต่อกับกำแพงแก้วทิศใต้ของ โบราณสถานหมายเลข ๑ โดยบริเวณช่วงกลางของกำแพงจะเห็นแนวกำแพงแก้วเดิม เรียงตัวต่อเนื่องอย่างชัดเจน และกำแพงส่วนที่ก่อเพื่อเพิ่มขนาดของกำแพงซึ่งอยู่ด้านในนั้น เมื่อขุดตรวจฐานรากกลับพบว่าอยู่ลึกลงไปเพียงเล็กน้อยซึ่งตื้นกว่าฐานรากที่เป็นแนว กำแพงเดิม

รูปที่ ๑๕ ร่องรอยการก่อพอกกำแพงแก้วในระยะที่ ๓

ภายหลังการขุดแต่งเมื่อทำการบันทึกข้อมูลต่างๆ เป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงได้นำทรายมากลบบริเวณฐานรากของทั้งอาคารโบราณสถานและกำแพงแก้วบางส่วนไว้ เพื่อเสริมความมั่นคงเป็นการชั่วคราวก่อนที่จะมีการวางแผนเพื่อสร้างแบบอนุรักษ์โบราณสถานต่อไป

๓. โบราณวัตถุที่ขุดพบในแหล่งโบราณสถานตุมปัง

โบราณวัตถุที่ขุดพบในแต่ละแหล่งโบราณสถานนอกจากจะบ่งบอกหน้าที่การใช้งานของตัวมันเองแล้ว ยังทำให้เราสร้างภาพของชุมชนในอดีตได้จากสิ่งของเครื่องใช้ที่พบประกอบร่วมกับโบราณสถานได้อีกด้วย ซึ่งจากการขุดค้นทางโบราณคดีในแหล่งโบราณสถานตุมปังได้ค้นพบโบราณวัตถุที่สำคัญที่จะเป็นพยานหลักฐานและเครื่องยืนยันความเป็นมาในอดีตเกี่ยวกับโบราณสถานได้ดังนี้

๓.๑ โบราณวัตถุที่เป็นรูปเคารพทางศาสนา

รูปเคารพสลักจากหินทรายที่พบในแหล่งโบราณสถานตุมปังมีสภาพหักออกเป็นส่วนๆ คือ ชิ้นส่วนลำตัวรูปเคารพท่อนบนตั้งแต่นั้นเอวขึ้นไปจนถึงคอมีการสลักตกแต่งบริเวณอกเป็นรูปสร้อยและชิ้นส่วนท่อนแขนซ้ายตั้งแต่ศอกลงไปถึงจนถึงมือได้จากอาคารหมายเลข ๑ ชิ้นสุดท้ายได้จากอาคารหมายเลข ๓ บริเวณพื้นห้องเป็นส่วนเดียวรูปเคารพสามเทริดสูง ด้านหน้าของเทริดเจาะเป็นช่องเล็กๆ รูปสามเหลี่ยมทำให้สันนิษฐานว่ารูปเคารพองค์นี้ อาจเป็นพระโพธิสัตว์ เพราะช่องเล็กๆ นี้คล้ายช่องสำหรับใส่พระพุทธรูปซึ่งเป็นลักษณะทางประติมานวิทยาของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรหรือใช้บรรจุสรูปขนาดเล็กประดับซึ่งเป็นลักษณะทางประติมานวิทยาของพระโพธิสัตว์ศรีอาริยมตโดยซึ่งเป็นที่เคารพบูชา

ทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน ชิ้นส่วนทั้งหมดที่ได้จากการขุดแต่งสามารถต่อกันได้ เป็นองค์เดียวกัน ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช

ภาพที่ ๑๖ - ๑๘ รูปเคารพที่ขุดพบในแหล่งโบราณสถานตุมปัง

๓.๒ โบราณวัตถุประเภทดินเผา

โบราณวัตถุที่พบในการขุดค้นขุดแต่งโบราณสถานตุมปังที่มีจำนวนมากที่สุดอย่างหนึ่งคือดินเผา โดยมีทั้งที่เป็นองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและเครื่องมือเครื่องใช้ ทั้งนี้องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมโบราณวัตถุที่พบมากคือ ก้อนอิฐ กระจเบื้อง และภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินที่ผลิตทั้งจากภายในและต่างประเทศจำนวนมากชิ้น ซึ่งโบราณวัตถุต่าง ๆ ดังกล่าวมีความสำคัญในการช่วยกำหนดอายุแหล่งโบราณคดีให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้สภาพของอิฐและกระจเบื้องที่พบในแหล่งโบราณสถานตุมปังค่อนข้างก่อน กระจเบื้องที่พบมี ๒ ประเภท คือ กระจเบื้องกานู (กระจเบื้องกาบกล้วย) รูปทรงเป็นทรงกระบอก ผ่าครึ่ง หน้าที่ใช้งานน่าจะใช้ครอบสันหลังคามากกว่าใช้มุงหลังคาส่วนอื่น บางชิ้นพบการทำลวดลายที่ปลายด้านหนึ่งคล้ายเป็นกระจเบื้องเชิงชาย พบชิ้นสมบูรณ์ที่เป็นกระจเบื้องเชิงชายด้วยเพียงชิ้นเดียว และกระจเบื้องอีกประเภทเป็นกระจเบื้องเรียบ น่าเสียดายว่าไม่พบ กระจเบื้องเรียบที่มีสภาพสมบูรณ์เลย แต่ในระหว่างขุดแต่งพบกระจเบื้องเรียบขนาดใหญ่ แดกอยู่ในลักษณะที่เกือบสมบูรณ์ มีขนาดค่อนข้างใหญ่ เป็นที่น่าสังเกตว่าลักษณะเนื้อดินของกระจเบื้องทั้ง ๒ ประเภทมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดคือ กระจเบื้องกานูนั้นเนื้อกระจเบื้องจะค่อนข้างเบาคล้ายชั้นตอนในการเผาใช้อุณหภูมิต่ำ ทำให้เนื้อดินไม่แกร่งและผุง่าย ส่วนกระจเบื้องเรียบเนื้อดินจะแกร่งและหนักกว่ากระจเบื้องกานู

ภาพที่ ๑๙ - ๒๐ ชิ้นส่วนกระเบื้องมุงหลังคา

นอกจากนี้ยังพบเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากดินเผาที่น่าสนใจคือ แวดินเผา มีรูปร่างทรงกลมแบนทั้ง ๒ ด้านพบเพียงชิ้นเดียวในบริเวณแหล่งขุดแต่งโบราณสถาน หมายเลข ๓ ซึ่งเป็นเครื่องใช้ในการทอผ้า

ภาพที่ ๒๑ แวดินเผาขุดพบที่แหล่งโบราณสถานตุมบึง

โบราณวัตถุประเภทภาชนะดินเผาที่ขุดพบในแหล่งโบราณสถานตุมบึงมีทั้งที่ผลิตภายในและจากต่างประเทศ ซึ่งล้วนมีความสำคัญในการช่วยกำหนดอายุสมัยของแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ ดังนี้

๑. ภาชนะดินเผาที่ผลิตภายในประเทศ พบกระจายอยู่ทั่วไปทั้งในเขตโบราณสถานและนอกเขต สภาพแตกหักไม่สมบูรณ์ เนื้อภาชนะค่อนข้างกร่อน น่าจะเป็นผลเนื่องมาจากความเป็นกรดของดินสูงมาก วัดได้โดยเฉลี่ย ๔.๕-๕.๐ (กรดรุนแรง-กรดปานกลาง) ดังนั้น การศึกษารูปแบบของภาชนะและสวดลายจึงอาจมีความคลาดเคลื่อนไปบ้าง วิธีการศึกษาได้ทำการวิเคราะห์เศษภาชนะดินเผาในเบื้องต้นคือ แยกรูปแบบภาชนะ สวดลาย และการตกแต่งที่พบมีการเคลือบน้ำยาและไม่มีการเคลือบ บางชิ้นสามารถระบุแหล่งผลิตได้ว่าผลิตภายในประเทศ คือ แหล่งเตาศรีสังขาน้อย ซึ่งมีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑ ได้แก่ กระปุกเคลือบสีเขียว กระปุกเคลือบสีน้ำตาลทรงแจกันลูกแพร์ ขวด ๒ หู หรือ ขวดทรงมะละกอ เคลือบสีน้ำตาล

ภาพที่ ๒๒ กระปุกเคลือบสีน้ำตาล
ทรงแจกันลูกแพร์ แหล่งเตาศรีสีขนาลัย

ภาพที่ ๒๓ ขวดทรงมะละกอเคลือบสีน้ำตาล

๒. ภาพดินเผาที่ผลิตจากต่างประเทศ

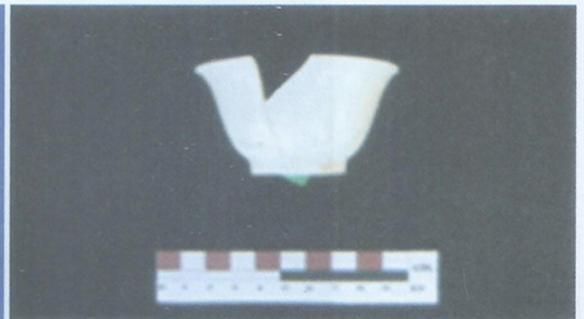
ภาพที่ ๒๒ ขามเคลือบเขียวผลิตจากจีน
สมัยราชวงศ์ซ่งตอนใต้

ภาพที่ ๒๓ กระปุกเคลือบเขียวจากเตาหลงฉวน
มณฑลเจ้อเจียง อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙

ภาพที่ ๒๔ คนทีเคลือบสีเขียวและสีเหลือง
ลักษณะทำลวดลายพรรณพฤกษาเป็นลายพิมพ์นูน
สมัยราชวงศ์หมิง อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑

ภาพที่ ๒๕ ถ้วยขนาดเล็กเคลือบสีขาว จากเตาเต๋อฮั่ว
มณฑลฝูเจี้ยน ราชวงศ์ซ่งตอนต้น
อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓

เครื่องถ้วยจีนที่พบส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๓ แต่มีอยู่เพียงชิ้นเดียวที่มีอายุน่าจะเก่าไปถึงสมัยราชวงศ์ซ่งตอนปลาย แต่เนื่องจากเครื่องถ้วยนั้นเป็นของที่สามารถใช้สืบเนื่องได้ ดังนั้นจึงควรที่จะมีหลักฐานอายุที่ร่วมสมัยในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ในการยืนยันจึงจะสามารถหาข้อสรุปอายุช่วงแรกของโบราณสถานได้ชัดเจนขึ้น

๓.๒ โบราณวัตถุประเภทปูนปั้น

นอกจากนี้ยังพบโบราณวัตถุประเภทปูนปั้นซึ่งพบเพียงจุดเดียวในโบราณสถานหมายเลข ๑ แต่ปูนปั้นที่พบไม่สามารถบอกรูปทรงได้ เพราะมีสภาพไม่สมบูรณ์ และพบเพียงชิ้นส่วนปูนปั้นเท่านั้น

๓.๓ โบราณวัตถุประเภทหิน

จากการขุดค้นขุดแต่งแหล่งโบราณสถานตุมปังพบโบราณวัตถุประเภทหินซึ่งโดยมากจะเป็นหินทรายสลัก และหินปูน ได้แก่ ฐานเสา และแหวนรัดฐานเสา

๑) ฐานเสา จากการขุดแต่งพบจำนวนทั้งหมด ๘ ชิ้น ตั้งอยู่ในบริเวณโบราณสถานตุมปัง จำนวน ๗ ชิ้น และนอกเขตโบราณสถาน ๑ ชิ้น คาดว่ามีการเคลื่อนย้ายออกไป ๑ ชิ้น จากการขุดแต่งได้จากโบราณสถานหมายเลข ๑ และโบราณสถานหมายเลข ๔ ลักษณะฐานเสาที่พบสามารถแบ่งรูปร่างได้ ๒ แบบคือ รูปร่างค่อนข้างรี ตรงกลางสลักเป็นร่องวงกลมไว้สำหรับวางเสาไม้ร่องวงกลมที่สลักไว้เป็นร่องไม้ลึกมากนัย และแบบรูปร่างสี่เหลี่ยม ตรงกลางสลักเป็นร่องวงกลมสำหรับวางไม้ ร่องวงกลมสลักไว้ค่อนข้างลึก

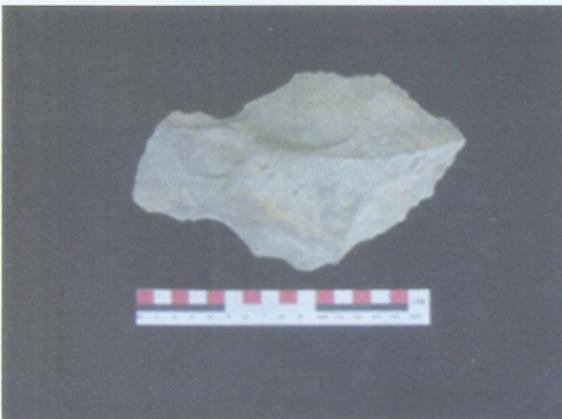
ภาพที่ ๒๒ ฐานเสาหินของอาคารโบราณสถานหมายเลข ๔

๒) แหวนรัดฐานเสา สลักจากหินทราย รูปร่างเป็นทรงกระบอกตรงกลางกลวง หน้าที่การใช้งานน่าจะใช้สำหรับเป็นแหวนครอบฐานเสาไม้เพื่อเป็นการบังคับให้ไม่ให้เสาขยับเขยื้อน พบจากแหล่งโบราณสถานหมายเลข ๑ มีเพียงชิ้นเดียว แหวนรัดฐานเสานี้มีรูปแบบคล้ายกับแหวนรัดฐานเสาที่พบจากการขุดแต่งโบราณสถานปูจ้ง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย (ศิลปากร, ๒๕๕๓, น ๒๖ - ๒๗)

ภาพที่ ๒๓ แหวนรัดฐานเสาไม้พบระหว่างการขุดค้นทางโบราณคดีที่แหล่งปูจ้งวัลเลย์ รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

๓) เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากหิน

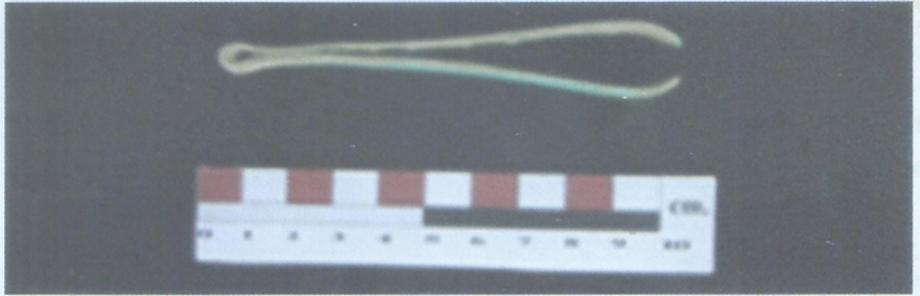
ภาพที่ ๒๔ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากหินมีร่องรอยการกะเทาะแต่งคมโดยรอบขุดพบที่แหล่งโบราณสถานตุมบั้ง

ภาพที่ ๒๕ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากหินมีรูปร่างเหมือนใบมีด และบริเวณด้ามจับเป็นแท่งพอดีมือ ขุดพบที่แหล่งโบราณสถานตุมบั้ง

๓.๔ โบราณวัตถุเกี่ยวกับโลหะ

จากการขุดค้นพบแต่งพบเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากโลหะที่น่าสนใจคือ แหวน ซึ่งทำมาจากสำริด ๑ ชิ้น จากการขุดแต่งพื้นที่นอกเขตโบราณสถานทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ลักษณะเป็นแท่งสำริดรูปร่างแบนที่ถูกดัดโค้งจนเป็นที่คิบบ บริเวณส่วนปลายทั้ง ๒ ข้าง โค้งงอเข้าหากัน

ภาพที่ ๒๖ แหวนสำริดขุดพบที่แหล่งโบราณสถานตุมปัง

นอกจากแหวนสำริดยังขุดพบตะกรันโลหะเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะบริเวณเนินดินด้านทิศตะวันตกของตัวโบราณสถานซึ่งได้ทำการขุดหลุมทดสอบ (Trench ๑) พบก้อนตะกรันขนาดใหญ่หลายก้อน สันนิษฐานว่า อาจจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการถลุงแร่โลหะ ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นโลหะประเภทใด แต่เมื่อศึกษาแหล่งแร่ในบริเวณใกล้เคียงที่สุดแล้วพบว่าน่าจะเป็นแหล่งแร่เหล็กจากเขาเหล็ก ในเขตอำเภอหนองปีตา ปัจจุบันถึงแม้จะไม่มี การทำแร่เหล็กในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชแล้ว แต่ยังมีประวัติเคยมีการเปิดเหมืองแร่ เพื่อถลุงแร่เหล็กอยู่ในบริเวณเขาเหล็ก ซึ่งยังคงเหลือร่องรอยของเหมืองแร่อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งตะกรันโลหะที่พบกระจายอยู่ทั่วไปทั้งในเขตโบราณสถานและนอกเขตโบราณสถานตุมปัง จึงยังไม่สามารถหาข้อสรุปเกี่ยวกับกิจกรรมที่เกี่ยวกับการถลุงโลหะในบริเวณนี้ได้ว่า มีความสัมพันธ์โดยตรงกับโบราณสถานหรือไม่ เพราะไม่ขุดพบเตาเผาหรือเตาหลอมโบราณ

ภาพที่ ๒๗ ตะกรันโลหะขุดพบที่แหล่งโบราณสถานตุมปัง

ความสำคัญของพระบรมธาตุ ในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย

ผศ.ดร.ธนธร กิตติกานต์*

๖๖ ม้ว่าหลักฐานทางโบราณคดีจะบ่งชี้ว่ามีการสร้างสถูปเจดีย์ในดินแดนไทยมาแล้วตั้งแต่สมัยทวารวดี หรือในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖ แต่หลักฐานที่แสดงถึงการสถาปนาสถูปเจดีย์ขนาดใหญ่ ให้เป็นหลักของบ้านเมืองหรือที่ชาวไทยเรียกกันติดปากว่า “พระธาตุ” หรือ “มหาธาตุ” นั้น เพิ่งปรากฏอย่างชัดเจน มากขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๘ หนึ่งในหลักฐานที่สำคัญคือพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชที่มีตำนานกล่าวถึง ประวัติการสร้างที่ค่อนข้างชัดเจน อีกทั้งยังมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและการวางผังบริเวณที่สามารถเชื่อมโยง ได้กับทั้งมหาธาตุเจดีย์องค์สำคัญในศรีลังกาและมหาธาตุเจดีย์ที่สำคัญองค์อื่นๆในดินแดนไทย พระบรมธาตุ นครศรีธรรมราชจึงมีคุณูปการที่สำคัญต่อทั้งการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและการศึกษาประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมไทย

สำหรับความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมของพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชนั้น สามารถสรุป ได้เป็นสองประเด็นหลักคือ ๑) หลักฐานการตั้งมั่นของพุทธศาสนาเถรวาทบนคาบสมุทรมลายู และความเป็นแม่แบบ ของเจดีย์ทรงระฆังแบบลังกาในดินแดนไทย ซึ่งมีรายละเอียดโดยสังเขปดังต่อไปนี้

๑. หลักฐานการตั้งมั่นของพุทธศาสนาเถรวาทบนคาบสมุทรมลายู

๑.๑ ภาพรวมของคาบสมุทรมลายูก่อนการเข้ามาของพุทธศาสนาลังกาวงศ์

ก่อนการสถาปนาพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช คาบสมุทรมลายูเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรศรีวิชัย ที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ทางตอนล่างของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๘ หลักฐาน ทางโบราณคดีบ่งชี้ว่าอาณาจักรแห่งนี้ประกอบด้วยรัฐที่กษัตริย์ของตนปกครองและเกาะกลุ่มกันอย่างหลวมๆ เพื่อผลประโยชน์การค้าทางทะเลในฐานะของพ่อค้าคนกลางที่กระจายสินค้าจากมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก เครือรัฐศรีวิชัยทำการติดต่อค้าขายกับพ่อค้าชาวอินเดียใต้ที่กุมอำนาจทางการค้าในมหาสมุทรอินเดียมาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีการยอมรับนับถือศาสนาฮินดูและพุทธศานาหายานจากอินเดียได้มาเป็นของศาสนาของตน หลักฐาน สำคัญได้แก่โบราณสถานวัดแก้ว วัดหลง และพระธาตุไชยา ณ เมืองไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีรูปแบบเทียบ เปรียบได้กับศาสนสถานเนื่องในศาสนาฮินดูและพุทธศานาหายานประเภท

*ผศ.ดร.ธนธร กิตติกานต์ เป็นผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาตรีศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต สำเร็จการศึกษาระดับปริญญา เอกสาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย จากมหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๔ ด้วยคุณวุฒิปริญญา “มหาธาตุ : แนวคิดและแนวทางในงานสถาปัตยกรรมไทย”

“จันทิ” ที่สร้างขึ้นบนเกาะชวภาคกลางช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๔ นอกจากนั้นยังมีการค้นพบเทวรูป และศิวิลิ่งค์ ในศาสนาฮินดูที่มีอายุเก่ากว่าพุทธศตวรรษที่ ๑๘ กระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย

ในส่วนของพุทธศาสนาเถรวาทบนคาบสมุทรมลายูนั้น แม้จะค้นพบหลักฐานการสร้างพระพุทธรูป หรือธรรมจักรในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๖ อยู่บ้าง แต่ก็ถือว่ามามีปริมาณน้อยและไม่โดดเด่นเท่ากับศาสนาอื่น ทั้งนี้มีสาเหตุสำคัญ ๒ ประการ คือ

(๑) เครือรัฐทวารวดีในภาคกลางของประเทศไทยที่เคยเป็นศูนย์กลางความเจริญของพุทธศาสนาเถรวาทได้ตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของขอมตั้งแต่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖^๑ ส่งผลให้อิทธิพลของศาสนาฮินดูและพุทธศาสนามหายานได้เข้ามาแทนที่

(๒) นับตั้งแต่ที่พุทธศาสนาเถรวาทได้เคลื่อนย้ายศูนย์กลางความเจริญจากอินเดียไปสู่ศรีลังกา ในราวพุทธศตวรรษที่ ๙ ก็ไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงการติดต่อสัมพันธ์ทางศาสนากับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เลยจนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๗ เนื่องจากในช่วงเวลานี้เกิดสงครามระหว่างศรีลังกากับราชวงศ์โจฬะแห่งอินเดียที่อยู่บ่อยครั้ง โดยมีมูลเหตุจากความต้องการควบคุมเส้นทางค้าขายทั้งหมดในมหาสมุทรอินเดียของราชวงศ์โจฬะ สงครามที่ยืดเยื้อดังกล่าวจึงถือเป็นการปิดกั้นความสัมพันธ์ทางศาสนากับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปโดยปริยาย^๒

๑.๒ การเข้ามาของพุทธศาสนาลังกาวงศ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ความสัมพันธ์ทางศาสนาระหว่างลังกากับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มต้นขึ้นในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๗ เมื่อพระเจ้าวิชัยพาหุที่ ๑ ทรงกอบกู้บ้านเมืองจากศึกสงครามกับราชวงศ์โจฬะแล้วเสร็จ เอกสารฝ่ายลังกา ระบุว่าพระองค์ทรงส่งราชทูตไปขอพระสงฆ์จากกษัตริย์แห่งรามัญประเทศเพื่อ来帮助มาฟื้นฟูศาสนา ณ เมืองหลวงแห่งใหม่ (เมืองโปลนนารูวะ) เนื่องจากมีพระสงฆ์ชาวลังกาจำนวนหนึ่งลี้ภัยไปยังดินแดนมอญ ในขณะที่เกิดศึกสงครามกับราชวงศ์

โจฬะ” “รามัญประเทศ” ในที่นี้ย่อมหมายถึงดินแดนมอญทางตอนใต้ของเมียนมาร์ บริเวณพรมแดนด้านทิศตะวันตกของประเทศไทยในปัจจุบันซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวมีศูนย์กลางการปกครองของชาวมอญอยู่ที่เมืองสะเทิม เอกสารฝ่ายมอญยังช่วยยืนยันว่าในช่วงเวลาดังกล่าว พุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองอยู่ที่เมืองสะเทิมจนถึงขั้นที่กษัตริย์อโนรธาของชาวพม่าได้ยกทัพมาตีเมืองสะเทิมเพื่อกวาดต้อน

พระสงฆ์และคัมภีร์พระไตรปิฎกกลับไปยังเมืองพุกาม^๔ หลักฐานทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญคือพระมหาธาตุเจดีย์ชเวชยัน (Shwesayan) ที่ถูกสถาปนาขึ้นตามคติของพุทธศาสนาลังกาวงศ์ในการประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่ามหาธาตุเจดีย์องค์สำคัญในดินแดนมอญล้วนถูกสถาปนาขึ้นบริเวณใจกลางเมือง ไม่ไกลจากเขตพระราชฐาน ซึ่งนับว่าเป็นการสร้างตามคติ ของลังกาเพื่อความสะดวกของกษัตริย์ในการเดินทางมาสักการบูชาพระธาตุ โดยนอกจากจะปรากฏที่เมืองสะเทิมแล้วยังพบที่มหาธาตุเจดีย์ชเวดากองแห่งเมืองย่างกุ้ง มหาธาตุเจดีย์ชเวมอดอแห่งเมืองหงสาวดี หรือแม้แต่พระธาตุหริภุญไชย

^๑ จารึกศาลสูง และ จารึกปราสาทพระขรรค์ เป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงอิทธิพลทางการเมืองของเขมรที่แผ่เข้าสู่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ จนถึงสมัยของเจ้าชัยวรมันที่ ๗ หรือในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๘

^๒ ธิดา สารษา, ประวัติศาสตร์มหาสมุทรอินเดีย (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๕๕), ๓๗๘-๓๗๑.

^๓ W.M. Sririsen, Sri Lanka and South-East Asia (Leiden : E.J.Brill ๑๙๗๘), ๑๖-๑๘.

จังหวัดลำพูน ที่มีควาสำคัญในฐานะมหาธาตุแห่งเมืองหริภุญไชย (ลำพูน) และปรากฏหลักฐานความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเมืองสะเทิมในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๗^๔

ความนิยมในการสร้างมหาธาตุเจดีย์ของชาวมอญน่าจะสร้างศรัทธาให้เกิดแก่พุทธศาสนิกชนที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แต่ด้วยอิทธิพลของอาณาจักรเขมรที่ยังแพร่กระจายไปทั่วภาคกลางของประเทศไทย ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๗ สืบเนื่องต่อไปจนถึงช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ที่ยังปรากฏหลักฐานการสร้างปราสาทเมืองสิงห์ขึ้นในจังหวัดกาญจนบุรี ไม่ไกลจากเมืองทวายของมอญ ด้วยเหตุนี้จึงยังไม่มีผู้นำคนใด คิดที่จะสถาปนามหาธาตุเจดีย์ จวบจนช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เมื่อพุทธศาสนาลังกาวงศ์เจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดภายใต้ต้นนโยบายการปฏิรูปพุทธศาสนาของพระเจ้าปรากรมพาทูที่ ๑ แห่งลังกา (พ.ศ. ๑๖๙๖-๑๗๒๙) ความเจริญรุ่งเรืองนี้ได้ดึงดูดให้คณะสงฆ์ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลุ่มแรกเดินทางไปศึกษาพระธรรมวินัยที่ศรีลังกา ผู้นำของคณะสงฆ์กลุ่มนี้คือ ภิกษุณุปุชฺฌาภิกษุซึ่งได้เดินทางกลับมาประดิษฐานพุทธศาสนาลังกาวงศ์ที่เมืองพุกามพร้อมด้วยพระมหาเถระอีก ๔ รูปจนสำเร็จในปี พ.ศ.๑๗๒๕^๕ ทั้งนี้หลักฐานทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญคือ “เจดีย์แปด” ที่ถือเป็นเจดีย์ทรงระฆังแบบลังกา (ที่มีบัลลังก์) องค์แรกๆ ที่เป็นแม่แบบให้แก่เจดีย์ทรงระฆังทั้งปวงในเมืองพุกาม

๑.๓ หลักฐานการประดิษฐานพุทธศาสนาลังกาวงศ์ในเมืองนครศรีธรรมราช

ภายหลังการประดิษฐานพุทธศาสนาลังกาวงศ์ที่เมืองพุกามแล้วเสร็จ จาริกวัดสี่มาถ์กัลยาณี ไต่กล่าวถึงพระราหูลชาวลังกา หนึ่งในคณะสงฆ์ของภิกษุณุปุชฺฌาที่ลี้ภัยออกจากเพศบรรพชิตและออกจากเมืองพุกามไปช่วยเหลือกษัตริย์แห่ง “มละยทีปะ” หรือคาบสมุทรมลายู^๗ สถาปนาเมืองขึ้นใหม่จนเจริญรุ่งเรือง

เรื่องราวของกษัตริย์แห่งคาบสมุทรมลายูผู้นี้ใกล้เคียงกับเรื่องราวของผู้นำใน ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ที่ค้ำถาในพุทธศาสนาเถรวาทนามว่า “พระยาศรีธรรมโคกราช” ตำนานระบุว่าพระยาศรีธรรมโคกราช ผู้นี้ได้อพยพหนีโรคระบาดมาอยู่ ณ หาดทรายแก้วโดยหวังจะสร้างเมืองใหม่ พระองค์จึงมอบหมายให้ราชครู ๔ คน ไปปรึกษาภิกษุลังกาเรื่องการสร้างเมือง เมื่อภิกษุลังกาทราบข่าวจึงนิมนต์พระพุทธานุชาภิเยน (พระพุทธานุชาภิเยน) ซึ่งกำลังมีเหตุวิวาทกับมหาเถระในลังกาให้ไปช่วยประดิษฐานพระพุทธานุชาภิเยน (พระพุทธานุชาภิเยน) ซึ่งกำลังมีเหตุวิวาทกับมหาเถระในลังกาให้ไปช่วยประดิษฐานพระพุทธานุชาภิเยน โดยพระยาศรีธรรมโคกราชทรงตั้งชื่อเมืองใหม่แห่งนี้ว่า “นครศรีธรรมราช” พร้อมๆ กับการสถาปนาพระบรมธาตุเจดีย์ขึ้นในราวปี พ.ศ.๑๙๑๔

ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าพระราหูลรูปนี้อาจเดินทางเข้ามายังเมืองนครศรีธรรมราชและได้ช่วยพระยาศรีธรรมโคกราชในการประดิษฐานพุทธศาสนาลังกาวงศ์ ทั้งนี้เรื่องราวของพระพุทธานุชาภิเยนซึ่งมีเหตุวิวาทกับคณะพระมหาเถระในลังกานั้นยังคงคล้ายคลึงกับเรื่องราวของพระราหูลในจาริกวัดสี่มาถ์กัลยาณี ส่วนชื่อ “พญานรบดีราชราชา” ซึ่งตำนานเมืองนครศรีธรรมราชอ้างว่าเป็นนามหนึ่งของพระยาศรีธรรมโคกราชก็ไปพ้องกับชื่อของกษัตริย์พม่าคือ พระเจ้านรบดีสิทธุผู้สนับสนุนการประดิษฐานพุทธศาสนาลังกาวงศ์ในเมืองพุกามและครองราชสมบัติอยู่ในช่วงที่ตำนานระบุว่ามีการสถาปนาพระบรมธาตุเจดีย์ ด้วยเหตุนี้จึงมีความเป็นไปได้ว่าพระพุทธานุชาภิเยนในตำนานเมืองนครศรีธรรมราช อาจเป็นบุคคลเดียวกันกับพระราหูลในจาริกวัดสี่มาถ์กัลยาณี

^๔พระมหาวชิราภรณ์, รมัญญสมณะวงศ์ (แปลจาก จากกัลยาณี), (นทพฐ : ศรีปัญญา, ๒๕๕๒), ๙-๑๐.

^๕นอกจากหลักฐานทางโบราณคดีจะบ่งชี้ว่าชาวหริภุญไชยใช้ภาษามอญในการสื่อสารแล้ว จากเวียงจันทน์ ยังกล่าวถึงการเกิดโรคระบาดในเมืองหริภุญไชยจนเป็นเหตุให้ชาวเมืองต้องทิ้งเมืองและอพยพไปอาศัยอยู่ ณ เมืองสุวรรณนคร(สะเทิม) และเมืองหงสาวดี(พะโค) เป็นเวลาถึง ๖ ปี ก่อนจะอพยพกลับมาที่เมืองและสถาปนาระบาดหริภุญไชยในเวลาต่อมาดูพระโพธิวงศ์, คำแปลจากเวียงจันทน์ พงศาวดารเมืองหริภุญไชย, แปลโดย พระยาภิวัตน์ธรรมธาดา (แพ ตระกูลกษมณ) , พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด บรรณกิจเทรดดิ้ง, ๒๕๑๖), ๑๙๖-๑๙๘

^๖พระมหาวชิราภรณ์, รมัญญสมณะวงศ์ (แปลจาก จากกัลยาณี), ๑๒-๑๔

๑.๔ ความสำคัญของพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชในบริบทผังเมือง

ข้อมูลจากจารึกบ่งชี้ว่าพระยาตรีธรรมโคกราชผู้นี้มาจากบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา^{๑๔} แต่เนื่องจากบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานั้นยังตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเขมร จึงต้องมองหาเมืองใหม่ที่เหมาะสมที่เป็นศูนย์กลางทางพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งควรอยู่ห่างจากอิทธิพลเดิมของศาสนาฮินดูและพุทธศาสนamahayan สามารถติดต่อสัมพันธ์กับพุทธศาสนิกชนในดินแดนมอญและลังกาได้ง่าย และมีลักษณะทางกายภาพของเมืองที่เหมาะสมต่อการสร้างมหาธาตุเจดีย์ให้เป็นแกนหลักของเมือง ซึ่งในกรณีนี้ต้องมองข้ามเมืองไชยาออกไป เนื่องจากหลักฐานทางโบราณคดีแสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของพุทธศาสนาMahayanยังคงเหนียวแน่นอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๘^{๑๕}

เมืองที่เหมาะสมแห่งนั้นคือเมืองตามพรลิงค์หรือเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งอยู่ถัดจากเมืองไชยาลงไปทางทิศใต้ เมืองแห่งนี้มีลักษณะกายภาพเป็นที่ราบที่ทอดตัวแคบยาวไปตามแนวหาด ซึ่งตำนานพระธาตุเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า “หาดทรายแก้ว” ตัวเมืองมีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่แบ่งได้เป็น ๒ ส่วนบน (ทิศเหนือ) คือเขตพระราชฐานพิจารณาได้จากชื่อประตูเมืองและตรอกซอกซอยต่างๆ เช่น ซอยโรงช้าง ซอยตึกดิน ในเขตพระราชวังนี้มีถนนราชดำเนินเป็นแกนหลักของเมืองส่วนล่างของเมืองคือเขตศาสนสถานทั้งพุทธและฮินดูที่มีพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลาง อนึ่ง ถนนราชดำเนินซึ่งเป็นถนนสายหลักของเมืองนั้นเมื่อออกจากเขตพระราชฐานจะพุ่งตรงไปสู่องค์มหาธาตุเจดีย์ซึ่งอยู่ห่างจากกำแพงเมืองเก่าไปทางทิศใต้ประมาณ ๑ กิโลเมตร โดยมีศาสนสถานในศาสนาฮินดูเช่น หอพระอิศวรและหอพระนารายณ์ ตั้งอยู่เรียงรายไปตามแนวถนน ทั้งนี้เป็นที่สังเกตได้ว่า บันไดทางขึ้นสู่องค์พระบรมธาตุนั้นไม่ได้หันหน้าทางทิศตะวันออกเหมือนอย่างสมบูรณ์ทั่วไป แต่กลับหันหน้าขึ้นสู่เขตพระราชวังทางด้านทิศเหนือในทิศทางที่ตรงกับแนวถนนราชดำเนิน ด้วยเหตุนี้จึงสันนิษฐานว่าในสมัยแรกสร้างนั้น ทางเข้าหลักของพระบรมธาตุน่าจะอยู่ทางด้านทิศเหนืออันเป็นจุดสิ้นสุดของแนวถนนราชดำเนินในอดีต ผังเมืองนครศรีธรรมราชจึงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเจดีย์องค์นี้ในฐานะของศาสนสถานคู่บ้านเมืองและเป็นหลักฐานสำคัญว่าพุทธศาสนาเถรวาทได้ตั้งมั่นอยู่บนคาบสมุทรมาลายูแล้วตั้งแต่ช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘

อนึ่ง แนวทางในการวางถนนแกนกลางของเมืองให้ไปสิ้นสุดที่พระธาตุเจดีย์นั้นชวนให้นึกถึงผังเมืองนครปฐมโบราณซึ่งมีแนวถนนราชดำเนินตัดผ่านกลางเมืองและพุ่งตรงไปสู่องค์พระปฐมเจดีย์ที่อยู่นอกคูเมืองไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๒ กิโลเมตร ซึ่งเป็นการผังเมืองที่ใกล้เคียงกับเมืองนครศรีธรรมราชเป็นอย่างมาก ดังนั้นการวางผังเมืองนครศรีธรรมราชจึงอาจจะได้รับแรงบันดาลใจมาจากเมืองนครปฐมโบราณที่เจริญรุ่งเรืองอยู่เป็นระยะเวลานานในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖ แต่ถูกทิ้งร้างไปตั้งแต่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๗^{๑๖} พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชในสมัยแรกสร้างจึงน่าจะเป็นมหาธาตุที่อยู่นอกเมืองเหมือนอย่างพระปฐมเจดีย์ก่อนที่จะมีการก่อกำแพงเมืองล้อมพระบรมธาตุเพื่อรวมเอาเขตวัดและที่ดินที่ถูกกัลปนาให้วัดที่เคยอยู่นอกเมืองให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของเมือง สุดท้ายแล้วพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชจึงกลายเป็นมหาธาตุที่อยู่ในเขตเมืองไปโดยปริยาย

ส่วนการตัดถนนต่อจากราชดำเนินลงไปทางทิศใต้ โดยแยกออกเป็น ๒ ทางคือถนนราชดำเนินเส้นด้านหน้าวัดในปัจจุบัน และถนนพระบรมธาตุด้านหลังวัดนั้นอาจเกิดขึ้นหลังจากที่มีการสร้างเมืองพระเวียงทางทิศใต้ของเมืองนครศรีธรรมราชแล้ว เนื่องจากแนวถนนราชดำเนินที่แยกไปนั้นได้ไปเชื่อมต่อและเป็นแกนกลางของเมืองพระเวียง

^{๑๔}พิริยะ ไกรฤกษ์, ศิลปะกึ่งดินก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๘ (นครศรีธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครู นครศรีธรรมราช และมูลนิธิโตโยต้าแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๘), ๓๘

^{๑๕}หาสุบ อินทราวุธ, ทวารวดี: การศึกษาเชิงวิเคราะห์จากหลักฐานทางโบราณคดี (กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒), ๑๐๑.

บรรณานุกรม

- ธนธร กิตติกานต์. (๒๕๕๗). มหาธาตุ (กรุงเทพฯ : มติชน)
- ธิดา สารยา. (๒๕๕๔). ประวัติศาสตร์มหาสมุทรอินเดีย. (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ)
- พระโพธิ์รังสี. (๒๕๑๖). คำแปลจามเทวีวงศ์ พงศาวดารเมืองศรีอยุธยา. แปลโดย พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตระละลักษณ์). พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด บรรณกิจเทรดดิ้ง)
- พระมหาวิชาธรรม. (๒๕๕๒). รามัญสมณะวงศ์ (แปลจาก จาตุกสิลาภักยาณี). (นนทบุรี : ศรีปัญญา)
- ผาสุข อินทรารุช. (๒๕๔๒). ทวารวดี : การศึกษาเชิงวิเคราะห์จากหลักฐานทางโบราณคดี. (กรุงเทพฯ : ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร)
- พิริยะ ไกรฤกษ์ .ศิลปะทักษิณก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๙ (นครศรีธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครู นครศรีธรรมราช และมูลนิธิโตโยต้าแห่งประเทศไทยปุ่น, ๒๕๒๘), ๓๘.
- สโตโล ชันติวรพงศ์. ผู้แปล. (๒๕๓๐). "หลักฐานของจาวจูกัว พ.ศ. ๑๗๖๘" ใน อานาจักรศรีวิชัยที่ไชยา. (กรุงเทพฯ : อรุณวิทยา)
- สมเด็จพระนริศรานุวัดติวงศ์ และสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. (๒๔๗๖). สารานุกรมเด็กเล่ม ๔ พ.ศ. ๒๔๗๖. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา)
- W.M. Sirisena. (๑๙๗๘) Sri Lanka and South-East Asia. (Leiden : E.J.Brille)

บทหนังตะลุง

ฤทธิ์แก่นแรงกตัญญู

หนังประเสริฐเดมา อ้ายลูกเป็ย

ตอนที่ ๕

ออกรูป

๑. ภิกษุณีมาลัย ๒. เพ็ญแข ๓. นายเมือง ๔. นายทอง

บทบรรยาย

ที่นี่เป็นสำนักของนางภิกษุณี ตั้งอยู่ใกล้ชุมชนในป่าลึก มีนางภิกษุณีมาลัย เป็นเจ้าของสำนัก นางมีลูกศิษย์ อยู่ ๓ คน เป็นหญิงสาวหนึ่งคน ชื่อเพ็ญแข เป็นผู้ชายวัยกลางคน สองคนชื่อ นายเมืองกับนายทอง ความเป็นมาของพวกเขาเป็นอย่างไร ติดตามชมต่อไปครับ ท่านที่เคารพ

บทกลอน

ออ ยกสำนักภิกษุณี.....

ยกสำนักภิกษุณีที่กัณดาน

มีสตรีที่สละละมลทิน

บำเพ็ญเพียรภาวนามายาวนาน

สร้างตะบะบารมีบริกรรม

จนมาญาณแก่กล้าได้ปรากฏ

ไม้เอาลาภสักการะมาปะปน

มีศิษย์สาวมาศึกษาหาความรู้

เป็นสถานภาวนารักษาศีล

ทิ้งทรัพย์สินมาค้นคว้าศึกษาธรรม

เวลาผ่านปลีกวิเวกสู่แนกขัม

เดินตามคำตถาคตกำหนดตน

เพื่อถือพรตยึดแนวทางสร้างกุศล

มุ่งที่ผลให้ถึงขั้นนิพพาน

พร้อมสองชายมาอยู่เหมือนลูกหลาน

ศิษย์เรียนดีตอนนี้เชี่ยวชาญ
ดำเนินได้ว่องไว่องท่องเที่ยว
ยึดหลักธรรมทางสร้างความคิด
ใจโอบอ้อมอารีมีคุณตาย
สอนเป็นร้อยได้แค่ห้าหน้าหน้าใจ

ทั้งธรรมชาติวิชาการด้านคัมภีร์
มีวิชาหลากหลายเหนืออดีต
ไม่ราวีระรานพาลผู้ใด
แต่สองชายปัญญาเขาไม่เอาไหน
แต่อย่างไรก็ไม่เกียจคร้านการงานดี

บทเจรจา

“แหม่ ถึงขวานเหี้ยน กะยังตอยพรวัวได้ ไ้ทอง

“อย่า ไ้เมือง อย่าหาเรื่องเล่าตะ หัวเข้า ๆ”

“นั่นเตรียมตัวไปไหนกันละ เพ็ญแข” ศิษย์สาวตอบ

“ก็วันพรุ่งนี้ เป็นวันพระนาคะ อาจารย์แม่ หนูชวนลุงเมือง ลุงทอง ไปสวนพุดตาล ค่ะ อาจารย์แม่” นายทองอธิบายต่อ

“ผมเห็นว่าหลานเพ็ญ เป็นสาวเป็นนางแล้ว การไปเห็นสิ่งสวยๆ งามๆ จะทำให้จิตเบิกบาน จะทำให้จิตใจเบิกบาน อาจารย์” นายเมืองพุดดักอย่างรู้ทัน

“เฮ พอดี ไ้ทอง ภูริแหละหา เชื้อสายลุงลด ชอบหนักหนา คั้นได้เดินตามหลังเด็กสาวๆ แล้วยืมหน้าบาน เกียดตอย เหมือนไ้แจ้พบเหมียว” นางภิกษุณี ดุนายเมือง ที่ก้าวก่ายถึงบุพการีคนอื่น

“นายเมือง รู้จักพ่อ นายทอง ฮี ที่เอาเขามาหลงนั้น” นายเมือง ตอบ

“รู้จักดีครับอาจารย์ วันก่อนไปเป็นลูกคู่หนังฆ้อง ที่ล้วยลักษณ์ เกือบตาย ที่ ดร.สืบพงษ์ มาพบที่จริงจมน้ำตาย”

“ไ้เมือง หลงให้สวยๆ เพื่อนพ่อเราตายไปแล้ว อย่าขุดมาหลงเล่าตะ มั่ม! เรื่องเมื่อใด ที่หึงเอามาหลง

“เรื่องเมื่อใด กะต้องที่ ดร.สืบพงษ์ จัดแข่งขันเพลงบอกเยาวชน ชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพฯ คราวนั้น เสียว่า พอดีดตรีเสร็จวันเย็น เขาเรียกให้ลูกคู่หนังไปกินข้าว ลุงลด เดินไปอีล้างมือในส้วา ไปเห็นเด็กสาวนักศึกษา นั่งอยู่สองคน นำเอาหินเกล็ดขัดลงส้วา น้ำเพื่อมาๆ พอลุงเห็นร้องถามเสียว่า อ้ายโหร่หล่นส้วาละ หลานสาวอิสาวนั้น บอกว่าหัวใจอีพิศหล่นส้วา ลุงเหอ ลุงลดพ่อได้ยิน ร้องอาสาขึ้นทันที ไม่พริ้อหลาน เดียวลุงไปลงงมขึ้นมาให้เอง ว่าแล้วโขงแบนผ้าขาวม้าเดินลงส้วาดำนั่งมหัวอิสาวนั้น อิสองสาวนั้นนึกว่าคนบ้า ยกขึ้นเดินหัวเราะไปเลย ลุงลดงมหัวใจในส้วาน้ำปากชืดแล้ว ยังไม่พบ พอดี ดร.สืบพงษ์ มาพบเข้าถามขึ้น นั้นๆ ลงไปอาบน้ำในส้วา สืบาวลด ไม่ได้นะ ขึ้นมาๆ หนูเขาไปกินข้าวกันแล้วนู ลุงลดตอบทันที ผมไม่ได้ลงอาบน้ำ หัวอิสาวหนูหล่นส้วา ผมลงมามให้หนีอาจารย์ ดร.สืบพงษ์ ถามว่า หัวโหร่หล่นส้วาเลา ขึ้นมาๆ เดินถูกเด็กหลอก กะเชื่อฮี ขึ้นมาๆ นั้นถ้า ดร.สืบพงษ์ไม่ไปพบ ชิวชักจมน้ำตายทัน ไ้ทอง “นายทองหันมามองหน้า นายเมือง

“มั่ม อย่าหลงหวา คั้นแกงสารเด็กละ “นางภิกษุณี เอ่ยขึ้น

“พอ ๆ ๆ หลงแต่เรื่องไม่เป็นเรื่องได้ทั้งวัน” เพ็ญแขพูดขึ้น

“ลุงเมืองนี้ ปากคอเราะร้ายนำดูจริง ๆ อาจารย์แม่ ค่ะ อนุญาตให้หนูไปนะคะ

“แล้วไม่อนุญาตหรือเลา แต่งตัวมาพร้อมแล้ว นายเมือง นายทอง อย่าชวนหลานเถลไถลเล่า อย่ากลับให้เย็นนั๊ก” นายทอง พุดขึ้น

“อาจารย์ ไม่ต้องห่วง อย่าวางตะครีบ” นางภิกษุณี ถามขึ้น

“นั่น ๆ นายห้องพันหรือเล่า นั่น”

“อ้อ แผลงผิดครับอาจารย์ ลบ ๆ ครับ ขอให้วางใจตะครีบ” นางภิกษุณี สายหน้า

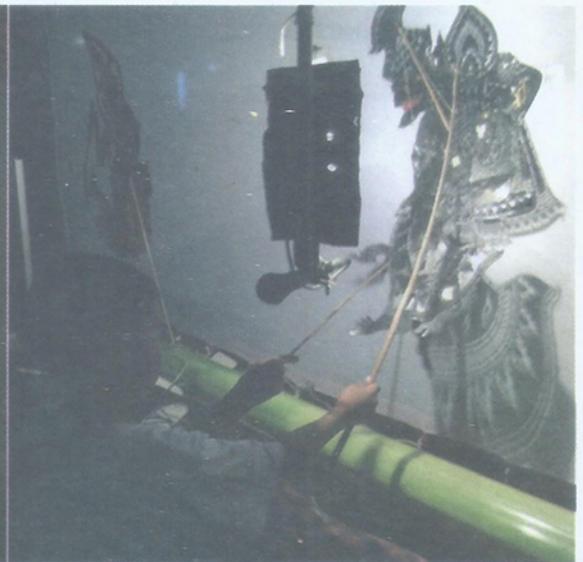
“หือ เจ้ากรรมเจ้าว้มริง ๆ ใ้สองคนนี่

บทกลอน

ออ ก่อนจะไปตั้งฟัง

ก่อนจะตั้งใจฟังอาจารย์ขอสังเจ้า

โตเป็นควรรักกนาวสงวนศรี

กลอนกว้างเดินดง

จะยืนจะเดินอย่าเพลินลืมติ

เป็นสาวเป็นนางเดินทางระวัง

ไม่ว่าเรื่องรบหรือเรื่องรัก

อย่าคิดว่าวามเอาตามตัว

จงคิดก่อนจะนำโชคชัย

ยามโกรธขึ้นมาคิดหน้าคิดหลัง

เรื่องชอบเรื่องรักอย่าได้มั่งง่าย

ถ้าตันแล้วได้พอนสั๊กพัก

เราอย่าไม่พอพ้อแม่อย่ากัน

เราเป็นสตรีศักดิ์ศรีต้องรัก

ถ้าเกิดพลาดพลั้งยุพินสิ้นศักดิ์

จะต้องตระหนกยับยั้งชั่งใจ

รู้ดีรู้ชั่วผิดถูกแบบไหน

ถ้าผิดพลาดไปผู้ใหญ่พลอยอาย

ผิดพลาดหนึ่งครั้งสุดกลบหลบหาย

ไ้พวกผู้ชายมากมายชอบตัน

มันตันแล้วพลิกเจ็บแปลบแสนสิ้น

เรื่องนี้สำคัญจงแพ้พระชนะมาร

เปลี่ยนบทกลอนแปด

อาจารย์บังตรงนั่งลงกราบ
ถอยออกอากาศลามากกลางลาน
เมืองก่อนลามาสั่งภิกษุณี
ที่ผมมาขอร้องเพราะข้องใจ
“โครม.....ไป ๆ ไ้จูสิง
ออกมากกลางลานนงค์คราญลอยขึ้นฟ้า
สาวรวบรวมผ้าปิดโคนขาลงป่าไม้
ดอกจำปาอำกสืบอ่อนช้อนกสืบขาว
นั้นพูดานบานรับแสงอินทัย
ยักษ์เพลิงกาพทยานฟ้าเห็นสาวมณุษย์
หยายร่างลงขวางนงพะงา

หนูรับทราบดำทุกคำชาน
ทองกราบลาอาจารย์เข้าดารไฟร
อยู่ทางนี้ถ้าไ้มาอย่าทำไ้ไร
ถ้าแม่ภิกษุณับหอนไ้มันอันตราย
อุบาทว์จนตายแล้วแหละชาตินี้
ลมพัดผ้าปลิวไสวนึกใจหาย
เวลาสายดอกไม้บานสำราญใจ
สืนวนขาวใบโปกพลิ้วปลิวไสว
มองทางไหนหลากสีสันพันธุ์มาลา
สวนที่สุดได้ตั้งใจไ้ปรารถนา
เอ่ยวาจาอยากรู้ว่าอีหนูเป็นไ้ใคร

ออกรูป ยักษ์เพลิงกาพ

“โอหะยะ บะหลักกั๊ก พันธุ์นี้ พันธุ์ไหน ไ้เมือง
พันธุ์นี้แหละ ที่ขบหัวหมิง เหมือนขบลูกขลบดง ไ้ทอง
“ดูถามว่า พวกมิงจะพาไปไหน มากเมืองไหน ทำไ้ไม่ตอบ” นายเมืองคนหัวไม่สนใจคำถามเอ่ยถามบ้าง
“เฮ ยักษ์ เรามาจากไหน อีไปไหน เกียวไ้ไรกับหมิงเสา แต่มาถามหาเรื่อนั้น
“อาว ไ้นี้วอนแล้วไ้หมละ เดียวกุตบหัวหลุด ตัวแค่นี้ทำเป็นกำแหง ชี้ะซ่า
“อ้าว ทำไ้ไม่พูดจาอย่างนั้นละ ท่านยักษ์ พูดกันดี ก็ไ้ดีนี่ ค่ะ ทำไ้ไม่ต้องตะคอกอย่าวางอำนาจ
“พวกมิงยังไปไหนไ้ไม่ได้ อีหนูมิงต้องไปกับกู ส่วนสองตัวนั้นจะไปไหนกูไ้ไม่ว่า
“ฮา สวยไ้ทอง คั้นมาแบบนี้ สวยเพื่อน”

บทกลอน

ตัวเท่านี้คิดมิฟังสั่งกู
มิ่งไหมสิ่งใดที่กูต้องการ
ทั้งสามภาพเขารู้อบแต่มิ่งไม่จัก
ฟังวาจาธารสาทรยาย
เรามาเที่ยวชมป่ามาหาเรื่อง
มิ่งเป็นใครที่คิดพาลรานราวี
เห็นมนุษย์คิดจะรังแกได้
จะเป็นใครเรากลัวชั่วแบบมาร
ฟังวาจามารดาแดงกำ
จับกระบองจ้องหน้ายอดนารี

เดี๋ยวมิ่งรู้รสชาติที่อาหาญ
ใครคัดค้านชีกขวางมีแต่ทางตาย
ว่ากูยักษ์เช่นฆ่ามาหลาย
ขยับกายดึงพระชั้นธัมน์อวดดี
สุดแดนเคื่องที่ยักษ์หยามศักดิ์ศรี
ทำแบบนี้เขาเรียกว่าอันทพาล
ท่านมาใช้อำนาจยักษ์คิดหักหาญ
ถ้าคิดพาลจำไว้ได้เจอดี
ทุกถ้อยคำอิมมนุษย์มิ่งอย่าหนี
มาโตดตีสาวรับรองกระบองมา

บทเจรจา บรรยาย ประกอบดนตรี

“ไอ้ยักษ์อันทพาล มิ่งคิดว่า มนุษย์ตัวเล็ก แล้วมารังแกกั๋งง่ายเรอะ ไอ้ยักษ์ชั่ว
ยักษ์เพลิงกาฬได้ฟัง สาวมนุษย์พูดถูกเหยียดหยาม ความแค้นก็ทวีขึ้นอย่างขาดสติ ฟาดกระบอง
หมายเอาชีวิต แต่เขาคิดผิด คิดว่าไม่ถึงว่า สาวมนุษย์จะมีความสามารถรับมือเขาได้อย่างแคล่วคล่องว่องไว
ออ ไม่ก็ทำ จอมมารา....

ไม่ก็ทำจอมมารากระบองหลุด
เลือดทะลักจอมยักษ์แทบขาดใจ
เลือดทะลักจอมยักษ์แทบขาดใจ
เลือดอาบร่างมาราหน้าถอดสี
เพราะเลือดนองต้องหย่อนร่างกลางดงไม้
ออ พอเข้าปราสาทมารลุ่มฟาด.....
พอเข้าปราสาทมารลุ่มฟาดลงพื้น หมดแรงยืนสีหน้าหมดราศี

แค้นที่สุดโดนพระขรรค์ฟันเข้าใส่
ถ้าขึ้นสู้ต่อไปไม่แคล้วตาย
ถ้าขึ้นสู้ต่อไปไม่แคล้วตาย
พาร่างหนีเหิรฟ้าหนีหน้าหาย
ประคองกายบุกปากลับธานี

ออกรูป

ยักษ์หัสกรรณ นายเบ็ด นางลำไย

“พ่อ ๆ ๆ มิ่งไปโดนอะไรมา ใคร ๆ ทำร้ายมิ่ง บอกกูซิ พ่อ น้องวรรวิสา มาเข้ามานี้เร็ว ๆ พ่อ ๆ
เราพ่อเราบาดเจ็บ (ออกรูป วรรวิสา)

“พ่อ ๆ ๆ ใครทำร้ายพ่อ....” ยักษ์เพลิงกาฬ ฟันสติขึ้นมา พยายามพูดด้วยเสียงแผ่วเบา เลือดไหล
นองพื้นในปราสาท” ยักษ์หัสกรรณ พยายามประคองให้พ่อนั่ง เอ่ยถามอย่างเป็นทางการ

“พ่อ ๆ ๆ มิ่งไหวไหม บอกกูซิ ใครมันทำร้ายมิ่ง” ยักษ์เพลิงกาฬ ตอบเสียงแผ่วเบา หายใจหอบอึด
แต่ก็พยายามพูด

“กูไม่รู้มันชื่ออะไร มันเป็นมนุษย์ผู้หญิง วรวิสา พ..พ่อขอโทษ พ...พ่อทำไมสำเร็จ พ...พ่อเอาครู
ม...มาสอนลูกไม่สำเร็จ

“พ่อจำ พ่อไม่ต้องพูด เดี่ยวหมอลวงมาแล้วพ่อ ทำไม ๆ เขาต้องทำร้ายพ่อถึงขนาดนี้ พี่เบ็ด หมอ ๆ
มาแล้วยัง ไปหาหมอมาเร็ว ๆ ชีพี

“ครับ ๆ ๆ ก๊ाप ๆ ๆ” ยักษ์หัสกรรณ ถามผู้เป็นพ่อ อย่างคั่งแค้น

“พ่อ ๆ มึงบอกกูสิ พวกมันอยู่ที่ไหน บอกกูสิพ่อ มันอยู่ที่ไหน”

“ม...มันอยู่ในตง ๆ ด...พุดตาล มัน..ม...มัน” (ยักษ์เพเลิงกาพ ลั่นใจ)

“พ่อ ๆ ๆ น้องวรวิสา พ่อ...พ่อเราตายแล้ว” วรวิสา โผเข้ากอดศพ พ่อ

“พ่อ ๆ พ่อจำ.....”

บทกลอน

ออ หัสกรรณสะท้านร่าง.....

หัสกรรณสะท้านร่างอย่างคั่งแค้น

ตาแดงกำหมัดแทบหมดแรง

กูกจะล่าฆ่าให้สิ้นสูญเผ่าพันธุ์

เด็กผู้ใหญ่ฆ่าให้หมดทั้งวงศ์วาน

จับกระบองมองร่างของบิดา

ศพของพ่อที่จะพาไปศาล

ปากสั่งน้องประคองร่างจอมมารา

กลืนน้ำตาที่บาทโผทะยาน

อุราแน่นพวกมนุษย์สุดคำแหง

ต้องแสดงให้มันรู้ฤทธิ์ของขาวมาร

ไอ้พวกมนุษย์มันต้องหมดปราณ

ทุกหมู่บ้านกะล่าให้สะใจ

วรวิสาน้องงอยู่ธานีอย่าไปไหน

ให้อาจารย์ทองไว้ในทิมพานต์

รีบมุ่งหน้าเดินออกนอกสถาน

จากสิงคารอุ้มบิดาเหิรเมฆาไปศาล

ออกรูป

ตาฤๅษีทองโล กับแพะ

ออ ขอยกเรื่องตามูณี...

ยกเรื่องมูณีฤๅษีทองโล

เมาห่มได้ทีวันนี้สบายใจ

เคี้ยวห่มในปากคายกากกินน้ำ

หน้าตาก็งามอาบน้ำทุกเช้า

ผ้านุ่มลูตัวจากหัวถึงหาง

มันคงยินดีนิวี่แยกซ้าย

มองขวามองซ้ายกะไม่เห็นใคร

กำลังหูกู้้อิตอนขึ้นห้วน

ถือห่มกำใหญ่กับโหล่ล่าขา

ไม่ว่าทำอะไรหมัดนมแพะสาว

อันวลแสนงามอ้วนดีสี่ขา

นมอวบสี่จับต้องติดใจ

เปลอหย่าคำบ้างนางไม่ว่าโหล่

มันยกหางให้จ่ายน้ำลายไหล

เห็นว่าปลอดภัยจับแพะมาเมียด

ลูกก้มก้นท่ามาปรากฏหน้าศาลา

“เรื่องเป็นลูกมึง กูไม่ปฏิเสธมึงเป็นผู้ให้กูออกมา แต่ พ่อ กูว่ามึงอย่าไปต่อ ยอดเลยวะ เชื่อกูเถอะ ถ้ามึงตายอีกที กูว่ามึงไม่ได้ฟื้นอีกแน่ๆ พ่อ “ยักษ์เพลิงกาฬ ตะคอกอย่างเดือดดาล

“ไอ้ห้สกรรมถ้ามึงยอมรับว่าเป็นลูกกู มึงต้องทำตามกูสั่ง ถ้าไม่ใช่ลูกกูมึงกลับไปได้แล้ว ไม่ต้องเหยียบแผ่นดินกูอีกต่อไป” ห้สกรรม พุดอย่างอ่อนใจ

“เอา ๆ เอาไวเอากัน ลงเรือลำเดียวกันแล้วนิ แต่กูบอก่อนนะ กูช่วยพวยเรืออย่างเดียวนะ เรื่องยิงนก ตกปลา กูไม่เอาด้วย นะพ่อ

บทกลอน

ดาโยคีนอกคอกบอกศิษย์
กูเสริมเติมใส่ให้มึงสมटना
เรื่องพระเวทมนต์ขลังกูสั่งได้
มึงเข้ามาตรงนี้ฤกษ์ดีเด็ด
พยายามปลดตูกอดหัวให้
แต่เรื่องน้ำไว้ว่าอย่าบอกใคร
นิทานลัดตัดเวลากว่าเสร็จพิธี
พกความแค้นออกตามล่าไปฆ่ามัน

ต้องให้มนุษย์มันรู้ฤทธิ์ชาวยักษ์สา
จับตัวมาแล้วลงมือจัดการเม็ด
ไม่ต้องฆ่าให้ตายย้ายให้เข็ด
เหล่าไม่แหม็ดรับรองต้องมีชัย
ใครฆ่ามึงไม่ตายมีแต่ใหญ่
ว่ากูเอาหัวใส่ขวดจุดขวดน้ำจันทร์
สองยักษ์สาลาโยคีเข้าไพร่สั่น
ก่อนตะวันลับฟ้าพบศานาภิภุณี

นายหนังประเสริฐเฒ่า อ้ายลูกเบียด (นายดุจศิลป์ พงศ์ประพันธ์)

ชีวิตและงานสุนทรภู่

มงคล โอมาก

มาอ่านวรรณกรรมบทกลอนสุนทรภู่ กันเถอะ

เมื่อข้าพเจ้าอ่านวรรณกรรม สุนทรภู่

ผู้เขียน เสมือนผ้าชีริ้วผืนหนึ่งที่มาทำหน้าที่ เช็ด ขัด ถู บัดฝุ่นละอองที่กำลังจะหมดยุค “วรรณกรรมของสุนทรภู่” นำมารวบรวม เพื่อเผยแพร่ให้ผู้สนใจได้ทบทวนความจำ ครั้งที่เรายังเป็น “กามนิด” นุ่ม

สุนทรภู่ได้ใช้สติปัญญานำความรู้มาผูกเป็นกลอน สอนคนเกี่ยวกับการ **ครองตน ครองคน ครองงาน** และ **พัฒนาตน พัฒนาคน พัฒนางาน** ก็เพราะว่า **วรรณกรรมของสุนทรภู่ องค์การยูเนสโก คือคณะกรรมการมรดกโลก** ได้ประกาศยกย่อง สุนทรภู่เป็นกวีเอก ในรัชการที่ ๒ กรุงรัตนโกสินทร์

“ด้านวรรณกรรม”

เนื่องในโอกาส ครบ ๒๐๐ ปี เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๒๙ นับเป็นสามัญชนคนแรกที่ได้รับเกียรตินี้ สุนทรภู่ เป็นกวีผู้จุดประกาย ให้คนไทยซึ่งห่างไกลจากเจ้าบทเจ้ากลอนมานานหันมาสนใจวัฒนธรรมอันดีงามของคนไทย ให้คนไทยทั่วไปได้รู้ว่า **“เราตื่นแล้ว”** มาร่วมด้วยช่วยกัน ประคับ ประคอง สิ่งที่ดีมีคุณค่า ให้อยู่คู่ฟ้า สถาพร

บทกลอนของสุนทรภู่ ที่ผู้เขียนนำมากล่าว เป็นบทกลอนที่ คนไทย ใช้เขียน พุด อ่าน สมัยหนึ่ง เป็นคำพังเพย เป็นสุภาษิต เตือนให้คนไทยสมัยนี้ รู้ว่า คนในสมัยนั้นมีความเป็นอยู่กันอย่างไรให้เราได้รับรู้

ความเป็นอยู่ การคมนาคม ไปมาหาสู่กัน มีความแตกต่างกันกับสมัยนี้ เช่นไร วรรณกรรม สุนทรภู่แต่ดั้งขึ้น จะบอกให้เรารู้เราทราบ

สุนทรภู่ ใช้แต่งเป็นบทกลอนสอนคน **“ไม่ตักอยู่ในความไม่ประมาท ทำให้เราอยู่ อย่างคนตื่นแล้ว”**

วรรณกรรมของสุนทรภู่ ได้กล่าวถึง เรื่องของความรัก ความพลัดพรากจากสิ่งทีตนรัก และได้พรรณนาถึง ชื่อของบางคลอง แม่น้ำ ทะเล เวลา สถานที่ นำมาเปรียบเปรย เปรียบเทียบเป็นบทกลอนไว้อย่างน่ารู้ น่าฟัง ฟังแล้วรื่นหู แจ่มแจ้ง ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสถานที่ ไว้อย่างน่าฟัง มองเห็นภาพพจน์ ประดุจเสมือนเราได้ร่วมเดินทางไปกับท่านด้วย ทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึก สึกซึ้ง เพลิดเพลิน เจริญสุขใจนี้แหละ คือ “วรรณกรรม”

รสของ “วรรณกรรม” เป็นเรื่องเฉพาะตัว ตัวใคร ก็ตัวใคร ไม่กะเกณฑ์ให้ผู้อ่านมีความรู้สึก เรื่อง รสของศิลป์ จะให้ทุกคนเหมือนกันไม่ได้

ถ้าทุกคนมีความรู้สึกเหมือนกันหมด วรรณกรรมฉบับนั้น ก็เป็นสามัญ ไม่มีค่าแห่งศิลป์สูงเสมือนหน้าใคร ก็หน้าใคร ถ้าหน้าทุกคนเหมือนกันก็เป็นหน้าสามัญ ซึ่งทุกคนก็มี เราต้องรู้ว่าหน้าแต่ละหน้าต้องเป็นของตนเอง จึงจะใช้ได้ เพราะบางคนมีหน้าหน้าบ้าง หน้าบางบ้างจะได้หน้าหรือเสียหน้า เป็นเรื่องเฉพาะตัวนี่คือ ศิลปะของวรรณกรรม

เราได้อ่านวรรณกรรมของสุนทรภู่ท่านแต่งไว้ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ น่าจะเป็นเรื่องเก่า ถ้าเราได้อ่าน เป็นเรื่องไม่เก่า ทันสมัยอยู่เสมอเป็นเพราะบทกวีของสุนทรภู่แต่งขึ้นเพื่อ เต้าใจผู้อ่านว่าคนใดชอบแบบใด มีหลากหลายหลากหลาย คนหนุ่มอ่านได้ ผู้แก่อ่านดี สอนไปบ้างให้ข้อคิดไปบ้าง ชมไปบ้าง ตำหนิไปบ้าง หยิกแกมหยอกไป บ้าง เพราะคนเราเกิดมาอยู่ในโลกแห่งธรรมชาติ เป็นโลกแห่งเหตุผลเป็น โลกแห่งความโลภ ความโกรธ ความหลง ฉะนั้นเราเป็นมนุษย์ชาติ มีขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม มีการสั่งสมความรู้เอาไว้ใช้ก็คือความเป็นมนุษย์

เราอ่านวรรณกรรมทำไม?

วรรณกรรม อ่านแล้ว ไม่เห็นจะทำให้เกิดประโยชน์อะไร ใช้สอนอะไรก็ไม่ได้ แต่เราต้องไม่ลืมว่า พลังงานที่อยู่ในตัวเรามีวิถีทางเดินเป็นสองทางขนานกันไป

คือ ทางแห่งประโยชน์ใช้สอย และทางแสดงออกในตน ทางแรกเป็นทางเกี่ยวกับโลกแห่งวัตถุ ที่เราต้องใช้ มันให้เกิดประโยชน์แก่ร่างกายของเรา อีกทางหนึ่งเกี่ยวกับโลกแห่งจิตใจ เป็นการแสดงออกแห่งศิลปะและวรรณคดี ทางทั้งสองแม้เป็นเส้นทางขนานกัน แต่มันก็ไม่พบกันและปนกัน อย่างที่เรียกว่า “วรรณคดีประยุกต์”

วรรณคดี คือ หนังสือไม่ว่าเรื่องใดที่แต่งขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน พระราชกฤษฎีกา ได้บัญญัติค่า วรรณคดี ขึ้นใน พ.ศ.๒๔๕๗ วรรณคดีจึงปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในภาษาไทย มีด้วยกัน ๕ ประเภท หนังสือเหล่านี้ต้องเป็นหนังสือดี แต่งดี จึงได้รับการพิจารณา ของวรรณคดีสโมสร

อีกความหมายหนึ่ง เป็นความคิดเห็นของทางตะวันตก คือหนังสือที่เป็นลักษณะของศิลปะเหตุนี้ ทางพระราชบัญญัติราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๔๗๕ ได้เกิดมีคำว่า วรรณศิลป์ ขึ้น คือศิลปะทางการแต่ง หนังสือ ศิลปะ เป็นนามธรรมเป็นเรื่องที่เห็นแต่ในใจ คือเมื่อแสดงออกมาภายนอกใจให้เป็นรูปธรรมเสียก่อน คนอื่นจึงได้รู้ ดูเห็นหรืออ่านได้ สิ่งที่แสดงออกมานี้ ท่านเรียกว่า ศิลปกรรม หรือ วรรณกรรม แล้วแต่กรณี ดังปรากฏ มีคำทั้งสองนี้ ในพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พุทธศักราช ๒๔๗๔

วรรณคดี มีลักษณะเป็นศิลปะ ก็เพราะเป็นประเภทหนึ่งของวิจิตรศิลป์ มีอยู่ด้วยกัน ๕ ประเภท

๑. สถาปัตยกรรม
๒. ประติมากรรม

๓. วิจิตรศิลป์
๔. ดุริยางคศิลป์ นาฏศิลป์
๕. วรรณศิลป์

วรรณคดี ที่เป็นวรรณศิลป์ เรียนเกี่ยวกับความรู้สึกทางอารมณ์ สะเทือนใจ หนังสืออาจมีทั้งให้ความรู้ และให้ความรู้สึกทางอารมณ์ สะเทือนใจ ปนกันไปอยู่ก็ได้

ทางอารมณ์ ในหนังสือเล่มเดียวกัน บางแห่งเราอ่านเกิดอารมณ์ แต่คนอื่นอ่าน ความรู้สึกไม่เหมือนกัน กับเราก็ได้ ทั้งนี้เพราะคนเรามีรสนิยมไม่เหมือนกัน

วรรณคดีที่เป็นวรรณศิลป์

วรรณคดีชนิดนี้ โดยมากมักแต่งเป็นคำร้อยกรอง เพราะได้เสียงที่มีจังหวะ และสัมผัสดีกว่าแต่งเป็นความเรียง ทั้งนี้มิได้หมายความว่าวรรณคดีที่เป็นวรรณศิลป์ เป็นคำร้อยกรองเสมอไป ถึงแต่งเป็นความเรียงลักษณะร้อยแก้ว ก็เป็นวรรณคดี ที่เป็นวรรณศิลป์ ได้เหมือนกัน แต่ต้องเป็นความเรียงที่สละสลวย เหมาะเจาะด้วยเสียงและความหมาย

วรรณคดี บริสุทธิ์ และวรรณคดีประยุกต์

หนังสือเรื่องใดซึ่งแต่งขึ้นด้วยอำนาจ จินตนาการหรืออำนาจทางอารมณ์สะเทือนใจ เป็นถ้อยคำไพเราะ มิได้มุ่งประโยชน์จะให้ เป็นวิชาความรู้หรือเป็นคำสอนโดยตรง หนังสือนั้นก็ เป็น วรรณคดีบริสุทธิ์ ตรงกันข้าม คือแต่งขึ้นเพื่อให้เป็นความรู้หรือเป็นคำสอนโดยตรงก็จัดเป็น วรรณคดีประยุกต์ แต่เราไม่สามารถแบ่งอย่างเด็ดขาด ว่า วรรณคดีบริสุทธิ์และวรรณคดีประยุกต์ หาได้ไม่เพียงอนุโลม เพราะวรรณคดีไม่ ดำจริง ชาวจริง

ศิลปกรรม

ศิลปกรรม เป็นวรรณคดีที่ถือว่ามีความสูงหรือต่ำ ดีหรือชั่ว เรียกว่า หลักแห่งการวิจารณ์มี ๓ หลัก

หลักที่ ๑. วิจารณ์ในแง่ความรู้สึกนึกเห็นของตน

หลักที่ ๒. วิจารณ์ในแง่แปลความหมาย

หลักที่ ๓. ในแง่วิพากษ์ วิจารณ์ มักหมายถึงความหมายในทางที่ติ เพื่อตำหนิข้อบกพร่อง

ในสิ่งที่วิจารณ์ก็คือ จะค้นหาคุณงามความดี ซึ่งมีอยู่ในสิ่งนั้นว่า สูง ต่ำ ดีชั่ว แคไหน วิพากษ์ วิจารณ์ จึงมิใช่สิ่งจับผิดข้อบกพร่องโดยตรง แต่เป็นเรื่องค้นหาหรือกำหนดค่าให้แก่สิ่งนั้น

สิ่งดี สิ่งชั่ว สูงต่ำ ข้อพิจารณาโดยอาศัย

๑. ความคิดแปลก ไม่เหมือนกับธรรมดา เพียงใด
๒. เป็นความคิด สูง ต่ำ เพียงใด
๓. เป็นความคิดส่งเสริมคุณงามความดี แก่สังคมแค่ไหน

ความคิดแปลก ไม่จำเป็นจะต้องเป็นสิ่งใหม่ เสมอไป ถึงเป็นสิ่งเก่า เรื่องเก่า ได้นำมาปรับปรุง ได้งามขึ้น หรือ ไพเราะ ยิ่งขึ้นกว่าธรรมดาสามัญ ก็ถือว่าได้เป็นแปลก เป็นใหม่ได้เหมือนกัน

ศิลปกรรม ที่สูงและแท้จริง ไม่ใช่อยู่ที่ความงามหรือความไพเราะอย่างเดียว มักมีลักษณะที่น้อมจิตให้ผู้อ่าน ผู้ดู หรือผู้ฟัง เกิดความรู้สึกในค่าแห่งความจริง และดึงมาให้ฝังอยู่ในใจได้ถาวร นาน วรรณกรรมเป็นของสูงยิ่ง

พระพุทธรูปบูชาประจำวันเกิด

พอล อุบลพันธ์

ประชาชนชาวไทย ส่วนมากของประเทศนับถือศาสนาพุทธ นิกายเถรวาท ร้อยละ ๙๕ ของจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งน่าถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ (ใช้ไหมครับ) ในเรื่องพระพุทธรูปบูชา นอกจากพระประธานที่พุทธศาสนิกชนเคารพกราบไหว้บูชาแล้ว ก็ยังมีพระพุทธรูปบูชาประจำวันเกิด ให้ผู้คนได้ไหว้บูชาเพื่อเป็นสิริมงคลกับตัวเองอีกด้วย ส่วนที่ไปที่มาของการกำหนดพระพุทธรูปบูชาประจำวันเกิดแต่ละปางนั้น ไม่มีปรากฏสมัยที่แน่ชัด กล่าวกันว่า การสร้างพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ให้เป็นพระพุทธรูปบูชาประจำวันเกิดแต่ละวันนั้น เป็นความเชื่อของคนสมัยก่อนที่หาที่พึ่งทางใจ และถือว่าการบูชาพระประจำวันเกิดเป็นมงคลอันสูงยิ่งอีกประการหนึ่ง

พระพุทธรูปประจำวันเกิดจะมีทั้งหมด ๗ ปาง ตามวันในสัปดาห์ คือ วันอาทิตย์ วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี วันศุกร์ และเสาร์ ซึ่งพุทธศาสนิกชนคนไทยคงรู้จักดีอยู่แล้วว่า “พระประจำวันเกิด” ของตนเองคือพระพุทธรูปปางอะไร แต่ผู้เขียนคิดว่ายังมีผู้คนอีกมากที่ไม่ทราบว่าการบูชาพระพุทธรูปประจำวันเกิดตนเองคือพระพุทธรูปปางอะไร จึงขออนุญาตบรรณาธิการและคณะทำงานสารนครศรีธรรมราชเพื่อนำเสนอบทความเรื่องพระพุทธรูปบูชาประจำวันเกิด มาเป็นบรรณาการแก่ท่านผู้อ่านทั้งหลาย ลักษณะการเขียนแบบเข้าใจง่ายๆ ดังนี้ ๑. แสดงพุทธลักษณะให้กระชับเข้าใจง่าย ๒. แสดงประวัติ พุทธกิจ หรือพุทธจริยาอันเป็นต้นแบบพระพุทธรูปนั้น

ผู้เขียนขอกราบนมัสการขอบพระคุณ พระมหาสมศักดิ์ ปริมาณินฺท ที่ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัด ฆะนาวหวาน พระอารามหลวง เปรียญธรรม ๙ ประโยค ผู้ชำนาญการด้านบาลีและพระไตรปิฎก ให้ความเมตตา ปรีชาในการเขียนบทความนี้ในส่วนบาลี คำแปล พระสูตร พุทธประวัติทั้งหมด โปรดติดตามครับ

๑. พระพุทธรูปปางถวายเนตร คนเกิด วันอาทิตย์

พระพุทธรูปลักษณะ หรืออิริยาบถ เป็นพระพุทธรูป ประทับยืน ห้อยพระพาหา (ลำแขน) ท่อนบนลงแนบ พระวรกาย (ลำตัว) พระหัตถ์ท่อนปลายเลยพระกำประ (ศอก) ลงมา แนบเข้าบรรจบกันที่พระเพลา พระหัตถ์ขวา ทับพระหัตถ์ซ้าย สีมพระเนตรในลักษณะเพ่งมอง มีพระอาการสำรวม พระพุทธรูปลักษณะสง่างามยิ่งนัก

ประวัติโดยย่อ เมื่อตรัสรู้ ณ โคนโพธิพฤกษ์ รัตนบัลลังก์แล้วเสด็จ ณ ที่โล่งแจ้งด้านทิศอีสาน ทอดพระเนตรต้นโพธิ์ โดยมีได้กระพริบพระเนตร

เป็นเวลา ๗ วัน สถานที่นั้นเรียกว่า “อนิมิตตเจตีย์” เป็น ๑ ใน ๗ ที่ซึ่งทรงเสวยวิมุตติสุขหลังการตรัสรู้ ซึ่งเรียกรวมว่า “สัตตมหาสถาน”

วิมุตติสุข คำว่า วิมุตติ แปลว่า ความหลุดพ้น คือ หลุดพ้นจากบ่วงมารและสรรพกิเลส ซึ่งถือว่าเป็นความสุขอย่างยิ่งไม่มีสุขอื่นเท่าเทียม ได้แก่ พระนิพพาน การเสวยวิมุตติสุขของพระพุทธองค์ คือ การทรงระลึกถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมาด้วยธรรมปิติ มิใช่แสดงอาการพอใจอย่างสามัญชน ซึ่งเมื่อทำงานใหญ่ สำเร็จ เช่น ชนะศึก จบการศึกษา สอบแข่งขันทำงานได้ แล้วจัดงานรื่นเริงฉลองความสำเร็จตามวิสัยปุถุชน

ต้นโพธิ์ ต้นโพธิ์หรือไม้โพธิ์นั้นเป็นชื่อ ตามเหตุการณ์ไม้ชื่อต้นไม้ ในภาษาบาลีเรียกว่า “อัลลัตถะ” แต่เรียกติดปากว่า “โพธิ์” เพราะพระพุทธเจ้า “ตรัสรู้” ได้ต้นไม้นั้น คำว่า โพธิ์ แปลว่า รู้ แปลว่า เบิกบาน แปลว่า ตื่น พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ต้นไม้อะไร ต้นไม้นั้นเรียกว่า “โพธิ์” พระพุทธเจ้ามีหลายองค์ องค์หนึ่งตรัสรู้ได้ต้นมะเดื่อ ต้นมะเดื่อก็กลายเป็นจากอุทุมพร เป็น “โพธิ์” ในศาสนานั้น ต้นโพธิ์เป็นบริโภคนเจตีย์ เป็นปูชนียวัตถุ ตามวัดวาอารามสำคัญๆ จะมีวิหาร ลานโพธิ์ไว้เพื่อสักการบูชา ในบางครั้งเดินเวียนเทียน ประทักษิณรอบต้นโพธิ์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

การถวายเนตร พระอาการที่ทรงเดินออกจากต้นโพธิ์ ทรงเพ่งมองไม่กระพริบพระเนตรเป็นเวลาถึง ๗ วัน นั้นดูเหมือนเกินจริง แต่เป็นปริศนาธรรมอาทิฐานว่าทรงระลึกถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมา ตั้งแต่รับข้ามมธุปายาส จากนางสุชาดา รับหญ้าจากคนเลี้ยงแพะในเช้า วันการเสวยมธุปายาส การปฏิเสธหญ้าคาเป็นรัตนบัลลังก์ การทรงตั้งปณิธานว่า ถ้าไม่บรรลุธรรมวิเศษจะไม่ยอม ลุกขึ้นจากบัลลังก์ แม้เลือดเนื้อในพระวรกายจะแห้งเหือด หายไปก็ตามที่ การทรงสู้รบจนได้ชัยชนะแก่พญามารและ เสนาอันยิ่งใหญ่ นั่นคือ การเพ่งมองส่วนที่ว่าทรงเดินออก ห่างไปประทับยืนกลางแจ้งด้านทิศอีสานนั้นก็ป็นธรรมดา

การมองของเล็กต้องมองใกล้ ส่วนของใหญ่ต้องมองจากที่ไกลจึงจะชัดเจน พระอาการดั่งนี้เป็นพุทธวิสัยยากแก่การคาดเดาว่าทรงประสงค์อย่างไร แต่ถ้าจะประยุกต์ว่าทรงระลึกถึงสถานที่ที่พระองค์เคยอาศัยใช้สอยในกิจการสำคัญจะทรงจดจำไว้ชั่วนานานก็ไม่น่าจะผิดอะไรมากนัก อนึ่ง พระอาการอย่างนี้เคยทรงกระทำเมื่อเสด็จจากเมืองไพศาลี เสด็จไปยังเมืองกุสินาราครั้งหนึ่งด้วยอาการที่เรียกว่า “นาคาวโลก” คือการเหยียดตัวทั้งตัวเหมือนกิริยาของช้างใหญ่ซึ่งเหยียดตัวกลับเพียงท่อนหัวมิได้

๒. พระปางห้ามพยาธิ คนเกิดวันจันทร์

พระพุทธลักษณะ หรืออิริยาบถ เป็นพระพุทธรูปประทับยืน พระหัตถ์ซ้ายห้อยลงแนบพระวรกายตามปกติ พระหัตถ์ขวาขยับขึ้นเสมอพระอุระ แขนงพระหัตถ์กระดกขึ้น ปลายพระหัตถ์เสมอพระถันข้างขวา อยู่ในลักษณะห้าม แต่มีใช้อาการโอบพระหัตถ์ พระพุทธลักษณะเรียกว่า แต่มีตะบะ

ประวัติย่อ นครไพศาลี แคว้นวัชชี เกิดภัยพิบัติ ๓ ประการ คือ ๑. ความอดอยาก ๒. อหิวาตกโรคระบาด (ไข้ห่า) ๓. ปีศาจร้ายรังความ

สาเหตุเกิดจากความสกปรกของบ้านเมือง และประชาชนไม่รักษาความสะอาด ไม่ดูแลสุขภาพร่างกายเกียจคร้านการทำงาน นอกจากความอดอยาก ความเจ็บป่วย ยังถูกปีศาจร้ายรังความ เข้ามากินซากศพ เศษเนื้อของคนตาย จนกระทั่งคนเจ็บที่ยังไม่ตาย อาณาประชาราษฎรกราบทูลพระเจ้าแผ่นดินว่าเหตุร้ายอาจเกิดจากพระเจ้าแผ่นดินไม่ทรงประพฤติตามทำนองครองธรรมของพระราชา ตั้งคณะกรรมกรสอบสวนแล้วก็ไม่ปรากฏว่าทรงบกพร่องประการใด ในที่สุดก็บนบานบวงสรวงเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ แต่ความเดือดร้อนก็ไม่เหือดหาย

อำมาตย์ผู้หนึ่งกราบทูลพระเจ้าลิจฉวี (วัชชี) ว่า พระพุทธเจ้าจะช่วยได้ ขณะประทับอยู่ ณ เมืองราชคฤห์ของพระเจ้าพิมพิสาร จึงส่งเจ้าลิจฉวีองค์หนึ่งชื่อมหาลิซึ่งเคยรู้จักพระพุทธเจ้ามาก่อน เมื่อดำเนินการตามคิด เจ้ามหาลิไปกรุงราชคฤห์พบพระเจ้าพิมพิสาร แสดงความประสงค์จะอาราธนาพระพุทธเจ้าไปปราบยุคเข็ญด้วยพุทธบารมี พระเจ้าพิมพิสารเห็นด้วย แต่ให้เจ้ามหาลิไปนิมนต์เอง พระพุทธเจ้าก็ทรงอนุเคราะห์ หลังจากได้รับราชานุญาตจากพระเจ้าพิมพิสารแล้วก็เสด็จไปยังกรุงไพศาลี ซึ่งห่างกัน ๕๐๐ โยชน์ ข้ามแม่น้ำคงคาถึงไพศาลีท่ามกลางขบวนส่ง - รับประทานน้ำองคคาวกาน้ำดื่ม - รับประทานน้ำองคคาวกาน้ำดื่ม

ในขณะที่เสด็จถึงนครไพศาลี มหาเมฆสี่ครามก็ตั้งเค้าขึ้นเต็มท้องฟ้าปกคลุมนครไพศาลี สายฟ้าแลบ

ล้นก็ก้อง ฝนท่าใหญ่ก็ตกลงเหมือนเทน้ำ บ่าท่วม
เข้าพระนครและบ้านเรือนราษฎร พัดพาเอาสิ่งสกปรก
ตั้งแต่ซากศพที่มีได้เผาฝัง จนถึงเศษอาวุธต่างๆ ลอยลง
ไปในทะเลหลวงจนหมดสิ้น พอฝนขาดเม็ดแผ่นดิน
ก็สะอาดหมดจดทั่วทั้งพระนคร ความรุ่มร้อนก็กลายเป็น
สงบเย็น บรรเทาโรคร้ายได้ประมาณครึ่งหนึ่ง
ด้วยอำนาจพุทธาภินิหารอันนำอัศจรรย์

เย็นวันนั้นพระพุทธเจ้ารับสั่งให้พระอานนท์
เข้าเฝ้า ทรงบอกมณฑลซึ่งชื่อ “รัตนสูตร” ให้นำไปเจริญ
ประพรมน้ำพระพุทธมนต์รอบกำแพงเมืองไพศาลี
กระทำอยู่อย่างนั้น ๗ วัน สรรพพิบัติทั้งปวงก็เหือดหาย
ไปด้วยพระพุทธานุภาพ

ชื่อพระพุทธรูป นามชื่อพระพุทธรูปปางนี้
ถ้าไม่ระมัดระวังในการออกเสียงและฟังเสียง จะทำให้
เกิดไขว้เขว เพราะคำว่า “พยาธิ” และ “พระญาติ”
ใกล้เคียงกัน

พยาธิ (พะ - ยาด) แปลว่า ความป่วยไข้
ห้ามพยาธิ คือ ห้ามหรือกำจัดความป่วยไข้

พระญาติ คือ พระญาติวงศ์ของพระพุทธเจ้า
ทั้งฝ่ายโกถิยะและศากยะ พุทธจริยาที่ปรากฏเกี่ยวกับ
พระญาติก็มีอยู่คือ ทรงห้ามพระญาติฝ่ายเทวทหะ
กับฝ่ายกบิลพัสดุ์มิให้ทะเลาะกันด้วยการแย่งน้ำทำนา
จากแม่น้ำโรหิณี

สาเหตุแห่งภัยพิบัติ ความวิบัติในกรุงไพศาลี
เกิดจากความสกปรกของบ้านเมืองของคน
และสิ่งสาธารถุภโคตต่างๆ พระสูตรบรรยายถึงความ
เกียจคร้าน ความสกปรกของร่างกาย บ้านเมือง
แม้แต่ซากศพสิ่งปฏิกูลก็มิได้จัดการเผาฝัง

ประวัติศาสตร์โบราณกาลเมืองนครศรีธรรมราช
กล่าวว่าเคยมีไข้ห่าคือ อหิวาตกโรคระบาดหนักทำให้
ประชาชนต้องหนีตายไปอาศัยอยู่นอกเมือง เช่น
ที่อำเภอลานสกา และปรากฏเช่นกันว่า เจ้าเมืองได้ทำ
พิธีขับไล่ภัยพิบัติด้วยการเจริญพระพุทธมนต์ รวมทั้ง

การหว่านเงินคัคดีสิทธิ์ที่ปลุกเสกแล้ว คือ หว่านอโม
ไปรอบๆ กำแพงเมืองจนใช้ห่าระจับหายไป

๓. พระปางไสยา ไปรตอสุรินทราหู คนเกิด วันอังคาร

ในหนังสือหลายเล่มกล่าวเพียงชื่อต้นว่า
ปางไสยา แต่จะใส่ชื่อหลังว่า ไปรตอสุรินทราหู เข้าไปด้วย
เพื่อจะแยกพุทธกิจ พุทธจริยา ชื่อแรก มักจะหมายถึง
ปางปรินิพพาน ชื่อหลัง แสดงปฏิหารย์ให้อสุรินทราหู
หายหลงตน

พระพุทธลักษณะหรืออิริยาบถ เป็นพระอิริยาบถ
นอนตะแคงขวา พระบาทซ้ายทับพระบาทขวาซ้อน
เสมอกัน พระหัตถ์ซ้ายทาบตลอดพระวรกาย (ลำตัว)
ส่วนพระหัตถ์ขวานั้นพับพระพาหาท่อนต้นกับพระเขนย
พระหัตถ์หรืออุ้งพระหัตถ์รองรับพระเศียรเหนือ
ตั้งพระกรรม ลักษณะนี้เรียกว่า “สีหไสยา” การประทับ
นอนโดยคิดจะลุกขึ้นมาอีกเรียกว่า “อุฏฐานไสยา”
ส่วนการประทับนอนที่ตั้งพระทัยว่าจะไม่ลุกขึ้นมาอีก
เรียกว่า “อนูฏฐานไสยา” คือ การนอนก่อนปรินิพพาน
ประวัติย่อ อสุรินทราหู ซึ่งมีร่างกายใหญ่โต
ในเมืองอสูร ได้ยินใครต่อใครกล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้า
ว่ามีพระคุณอันประเสริฐ ๙ ประการ คือ

๑. เป็นพระอรหันต์ไกลจากกิเลส
๒. ได้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง
๓. สมบูรณ์ด้วยความรู้และความประพฤติ
๔. เสด็จไปแล้ว
๕. รู้แจ้งโลก
๖. เป็นนักฝึกฝนคนยอดเยี่ยม
๗. เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
๘. มีพระทัยเมตตา
๙. ทรงจำแนกกรรม

จึงปรารถนาจะเข้าเฝ้าให้เห็นด้วยตา แต่กลับคิดว่าพระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์ ร่างเล็ก เวลาเข้าเฝ้าจะต้องก้มตัวลงมอง และตนไม่เคยก้มเศียรให้ใคร จึงงดความตั้งใจนั้นเสีย ต่อเมื่อทราบพระคุณสมบัติอันดีงาม นำคบหาจึงตัดสินใจเข้าเฝ้าอีก

พระพุทธเจ้าทรงทราบความคิดอันนั้น จึงรับสั่งพระอานนท์ว่าให้จัดที่ลานกว้างในพระคันธกุฎี สถานที่บรรทมไว้ให้ พระองค์จะนอนรับอสูรตนนั้น

ครั้นถึงเวลาอสูรเข้าเฝ้า ทรงเนรมิตพระกายใหญ่โต โดกว่าอสูรหลายเท่า บรรทมต้อนรับให้ราหูเห็นเพียงผู้เดียว เมื่อเข้าไปเฝ้าแทนที่ราหูจะก้มดูพระพุทธเจ้ากลับต้องเงยดูจนคอตั้งบ่า เพียงแต่พระบาทที่ซ้อนกันก็สูงใหญ่กว่าราหูมากนัก สร้างความอัศจรรย์ใจและเลื่อมใสขึ้นพร้อมๆ กัน

พระพุทธเจ้าทรงปฏิสังขรณ์ต้อนรับด้วยข้อธรรมะบางประการแล้วพาอสูรนทราหูไปเที่ยวพรมโลกให้เห็นความใหญ่โตกว่า จนลดทิฐิมานะลงและหวาดกลัวมหาพรหมทั้งหลายถึงกับแอบเกาะชายจีวรของพระพุทธเจ้า

การเสวนาระหว่างชนชั้น คำว่า ชนชั้น เป็นภาษาลังคมนิยม นำมาใช้ตรงนี้อาจจะไม่เหมาะสม แต่พระพุทธเจ้าท่านก็ทรงแบ่งคนออกเป็นชั้นเหมือนกัน เช่น

ชั้นปฤชชน คนธรรมดาสามัญ

ชั้นกัลยาณชน คนประพฤติดีงาม

ชั้นอริยชน คนบรรลุธรรมพิเศษ

ในบางแห่งทรงแบ่งชนชั้นตามสติปัญญา คือ
อุคคตัตถัญญู คนเฉียบแหลมสอนได้และรู้เร็ว
วิปจิตัญญู คนฉลาดสอนได้ในสองครั้งสามครั้ง
เนยยะ คนที่พอจะสอนได้
ปทปรมะ คนโง่เง่าสอนไม่ได้

สี่จำพวกนี้ทรงเปรียบด้วยดอกบัวสี่เหล่า

อสูรนทราหูเป็นอสูร มีนิสัยกักขะ หยาบคาย ต่างชั้นกับเทวดา พรหม โดยเฉพาะกับพระพุทธเจ้าโดย

สิ้นเชิง การเข้าหา พบปะ เสวนากันจึงมีช่องว่างมากมาย ด้วยเหตุนี้การคิดและทำตามความคิดที่จะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า จึงยากสำหรับอสูร แต่ง่ายสำหรับพระเจ้าพิมพิสาร

พุทธจริยา พระพุทธเจ้านั้นทรงเปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ จึงเปิดโอกาสให้มนุษย์ เทวดา มาร พรหม เข้าเฝ้ารับฟังพระธรรมคำสั่งสอนอยู่เป็นนิจ มิเลือกปฏิบัติ และฉลาดในปฏิสังขรณ์ ภารกิจให้อสูรนทราหูเข้าเฝ้านี้ทรงใช้พระมหากรุณาธิคุณกระทำ ๒ ประการที่เหมาะสม คือ

๑. เตรียมการต้อนรับที่เหมาะสมกับคนที่เข้าเฝ้า
๒. ให้อิวาทและนำขมสิ่งที่ใหญ่กว่า ดีกว่า ตามความคิดของอสูรนทราหู

๔. พระปางอุ้มบาตร คนเกิดวันพุธ

พระพุทธลักษณะ หรืออิริยาบถ เป็นพระพุทธรูปยืน พระบาททั้งคู่ชิดกัน ทั้งด้านนิ้วและสันพระบาท พระหัตถ์ทั้งสองประคองบาตรไว้ใน

ระดับสะเอว พระหัตถ์ขวาประคองส่วนบนของบาตร พระหัตถ์ซ้ายรองรับก้นบาตร ด้วยพระอาการสำรวม มิแสดงอาการเคลื่อนไหวแบบยืน - เดิน

ประวัติย่อ เมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว พื้นที่เป้าหมายแรกที่เสด็จไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ เพราะมีนักปราชญ์ศาสตราบรมครู เจ้าลัทธิตั้งตนเป็นเจ้าของสำนักหรือศาสดาอยู่มากมาย นอกจากนั้นยังทรงปฏิบัติตามปณิญาที่ถวายไว้กับพระเจ้าพิมพิสารว่าตรัสรู้แล้วจะเสด็จไปทรงโปรดเป็นคนแรก ภายหลังจึงได้เสด็จไปโปรดพระญาติ ณ กรุงบิลพัสต์ โดยกาฬทายีอำมาตย์อาสาจับเป็นทนต์ อัญเชิญและเสด็จรอนแรมมาช้าๆ เพื่อกระตุ้นความระลึกถึงแห่งพระญาติให้คุกรุ่นมากขึ้น

เมื่อเสด็จมาถึงพระนครบิลพัสต์ ก็ไม่มีพระราชวงศ์ผู้ใหญ่ออกต้อนรับ เพราะยังมีชดดีติยมานะว่าเป็นกษัตริย์ทรงพระเกียรติยศ มีพระชนมายุอาวุโสกว่า แต่จัดให้พระราชวงศ์เยาว์วัยให้ออกมารับอย่างเสียไม่ได้ พระพุทธองค์จึงต้องทรงทำปาฏิหาริย์ ทรมานพระญาติให้คลายทิฐิมานะยอมต้อนรับนมัสการ ถึงกระนั้นก็ไม่มีการกษัตริย์สักองค์เดียวหรืออำมาตย์สักคนเดียวได้สตินิมนต์พระพุทธเจ้าให้รับบิณฑบาต โดยคิดว่าเป็นราชวงศ์มาก่อน กลับมาบ้านเมืองของตนจะต้องนิมนต์ทำไม

รุ่งเช้าขึ้น พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวกจำนวนมาก (๕๐๐ รูป) ก็เสด็จจากที่ประทับออกบิณฑบาตรไปตามตรอกซอกซอยต่างๆ ตามวิสัยสมณะ พระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดาตรัสประภาษต่อว่า “ว่าเป็นโอรสกษัตริย์ทำอย่างนี้สมควรคือ มีพระพุทธดำรัสว่า “นี่เป็นประเพณีของตถาคต” และทรงทำความเข้าใจว่าชดดีติยวงศ์กับสมณวงศ์แตกต่างกันอย่างไร จนเป็นที่ยุติว่าการบิณฑบาตรเป็นพุทธกิจของพระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์สาวกจะพึงกระทำมิได้ขาด

กิจวัตร กิจวัตรประจำวันของพระพุทธเจ้านั้น แสดงไว้ชัดเจน ภาคภาษาบาลีระบุการบิณฑบาตเป็นอย่างแรกว่า ปุพฺพินฺหาณินฺทปะปาตัญญะ คือ บิณฑบาตในเวลาเช้า เทศนาในตอนบ่าย ประทานโอวาทกัมมุณีในตอนหัวค่ำ ตอบปัญหาเวทดาในเวลาเที่ยงคืน ตรวจดูเวณีสัตว์ในเวลาใกล้รุ่ง

จุดประสงค์ นอกจากเป็นพุทธกิจแล้วยังระบุกรณีของภิกษุไว้อย่างแรก คือ บิณฑบาต และในวัตรปฏิบัติเพื่อขัดเกลากิเลสที่เรียกว่า รุดงค์ ก็มีการบิณฑบาตเป็นวัตรอยู่ด้วย โดยสมათานมั่นคงว่าจะไม่รับนิมนต์ฉันภัตตาหารในบ้าน ดำรงชีพอยู่ด้วยอาหารที่บิณฑบาตได้มาเท่านั้น

ธรรมเนียมปฏิบัติ พระนวกะที่บวชใหม่และตั้งใจจะบวชเพียงพรรษาเดียว แรกๆ บวช ห่มจีวร อุ้มบาตรยังไม่ถนัดจะได้รับการดูแลจากพระอาจารย์หรือพระพี่เลี้ยงในการบิณฑบาตและอาหารที่ได้ในวันแรกๆ พระนวกะจะแวะแบ่งถวายพระอุปัชฌาจารย์ และจะแบ่งอาหารเล็กน้อยแวะให้โยมพ่อโยมแม่เป็นการสนองพระคุณ

โดยสรุป การบิณฑบาตเป็นทั้งพระวินัยและพระธรรมที่พระพุทธเจ้าและพระสาวกจะพึงปฏิบัติประจำ และเป็นการบริหารร่างกายอย่างง่ายและมีผลมาก แม้ในปัจจุบันจะมีพระสงฆ์มากบารมีไม่ต้องอุ้มบาตรภิกษาจารย์ เพราะมีโยมอุปัชฌาจารย์สำคัญสั่งอาหารมาจากภัตตาคารในโรงแรมชั้นยอด เป็นอาหารประณีตมีคุณภาพทางอาหารตามหลักโภชนาการ แต่ก็ยังเป็นโลกวัชชะ (ขี้ปากชาวบ้าน) อยู่เสมอ อาหารดีๆ แพงๆ ผู้ชาวบาตรไม่ได้เลยแม้แต่ชนิดเดียว ผู้เขียนเคยเป็นเด็กวัดย่อมรู้ดี กินข้าวก้นบาตรมานานหนักหนา ส่งผลถึงวันนี้ทำให้สุขภาพแข็งแรงไม่เจ็บไข้ได้ป่วยครับ

คำว่า บาตร และ บาท มีวิธีใช้ต่างกัน คำแรกหมายถึง ภาชนะ คำหลัง หมายถึง กิริยา กิจวัตร

**๕. พระปางสมาธิ หรือปางตรัสรู้ คนเกิดวัน
พฤหัสบดี**

พระพุทธลักษณะ หรืออิริยาบถ เป็นพระพุทธรูปประทับนั่ง ขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายขวาวางซ้อนทับกัน บนพระเพลา พระหัตถ์ขวาทับพระหัตถ์ซ้าย พระพุทธรูปปางนี้นิยมสร้างเป็นพระประธานในพระอุโบสถ และเป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นมาจากพระพุทธรูจริยาสำคัญที่สุดคือ การตรัสรู้

ประวัติย่อ เช้าวันเพ็ญเดือน ๖ ก่อนพุทธศก ๔๕ ปี พระมหาบุรุษลี้ภัยหนีภัยหลบภัยจากคนเลี้ยงแพะ ทรงรับข้ามอุปายาสจากนางสุชาดา ทรงทำกตัตถกิจ ปูลาดหญ้าคาเป็นรัตนบัลลังก์ ณ โคนต้นพระศรีมหาโพธิ ทรงพักผ่อนพระวรกายและทรงบำเพ็ญมหาปธานภาวนา ในเวลาเย็น

ทรงชนะมารและเสนามารในปฐมยามแห่งราตรี ทรงบรรลุฌานทั้ง ๔ ตามลำดับ ทรงบรรลุญาณ ๓ ประการ คือ นุพเพนิวาसानุสสติญาณ ในปฐมยาม ทรงบรรลุจตุปาทญาณ ใน มัชฌิมยาม และทรงบรรลุ อาสวักขยญาณในปัจฉิมยาม เป็นการสิ้นสุดแห่งทุกข์ ทั้งปวง คือ

ชาติทุกข์ ทุกข์จากความเกิด
พยาธิทุกข์ ทุกข์จากความเจ็บป่วย
มรณทุกข์ ทุกข์จากความตาย

ทรงเปล่งอุทานธรรมและเยาะเย้ยตัณหาที่ทำให้ต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสารด้วยพระบาทลีลาภา ซึ่งน่าสนใจศึกษาและศรัทธาเลื่อมใส นับว่าเป็นปฐมพุทธ ภาสิตบทแรกหลังการตรัสรู้ ดังนี้

อะเนกะชาติสังสารัง สันถาวิสสัง อะนิพพิสัง
คะหะการังคะ เวสันโต ทุกขา ชาติ ปุนิปุนัง
คะหะการะกะ ทิฏโฐลี ปุนะ เคหัง นะ กาหะลี
สัพเพ เต ฆาสุกกา ภัคคา คะหะภูมิง วิสังขะตัง
วิสังขาระคะตัง จิตตัง ตัณหานังขะยะมัชฌะคะ

แปลเป็นภาษาไทย ดังนี้

เมื่อเรายังไม่บรรลุธรรมต้องท่องเที่ยวในสงสาร เป็นอเนกชาติ แสวงหาช่างปลุกเร้า คือ ตัณหา ผู้สร้างภพ การเกิดทุกชาติเป็นทุกข์หนักหนา ดูกรช่างปลุกเร้า เราเห็นตัวท่านแล้ว เจ้าจะทำเรือนให้เราไม่ได้ อีกต่อไป ใจของเราเข้าถึงสภาพที่ใครจะปรุงแต่งไม่ได้แล้ว เพราะถึงความสิ้นตัณหาแล้ว

พระบาทีพุทธอุทาน ๒ คาถาครั้งที่กล่าวนี้ เรียกว่าเป็น “ปฐมพุทธวาจา” คู่กับปัจฉิมวาจาที่ตรัสแก่พระอนนทีก่อนปรินิพพาน เรียกว่า “ปัจฉิมวาจา” หรือ “ปัจฉิมโอวาท” อย่าเข้าใจไขว้เขวกับธรรมจักรสูตร อันเป็นปฐมเทศนา

สำหรับพระพุทธรูป ทำนั่งนี้เป็น “มารวิชัย” คือ ทำชนะมาร ในบางแห่งราษฎรบางคนได้แบ่งทำนั่งนี้ออกเป็นสอง ๒ ทำ คือ

เมื่อถูกมารผจญ เรียกว่า ทำหรือปางสะดุ้งมาร เมื่อชนะมาร เรียกว่า ทำหรือปางมารวิชัย ทั้งสองทำสองปางต่างกันเพียงพระหัตถ์ข้างขวาเท่านั้น และเรื่องนี้ได้มีการเขียนไว้ในหนังสือประวัติของพระพุทธไตรรัตนนายก หรือ หลวงพ่อโต วัดพนัญเชิง

ทำนึ่งพระพุทธรูปองค์นี้ มีท่าประธานอยู่ ๔ ท่า คือ นั่งยอง นั่งห้อยเท้า นั่งพับเพียบ และนั่งขัดสมาธิ เป็นทำนึ่งที่มั่นคง ถุกยาก ท่อนล่างของร่างกายเก็บมิดชิด ท่อนบนจะตั้งตรงไม่เอียงเอนเหมือนทำนึ่งอื่น เหมาะสมกับการบำเพ็ญเพียรภาวนา หรือทำกิจกรรมที่ต้องสำรวม พิธีกรรมที่ต้องการความขลัง เช่น การบวงสรวง สวดมนต์ ร่ายโองการ

พระพุทธรูปเจ้าคงกำหนดทำนึ่งสำหรับการผจญมารและบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุพระโพธิญาณ จะเห็นได้จากการตั้งปณิธานว่า ถึงเลือดเนื้อจะแห้งเหือดหายไป เหลือแต่เอ็นและหนังหุ้มกระดูกก็จะไม่ลุกขึ้นจากรัตนบัลลังก์ ตามคำขอร้องหรือข่มขู่ของพญาวีสดีมาร ทำนึ่งขัดสมาธิ เหมาะสมกับพุทธกิจสำคัญ คือ การตรัสรู้เป็นอย่างยิ่ง

๖. พระปางรำพึง คนเกิดวันศุกร์

พระพุทธรูปลักษณะ หรือ อิริยาบถ เป็นพระพุทธรูปยืน พระบาททั้งสองข้างชิดกัน ลักษณะที่แปลกเป็นที่สังเกต คือ พระหัตถ์ทั้งสองข้างยกขึ้นทาบพระอุระ พระหัตถ์ซ้ายวางอยู่บนพระหัตถ์ซ้าย

ประวัติย่อ หลังจากและเสวยวิมุตติสุขแล้ว ทรงรับข่าวลัดตุดวง ลัดตุดก้อน ของตปุสสุภัทลิกะ พ่อค้าสองพี่น้องเสวยแล้ว ทรงรำพึงถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมาเกี่ยวกับการศึกษา ปฏิบัติ แสวงหาพระโพธิญาณ ทรงเห็นว่า เป็นเรื่องยากหนักหนา ต้องใช้เวลานานถึง ๖ ปี ในสำนักของอาจารย์หลายท่านจนได้บรรลุธรรมตามพระพุทธประสงค์ ควรจะนำธรรมวิเศษนั้นเทศนาสั่งสอนพุทธเวไนยได้หรือไม่เพียงใด ซึ่งทรงท้อพระทัยในเบื้องต้นแรก ในลำดับต่อมาทรงรำพึงว่า สัตว์โลกนั้นมีพื้นเพอศยาคัยแตกต่างกัน ทรงเปรียบกับดอกบัว ๔ เหล่า ซึ่งจะบานเร็วช้ากว่ากัน จึงตกลงพระทัยจะเทศนาโปรดเวไนยสัตว์

ลำดับแรกทรงระลึกถึงอาหารดาบส และอุทกดาบส ที่เคยทรงอาศัยศึกษาลัทธิจนบรรลุญาณโลกีย์ ๔ ประการ แต่ทรงทราบ (ด้วยพระญาณ) ว่าท่านทั้งสองถึงแก่กรรมเสียแล้ว จึงพิจารณาถึงบุคคลซึ่งควรเทศนาโปรดต่อไป คือ เบญจวัคคีย์ ๕ คน

ข้อความตอนนี้กล่าวถึงท้าวสหัมบดีพรหมลงมาอาราธนาให้สอนสัตว์และทรงรับอาราธนาพระพรหม ซึ่งความจริงก็คือ พระเมตตากรุณาในพระทัยนั่นเอง

ศาสดาและสาวก การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้านั้น แม้พระคันถรจนอาจารย์จะพรรณนาคาความพิลึกพิลั่นมหัศจรรย์จนถึงกับแผ่นดินไหว แผ่นฟ้าสะเทือนถึงพรหมโลก แต่คงจะไม่ใช่ข่าวในสังคมคนมากมายนัก จะเห็นได้ว่าไม่มีใครเข้าเฝ้าหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้จะมีก็เพียงแต่คนผ่านพบ เช่น ตปุสสะ ภัทลิกะที่ถวายเสปียงกรังให้เสวยเป็นปฐมบิณฑบาต ทั้งนี้เพราะข่าวคราวเจ้าชายศากยวงศ์เสด็จออกบรรพชา คงจะทราบกันในระยะเวลาแรกแล้วก็ลืมเลือนกันไป เพราะเหตุการณ์นั้นยาวนานถึง ๖ ปี จึงมีศาสดาแต่ยังปลอดสาวกตามพุทธวิสัย พระพุทธเจ้าจะต้องแสวงหาสาวกด้วยการเสด็จไปเทศนาสั่งสอนให้บรรลุธรรมวิเศษที่ตรัสรู้แล้ว มิใช่นั่งรอให้ใครเข้ามาหา และการเสด็จไปหาเวไนยชนนั้น

ก็ไม่ว่าจะราบรื่นเสมอไป เพราะได้รับการต้อนรับด้วยความ
ระวางสงสัยจากเบญจวัคคีย์ผู้เคยดูแคลขทุกขั้กันมาก่อน

เกียรติศัพท์ชื่อเสียงที่เลื่องลือไปทั่วโลกว่า

อิระ ตถาคะโต โลก อุปันโน พระตถาคตเกิดขึ้นในโลก
นี้แล้ว ก็ดี หรือกล่าวถึงคำสอนของพระองค์ว่า อาทิก
กัลยาณัง มัชฌะกัลยาณัง ปะริโยสานะกัลยาณัง ไพอะระ
ในเบื้องต้น ท่ามกลาง และตอนอวสาน ก็ดี ล้วนเกิดขึ้น
ภายหลังเมื่อทรงโปรดเวไนยสัตว์ มีสาวกจำนวนมาก
พอสมควรแล้ว แสดงให้เห็นว่ากิตติศัพท์ที่เลื่องลือ
ก้องฟากก้องดินของพระพุทธเจ้านั้นเกิดจากพุทธกิจ
พุทธจริยา มากกว่าอย่างอื่น และสิ่งนั้นเกิดขึ้นจากความ
รำพึงที่ถูกต้องในการเผยแผ่พระศาสนาโปรดเวไนยนิกร

๗. พระพุทธรูปปางนาคปรก คนเกิดวันเสาร์

พระพุทธลักษณะ หรืออิริยาบถ เป็นพระพุทธรูป
ประทับนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ทั้งสองหงายซ้อนไว้บน
พระเพลา พระหัตถ์ขวาทับพระหัตถ์ซ้าย มีพระยานาคแผ่

พียงพานเหนือพระเศียรลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพระยานาค
มี ๒ แบบ คือ ๑. ประทับนั่งบนขนดพระยานาค
๒. ประทับนั่งกลางขนดพระยานาค

ประวัติย่อ เมื่อทรงเสวยวิมุตติสุขใต้ต้นไม้จิก
ในสัปดาหัดัดจากประทับ ณ ต้นไทร ปรากฏว่ามีลมฝน
พัดกระหน่ำอย่างแรง พระยานาคชื่อ มุจลินทร์ ขึ้นมา
จากนาคพิภพแผ่พียงพานเป็น ๗ ชั้น กั้นพระเศียร
พระพุทธเจ้าให้พ้นจากลมฝนและสัตว์ปีกมีพิษ เมื่อลมฝน
หายไปพระยานาคก็เนรมิตกายเป็นมาณพน้อยยืนถวาย
อัญชลี พระพุทธเจ้าทรงเปล่งอุทานธรรมครั้งหนึ่งว่า

สุโข วิเวโก ตฤงฺขัสสะ
สุตะธัมมัสสะ ปัสสะโต
อัพยาปัชชัง สุขัง โลเก
ปาณะภูเตสุ สัญญะโม
สุชา วิราคะตา โลเก
กามาณัง สมะติกกะโม
อัสมิมานัสสะ วินะโย
เอตัง เม ประมะงัง สุขัง

แปลเอาใจความในภาษาไทยว่า

ความสงบ เป็นความสุขของผู้สดับธรรมแล้ว
รู้เห็นสังขารตามความจริง การไม่เบียดเบียนคือการ
สำรวมในสัตว์ทั้งหลาย ความปราศจากความกำหนัด คือ
ความก้าวล่วงกามเสียได้เป็นสุขในโลก การกำจัดความ
ถือตัวตนเสียได้นี้แหละ เป็น บรมสุข

พระยานาค พระยานาคนั้น ถือว่าเป็นอมมนุษย์
แต่มิใช่เทวดา มิใช่สัตว์เดรัจฉาน มีอาณาจักรอยู่
เป็นขอบเขตสัดส่วนเรียกว่า “นาคพิภพ” มีความผูกพัน
กับพระพุทธศาสนามาอย่างน้อยสองครั้ง

ครั้งแรก คือ การแผ่พียงพานคุ้มกันภัยธรรมชาติ
ถวายพระพุทธเจ้า

ครั้งหลัง กล่าวถึงในการอุปสมบทที่ต้องถาม อันตรายิกธรรมว่า “มนุสโสสิ” เธอเป็นมนุษย์หรือ ? เพราะเคยปรากฏว่า นาคแปลงเพศเป็นคนขบวช เป็นภิกษุ ภายหลังความแตก จึงทรงบัญญัติให้สอบถาม ดังกล่าว และนาคขอฝากชื่อผู้ที่จะบวชว่าให้เรียกว่า “นาโค” หรือ “เจ้านาค”

พระพุทธเจ้านั้นทรงเป็นศาสดา เป็นกัลยาณมิตร ของมนุษย์ สัตว์ เทวดา มาร พรหม ไม่มีขอบเขตจำกัด ในด้านพระกรุณาธิคุณ การนำเรื่องยักษ์ นาค สัตว์ มาร พรหม มาแสดงประกอบพุทธกิจในหลายแห่ง แสดงถึงความเฉลียวฉลาดของพระคันถรจนอาจารย์ ที่สามารถ แสดงพระคุณของพระพุทธเจ้า โดยยกเอาเรื่องราว ที่สำคัญ และมีตัวแสดงประกอบ เช่น พระยานาค ถวายการค้ำภัย ช้างนาพาตีศรีและพญามารพ่ายพระบารมี ถึงถวายรวงผึ้งที่ป่าเลไลยก์โดยสรุปก็ต้องการแสดงว่า พระพุทธเจ้านั้นทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ ทั้งหลาย ทรงเป็นสารถีฝึกคนและสัตว์ด้วยประการนี้

หนังสืออ้างอิง

พระมหาสมคัณฑ์ ปริมาณินนที เปรียญธรรม ๙ ประโยค

<https://highlight.kapook.com> พระประจำวันเกิด ทั้งเจ็ดวัน

<https://th.wikipedia.org/wiki/> พระพุทธรูป

สารนครศรีธรรมราช ฉบับ เดือนพฤษภาคม ๒๕๔๒

ตำนานพระพุทธรูปปางต่างๆ นิพนธ์ของพระพิมลธรรม ราชบัณฑิต (ชอบ อนุจารีมหาเถระ) พ.ศ. ๒๕๒๒.

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ๒๕๒๘.

ปรัชญาเถรวาท สนิท ศรีสำแดง ๒๕๔๘.

พระไตรปิฎกสังเขป วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ๒๕๔๒

สรุปสุดท้าย การเคารพนับถือพระพุทธเจ้านั้น พุทธมามกะที่เข้าถึงธรรมจะยึดเอาคำสอนของพระองค์ มาเป็นหลักยึด ตามที่ตรัสไว้ว่าใครเห็นธรรมผู้นั้นเห็นเรา แม้แต่การจะสักการบูชาพระองค์ก็ทรงแบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ อามิสบูชา และปฏิบัติบูชา

การไหว้กราบพระพุทธปฏิมา เป็นข้อปฏิบัติ ของชาวพุทธประการหนึ่ง นอกจากพระพุทธรูปทั่วไปแล้วยังมีพระพุทธรูปเฉพาะ เป็นพระประจำเมือง ประจำบ้าน จนกระทั่งพระประจำวันเกิด แม้จะเป็นเปลือกเป็นกระพี้ของธรรมปฏิบัติ ก็ยังดีกว่าคนว่างศาสนา มิฉฉาโทษจู้ แม้จะประกาศว่าเป็นศาสนิกของศาสดาใดๆ ก็ยังเป็นคน หลอกตัวเอง เพราะมิได้เข้าถึงหรือแม้เพียงแสวงหาสาระ แท้จริงในศาสนานั้นๆ

คนสร้างพระประจำวันเกิดไว้สักการบูชา อย่าหลงมกมายจนไม่ไหว้พระองค์อื่น หรือยึดติดใน พุทธลักษณะที่สวยงามแล้วกราบไหว้บูชาด้วยความหลง จนลืมพระธรรมคำสอนเสียสิ้นนะครึบ ขอขอบคุณ.....

วันนี้ที่เมืองลิกอร์

กรีฑาพล กรรชนะกาญจน์

อบจ.นครศรีธรรมราชเดินหน้าส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชน จัดโครงการเดิน-วิ่ง มินิมาราธอน ครั้งที่ ๓ มีผู้ร่วมแข่งขันจากทั่วประเทศกว่า ๓,๐๐๐ คน

วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๖.๐๐ น. นายมนูญ ศิริธรรม รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นประธานพิธีเปิดโครงการ “เดิน-วิ่ง อบจ.นครศรีธรรมราชมินิมาราธอน” ครั้งที่ ๓ ณ สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ (พร้อม ณ นครอุทิศ) โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ร่วมกับสมาคมกีฬากรีฑาผู้สูงอายุจังหวัดนครศรีธรรมราช และชมรมวิ่งเมืองคอน จัดโครงการ “เดิน-วิ่ง อบจ.นครศรีธรรมราชมินิมาราธอน” ครั้งที่ ๓ ประจำปี ๒๕๖๑ จัดให้มีการแข่งขัน ๔ ประเภท ประกอบด้วย ๑. ประเภท ฮาล์ฟ มาราธอน ระยะทาง ๒๑.๑ กิโลเมตร ชาย ๖ รุ่น, หญิง ๕ รุ่น ๒. ประเภท มินิมาราธอน ระยะทาง ๑๐.๕ กิโลเมตร ชาย ๑๑ รุ่น, หญิง ๖ รุ่น ๓. ประเภท ฟันรัน ระยะทาง ๔ กิโลเมตร ชาย ๗ รุ่น, หญิง ๗ รุ่น ๔. ประเภทแฟนซี ชายและหญิง ซึ่งการจัดการแข่งขันเดิน-วิ่ง อบจ.นครศรีธรรมราช มินิมาราธอนในครั้งนี้เป็นการจัดขึ้นเป็นครั้งที่ ๓ โดยเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้าร่วมแข่งขันได้ฟรี ไม่มีการเก็บ

คำสมัครในการเข้าร่วมแข่งขัน เพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของนักเรียน นักศึกษา และประชาชนให้ได้ออกกำลังกาย อีกทั้งยังเป็นการสร้างเกราะป้องกันให้เยาวชนสนใจการศึกษา ห่างไกลจากยาเสพติด และมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้รู้ชนะ รู้ภัย และส่งเสริมความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะอีกด้วย และในครั้งนี้มีนักวิ่งนักกีฬาทั้งในจังหวัดนครศรีธรรมราช และนักกีฬาจากทั่วประเทศเข้าร่วมแข่งขันกว่า ๓,๐๐๐ คน

โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชได้มอบเหรียญที่ระลึกให้แก่ผู้เข้าเส้นชัยทุกคน และผู้ที่ชนะเลิศประเภทฮาล์ฟ มาราธอน ลำดับที่ ๑-๓ ทุกกลุ่มอายุ ชาย-หญิง รับเงินรางวัล, ลำดับที่ ๑-๑๐ ทุกกลุ่มอายุ ชาย-หญิง รับถ้วยรางวัล, ประเภทมินิมาราธอน ลำดับที่ ๑-๑๐ ทุกกลุ่มอายุ ชาย-หญิง รับถ้วยรางวัล, ประเภทฟันรัน ลำดับที่ ๑-๑๐ ทุกกลุ่มอายุ ชาย-หญิง รับถ้วยรางวัล และประเภทแฟนซี ลำดับที่ ๑-๑๐ ทุกกลุ่มอายุ ชาย-หญิง รับถ้วยรางวัล

ในโอกาสนี้องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชขอขอบคุณ สมาคมกีฬา กรีฑาผู้สูงอายุจังหวัดนครศรีธรรมราช, มณฑลทหารบกที่ ๔๑, สถานีตำรวจภูธร อำเภอพระพรหม, สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง, แขวงทางหลวงชนบทนครศรีธรรมราช, แขวงทางหลวงนครศรีธรรมราช ที่ ๑, ชมรมวิ่งเมืองคอน, ห้างโรบินสันนครศรีธรรมราช, บริษัท ซุปเปอร์กาแฟ (ประเทศไทย) จำกัด, ชมรมใต้เต็กเชียงตุง, บริษัทเทวกรรม โอสด จำกัด, บริษัท หาดทิพย์ จำกัด (มหาชน) นครศรีธรรมราช, โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช, บริษัทแลตตาซอล และทุกภาคส่วนที่ได้ร่วมมือร่วมใจในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วง อย่างน่าพอใจและได้รับการตอบรับจากพี่น้องประชาชนอย่างดียิ่ง

อบจ.นครศรีธรรมราชจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส คนไร้ที่พึ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปี ๒๕๖๑

วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๓๐ น.ที่ทำการกลุ่มเยาวชน หมู่ที่ ๓ ตำบลนาไม้ไผ่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช นายมนูญ ศิริธรรม รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นประธานเปิดโครงการด้านการพัฒนาสังคม องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ในกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส คนไร้ที่พึ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปี ๒๕๖๑ พร้อมด้วยนายชัยพิภัทร รัตนบุรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาไม้ไผ่ นางจตุติ ชมชื่น ผู้อำนวยการกองแผนและงบประมาณ อบจ.นครศรีธรรมราช หัวหน้าฝ่าย ข้าราชการ เจ้าหน้าที่และผู้เข้าร่วมการอบรมกิจกรรมฯ จำนวน ๕๐ คนเข้าร่วม

สำหรับกิจกรรมดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการให้ความรู้เรื่อง วิธีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสามารถในการประกอบอาชีพตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการใช้พื้นที่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และศึกษาดูงานเพื่อนำความรู้จากประสบการณ์จริงมาปรับใช้และถ่ายทอดให้ชุมชนและสังคม ซึ่งถือเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี เพิ่มรายได้ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ อันนำไปสู่การพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

อบจ.นครศรีธรรมราช จัดงาน “ทุ่งสง เมืองชุมทาง.. เมืองต้องห้ามพลาด” ส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอทุ่งสง ๒๗-๒๙ พฤษภาคม ๖๑ ณ สำนักงานเทศบาลตำบลชะเมา

วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๘.๓๐ น. นายทศพร จันทรประวัตินายอำเภอทุ่งสงเป็นประธานพิธีเปิดงานส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอทุ่งสง “ทุ่งสง เมืองชุมทาง...เมืองต้องห้ามพลาด” ณ สำนักงานเทศบาลตำบลชะเมา อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีนายมนตรี รักรัศมีทอง ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นผู้กล่าวรายงาน พร้อมด้วยหัวหน้าส่วนราชการ, ผู้นำท้องถิ่น, คณะสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช เขต อำเภอทุ่งสง, คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลชะเมา และพี่น้องประชาชนในพื้นที่อำเภอทุ่งสงร่วมแสดงบนเวทีและร่วมเป็นเกียรติในพิธีเปิดเป็นจำนวนมาก

โดยโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอทุ่งสง ภายใต้ชื่องาน “ทุ่งสง เมืองชุมทาง..เมืองต้องห้ามพลาด” องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชร่วมกับอำเภอทุ่งสง และเทศบาลตำบลชะมาย จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของอำเภอทุ่งสง อีกทั้งยังเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งภายในงานมีกิจกรรมต่างๆ มากมาย อาทิ การออกร้านผลิตภัณฑ์ชุมชน, การประกวดผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของอำเภอทุ่งสง, การจัดนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอทุ่งสง และกิจกรรมการแสดงมหรสพบนเวทีอีกมากมาย ผู้ที่สนใจสามารถเดินทางไปเที่ยวชมงานได้จนถึงวันที่ ๒๙ พฤษภาคมนี้ ณ สำนักงานเทศบาลตำบลชะมาย อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา : ประชาสัมพันธ์จังหวัดนครศรีธรรมราช และฝ่ายประชาสัมพันธ์องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช

ว่านไพล

อรุณรัตน์ ทองคำ

กรรมการฝ่ายวิชาการ สมาคมแพทย์แผนไทยจังหวัดนครศรีธรรมราช

ไพลเป็นพืชตระกูลเดียวกับขมิ้นชัน กระเทียม ว่าน ขิง มีลำต้นอยู่ใต้ดิน ซึ่งมีหน้าที่สะสมอาหาร หรือที่เรียกว่า เหง้า ลักษณะของเหง้าไพลจะมีเปลือกด้านนอกสีน้ำตาลแกมเหลือง ส่วนเนื้อในมีสีเหลือง มีกลิ่นหอมของน้ำมันหอมระเหย เรานิยมใช้เหง้าไพลที่แก่จัดในการทำยาเนื่องจากในเหง้าที่ยังแก่จัดจะยังมีการสะสมปริมาณสำคัญอยู่มาก สารสำคัญในเหง้า และสรรพคุณทางยา เช่น

- น้ำมันหอมระเหย มีฤทธิ์ลดการอักเสบ แก้ปวด และฆ่าเชื้อจุลินทรีย์
- สาร ไดเมททอกซีฟีนิล บูทาดีอิน dimethoxyphenyl butadiene (DMPBD) มีฤทธิ์ลดการอักเสบ
- สาร แคสซูมาริน cassumunarins มีฤทธิ์แก้ปวด
- สารเคอร์คิวมิน สารสำคัญตัวเดียวกันที่พบในขมิ้นชัน มีคุณสมบัติในการต้านอนุมูลอิสระ ลดการอักเสบ

ผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่นิยมใช้โพลเป็นส่วนประกอบ

ด้วยสรรพคุณของโพลที่มีฤทธิ์แก้ปวด แก้อักเสบ เราจึงมักเห็นผลิตภัณฑ์บรรเทาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อที่มีโพลเป็นส่วนผสม ไม่ว่าจะเป็นน้ำมันเหลือง ครีมโพล ลูกประคบ ยาหม่อง ใช้นวด ประคบ บรรเทาอาการอักเสบแก้เคล็ดขัดยอก ฟกช้ำ ปวดบวม

นอกจากนี้ น้ำมันหอมระเหยที่สกัดจากเหง้ายังนำมาใช้ทาผิวกันยุงกัดได้ หรือใช้ผสมในสเปรย์ไล่ยุง โดยใช้กับพิวหนังได้ไม่ทำให้แสบร้อน แถมยังได้กลิ่นหอมๆ จากน้ำมันหอมระเหยอีก

ส่วนยารับประทานที่ใช้โพลเป็นส่วนผสมก็มีหลายขนาน เช่น ในตำรับยาสามัญ ประจำบ้านแผนโบราณที่มีโพลเป็นส่วนผสมหลัก ก็มี ยาประสะโพล ใช้แก้อาการจุกเสียด ปวดประจำเดือน ขับน้ำคาวปลา เนื่องจากโพลมีสารออกฤทธิ์ด้านการหดเกร็งของกล้ามเนื้อเรียบ เช่น มดลูก กระเพาะอาหาร

เหง้าไพลเป็นส่วนผสมที่สำคัญในการทำลูกประคบ แก้วปวด แก้วอักเสบ

การใช้ในตำรับยาพื้นบ้าน

หมอยาชาวบ้านนิยมใช้ไพลปรุงเป็นยาอย่างง่าย เช่น ยาพอกตามสูตรโบราณใช้เป็นยากันเล็บหลุด เป็นหนอง โดยใช้เหง้าไพลสดขนาดเท่านิ้วหัวแม่มือ ๑ แฉ่งตำให้ละเอียดผสมกับเกลือและการบูรอย่างละประมาณครึ่งช้อนชาแล้วนำมาพอกที่เล็บ พอกวันละครั้ง จะช่วยให้อาการดีขึ้น

คนที่มีอาการโรคผิวหนังที่เกิดจากเชื้อราและแบคทีเรียยังสามารถใช้ไพลตำละเอียดผสมน้ำมาพอกผิว เพื่อลดอาการอักเสบ คัน ได้ด้วย เนื่องจากสารสกัดจากไพลมีฤทธิ์ต้านเชื้อราและเชื้อแบคทีเรียได้ ใครไม่สะดวกทำเดี๋ยวนี้อาจมีสบู่เหลวพอกผิวที่ผสมไพลเพื่อใช้อาบพอกผิวลดอาการคัน ทำขายสำเร็จรูปกันแล้ว ลองหาซื้อตามร้านขายสินค้าเพื่อสุขภาพมิให้เลือกหลายรูปแบบ ทั้งยังใส่ส่วนผสมอื่นๆ เช่นขมิ้น มะขาม ลงไปด้วยเพื่อให้ผิวชุ่ม ชุ่มชื้น เปล่งปลั่งสดใสอีกต่างหาก แก้อังเสบ ท้องเฟ้อ ขับลม ให้ใช้เหง้าแห้งบดเป็นผงครึ่งละ % ถึง ๑ ช้อนชา ผสมเกลือเล็กน้อยชงกับน้ำ ต้มก่อนอาหารชั้ ๑๕ นาที นอกจากนี้ยังใช้แก้มืด แก้อังเสบเนื่องจากน้ำมันหอมระเหยในไพลมีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย โดยใช้เหง้าไพลสด ๔-๕ แฉ่งตำให้ละเอียด คั้นเอาแต่น้ำผสมเกลือชนิดน้อยใช้รับประทานหรือนำเหง้าไปฝนกับน้ำปูนใสแล้วนำมาทานก็ได้

อาการปวดประจำเดือน หมายถึงอาการปวดท้องหรือปวดหลัง ก่อนหรือระหว่างมีประจำเดือน เป็นอาการที่พบบ่อยในผู้หญิง เป็นช่วงเวลาที่ทุกข์ทรมานมาก บางคนปวดมากจนไม่สามารถทำงานในช่วงเวลานั้นของรอบเดือนเลยทีเดียว การใช้ยาแก้ปวดกลุ่ม NSAID (Non-Steroidal Anti-Inflammatory Drugs) เป็นเพียงการบรรเทาอาการและจำเป็นต้องใช้ทุกครั้งที่มีอาการปวด อาจพบอาการข้างเคียง เช่น ระคายเคืองทางเดินอาหาร ทำให้หลายคนมองหาทางเลือกอื่นจากตำรับยาไทย ซึ่งมีตำรับยาที่ใช้สำหรับแก้ปัญหาระยะประจำเดือน เพราะตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทยนั้น ประจำเดือนเป็นระบบที่สำคัญของสุขภาพผู้หญิงที่ต้องเอาใจใส่ เป็นระบบที่ส่งผลต่อสุขภาพโดยรวม

ในระยะยาว ความผิดปกติเกี่ยวกับประจำเดือนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ตำรับยาประสะไพล เป็นตำรับหนึ่งในยาที่รักษาเกี่ยวกับประจำเดือนที่มีการวิจัย ทั้งในด้านการออกฤทธิ์สนับสนุนการใช้ของแผนโบราณที่น่าสนใจ

ตำรับยาประสะไพล

ประสะไพล เป็นตำรับยาที่ใช้บรรเทาอาการปวดประจำเดือน ระดูมาไม่สม่ำเสมอ หรือนานน้อยกว่าปกติ ขับน้ำคาวปลาในหญิงหลังคลอดบุตร จัดเป็นหนึ่งในรายการยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ ทำให้แพทย์ในโรงพยาบาลของรัฐ สั่งจ่ายได้ และได้รับการบรรจุอยู่ในประกาศยาสามัญประจำบ้าน เพื่อให้เป็นยาที่ประชาชนสามารถเลือกใช้ได้อย่าง

คำว่า “ประสะ” นำหน้าในชื่อตำรับ มีความหมายว่า สมุนไพรนี้ทำยาทั้งหลาย ซึ่งในตำรับนี้หมายถึง เหง้าไพลแห้งเป็นตัวยาลึก ให้ใช้น้ำหนักเท่ากับตัวย่ออื่นๆ รวมกันหรือคำนวณเป็น ๕๐% และอีกครั้งหนึ่งเป็นตัวย่ออื่นๆ อีก ๑๑ ชนิด รวมกันได้แก่ ขิงแห้ง เหง้าขมิ้นอ้อย ดีปลี ผิวมะกรูด เทียนดำ พริกไทย วานหอมแดง วานน้ำ กระเทียม เกลือ และการบูร บดรวมกันบดผง ละลายน้ำร้อนรับประทาน แต่ด้วยปัญหาเรื่องรสชาติและความเคยชินของคนรุ่นใหม่ จึงมีการอนุญาตผลิตเป็นยาในรูปแบบต่างๆ เช่น เม็ด แคปซูล ลูกกลอน เพื่อให้ใช้สะดวกมากขึ้น

การออกฤทธิ์ของยาประสะไพล

ตามหลักการแพทย์แผนไทย ยาตำรับประสะไพลประกอบด้วยตัวยารสร้อนผาด เผ็ดร้อน และ ร้อนปร่า ทำให้ทั้งตำรับออกฤทธิ์ไปทางร้อน โดยมีตัวยารสผาดช่วยสมานคุมฤทธิ์ กำกับการทำงานของธาตุลม ทำให้มีการเคลื่อนไหวของธาตุลมดีขึ้น พอเหมาะและสมดุล สอดคล้องกับการวิจัยของไพลที่พบว่าทำให้กล้ามเนื้อเรียบลดการเกร็งตัว โดยการลดการสร้างสารพรอสตาแกลนดิน นอกจากนี้ยาตำรับยังส่งผลให้ความร้อนของเลือดเพิ่มขึ้น เลือดเหลวขึ้น จึงไหลได้ดีขึ้น และสารสีเหลืองที่พบมากในเหง้าไพล เช่น cassu-munins และน้ำมันหอมระเหย ทำให้เหง้าไพลมีฤทธิ์ด้านการอักเสบที่ตีตมาก

ยาประสะไฟลประกอบไปด้วย

หัวไฟลหนัก ๘๑ ส่วน มิวมะกรูด หัวว่านน้ำ กระเทียม หัวหอม พริกไทย ดีปลี ขิง ขมิ้นอ้อย เทียนดำ เกลือลินเฮอร์ หนักสิ่งละ ๘ ส่วน และ ผงการบูรหนัก ๑ ส่วน ต้มน้ำทั้งหมดนี้บดเป็นผงละลายน้ำสุก หรือน้ำมะนาว (ถ้าโลหิตมีลิ้มดำ) รับประทาน ก่อนอาหารวันละ ๓ ครั้งๆละ ๑ ช้อนชา ถ้าหากทานยากท่านก็เอายาบรรจุแคปซูลก่อนก็ได้ สรรพคุณของหัวไฟล ช่วยขับประจำเดือน ขับเลือดเสีย แก้กะดูขาว ทาเคลือบแผล จะช่วยป้องกันการติดเชื้อ ดูดหนอง สมานแผลได้ หากท่านเป็นผู้หนึ่งที่มีมักจะปวดประจำเดือน ลองมาทานยาประสะไฟล จะดีต่อสุขภาพในระยะยาว

สรรพคุณยาประสะไฟล

แก้ระดู มาไม่ปกติ คือมาไม่ตามกำหนด หรือมีน้อยกว่าปกติ สามารถ ขับน้ำคาวปลาสำหรับหญิงหลังคลอดบุตร ทั้งยังช่วยขับลมในกระเพาะอาหารและลำไส้ แก้กูกเสียดแน่นเพื่อ แต่ไม่ควรใช้ในคนที่ เป็นโรคตับ หรือใช้ติดต่อกันนานเกินสองเดือน และห้ามใช้ในสตรีที่มีระดูมากกว่าปกติ และเนื่องจากตัวยาประกอบด้วยยาสรร้อน เสียส่วนใหญ่ จึงไม่ควรทานหากมีไข้

ยานี้มีสรรพคุณแก้อาการปวดประจำเดือน ลดอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ ซึ่งพบได้ ในสตรีบางรายในช่วงระยะที่มีประจำเดือน และขับน้ำคาวปลาหลังคลอด แต่มีระยะเวลา การใช้ยาแตกต่างกันตามข้อบ่งใช้ จึงควรศึกษารายละเอียดก่อนใช้ดังนี้

วิธีใช้

ขนาดรับประทาน ยาชนิดผง หรือ ยาเม็ด หรือยาแคปซูล ครั้งละ ๑ กรัม วันละ ๓ ครั้ง ก่อนอาหาร

๑. กรณีปวดประจำเดือน ให้รับประทานก่อนมีประจำเดือน ๒ - ๓ วัน ไปจนถึงวันแรกและวันที่ ๒ ที่มีประจำเดือน

๒. กรณีระดูมาไม่สม่ำเสมอหรือมาน้อยกว่าปกติ ให้ใช้เป็นเวลา ๓ - ๕ วัน เมื่อระดูมาให้หยุดรับประทาน ไม่ควรใช้ติดต่อกันนานเกิน ๑ เดือน

๓. กรณีขับน้ำคาวปลาในหญิงหลังคลอดบุตร ให้รับประทานจนกว่าน้ำคาวปลาจะหมดแต่ไม่เกิน ๑๕ วัน

ข้อห้ามใช้และข้อควรระวัง

เนื่องจากยานี้เป็นยาฤทธิ์ร้อน ซึ่งควรระมัดระวัง โดยเฉพาะผู้ที่ประจำเดือนมาน้อยหรือมาไม่สม่ำเสมอ และต้องการใช้ยาเพื่อปรับประจำเดือนให้มาตามปกตินั้น ต้องระวังในกรณีที่ประจำเดือนไม่มาเนื่องจากตั้งครรภ์ ซึ่งอาจต้องตรวจสุขภาพเสียก่อน เพราะการใช้ยาจะทำให้เกิดอันตรายทั้งแม่และเด็กได้ นอกจากนี้ ยาประสะโพลยัง ห้ามใช้ในกรณีต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. ห้ามใช้ในหญิงตกเลือดหลังคลอด หญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่

๒. ห้ามรับประทานในหญิงที่มีระดูมากกว่าปกติ เพราะจะทำให้มีกรับระดูออกมามากขึ้น

๓. ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง ในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ หรือไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

๔. กรณีที่มีปัญหาหรือข้อสงสัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวยา ควรปรึกษาเภสัชกร หรือ แพทย์แผนไทย

ขอขอบคุณ : สมาคมแพทย์แผนไทยจังหวัดนครศรีธรรมราช, อาจารย์ละออง ฤกษ์มงคล, อาจารย์อุรา หอมอ่อน, ดร.พนรัญญา พลภักดี, อาจารย์สอด จารุชัย, อาจารย์ประภาส จันทร์อุ่น, อาจารย์สารีย์ เพชรรัตน์.

ที่มา : ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม โดย กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน กระทรวงสาธารณสุข, ยาสมุนไพรสำหรับงานสาธารณสุขมูลฐาน, กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก.

สารนครศรีธรรมราช ฉบับนี้เป็นฉบับที่ ๕ ประจำเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๑ เป็นปีที่ ๔๘ ของอายุหนังสือสารนครศรีธรรมราช แม้การเดินทางจะไม่ราบเรียบเสมอไป ล้มลุกคลุกคลาน แล้วลุกขึ้นเดินได้ต่อไป เป็นวิถีธรรมดาของนักเดินทาง นักต่อสู้ที่ไม่ยอมหยุดอยู่กับที่ จนถึงปัจจุบัน นับได้ว่าหนังสือสารนครศรีธรรมราชมีความกล้าแข็งพอสมควร เป็นหนังสือประจำจังหวัดในประเทศไทยเล่มเดียว จังหวัดเดียว ที่กล้าอวดรูปเล่มเนื้อหา สาระ อย่างภาคภูมิใจ

ที่สารนครศรีธรรมราชได้ยืนหยัดมาได้จนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะครู-อาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ริเริ่มวางรากฐานไว้เมื่อ ๔๐ กว่าปีก่อน และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ ในจังหวัด ได้ให้การสนับสนุนมาตลอด จึงทำให้หนังสือสารนครศรีธรรมราชมีความมั่นคงจนถึงทุกวันนี้ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงคณะทำงานในกองบรรณาธิการ แต่ด้วยจิตสำนึก ความรัก ความผูกพัน ความเสียสละที่เราได้ดำรงรักษาไว้ ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ของเมืองนครแห่งนี้ รักษาไว้มรดกวัฒนธรรมประเพณีให้เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้จากสารนครศรีธรรมราชสืบไป

เดือนพฤษภาคมนี้มีวันสำคัญอยู่หลายวัน ที่มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีพของคนไทย โดยเฉพาะที่เรียกว่า วันพืชมงคล คนไทยเรามีอาชีพเกษตรกรรมมีความผูกพันอยู่กับพืชผักผลไม้ ไม่ว่าจะเป็พืชระยะสั้น หรือระยะยาว ถ้าช่วงไหนราคาดีก็เป็นมงคล ถ้าช่วงไหนราคาตกต่ำพืชนั้นก็ไม่ใช่เป็นมงคล การดำรงชีวิตก็ลำบาก โดยเฉพาะชาวเกษตรกรเมื่อราคาพืชผลตกต่ำ ทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องฝากไว้กับอาชีพเกษตรก็ต้องนำเอาแนวพระราชดำริของในหลวง รัชกาลที่ ๙ มาดำเนินชีวิต คือ วิถีความพอเพียง ความพอดี กับความเป็นอยู่ของตนเองแล้ว จะไม่ลำบากเดือดร้อน

ก็ต้องขอขอบคุณสมาชิกหลายท่านนะครับ ที่มาทำหน้าที่แจกจ่ายหนังสือสารนครศรีธรรมราชให้กระจายไปหลายๆ กลุ่ม เพราะลำพังเจ้าหน้าที่นั้นคงไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะสมาชิกที่อยู่ต่างอำเภอจะได้อ่านหนังสือสารนครศรีธรรมราช ถ้าท่านใดต้องการได้อ่านประจำเชิญรับได้ที่ห้องสารนครฯ จะมีเจ้าหน้าที่คอยต้อนรับอยู่ครับ

สงวน กลิ่นหอม

บรรณาธิการสารนคร

...ช่วยคนผิด

คิดจนตาย...

ในนิทานอีสปนั้นพบว่า

มันอบอุ่นมีแรงแว้งกัดเอา

อสรพิษมันมีหน้าที่กัด

ชาวนาช่วยงูเห่าคิดเอาบุญ

อุทาหรณ์สอนให้ได้รู้ชัด

ตัวอย่างเรื่องเช่นนี้มีมากมาย

เป็นมนุษย์ควรพินิจคิดไว้บ้าง

การช่วยเหลือต้องดูรู้ประมาณ

ยามเขาทุกข์ยากหันมาขอร้อง

คนทุกวันเล่ห์หยาบมากน่ากลัว

ในอีสปพบว่าชาวนาดาย

มันรอดตายหายหนาวเลี้ยงเขี้ยว

เมื่อชาวนาอุ้มชูตัวงูเห่า

ชาวนาเขลาหรือว่างูไม่รู้คุณ

สันดานสัตว์ไหนจะรู้ผู้เกื้อหนุน

การเจือจนพบวิบัติถึงกัดตาย

การช่วยสัตว์พลั้งพลาดอาจเสียหาย

เพราะสัตว์ร้ายนิสัยมันอันธพาล

ดูตัวอย่างเยี่ยงสัตว์เดรัจฉาน

ไม่เป็นการยุ่งยากลำบากตัว

หากไม่ตรองพิจารณาจะปวดหัว

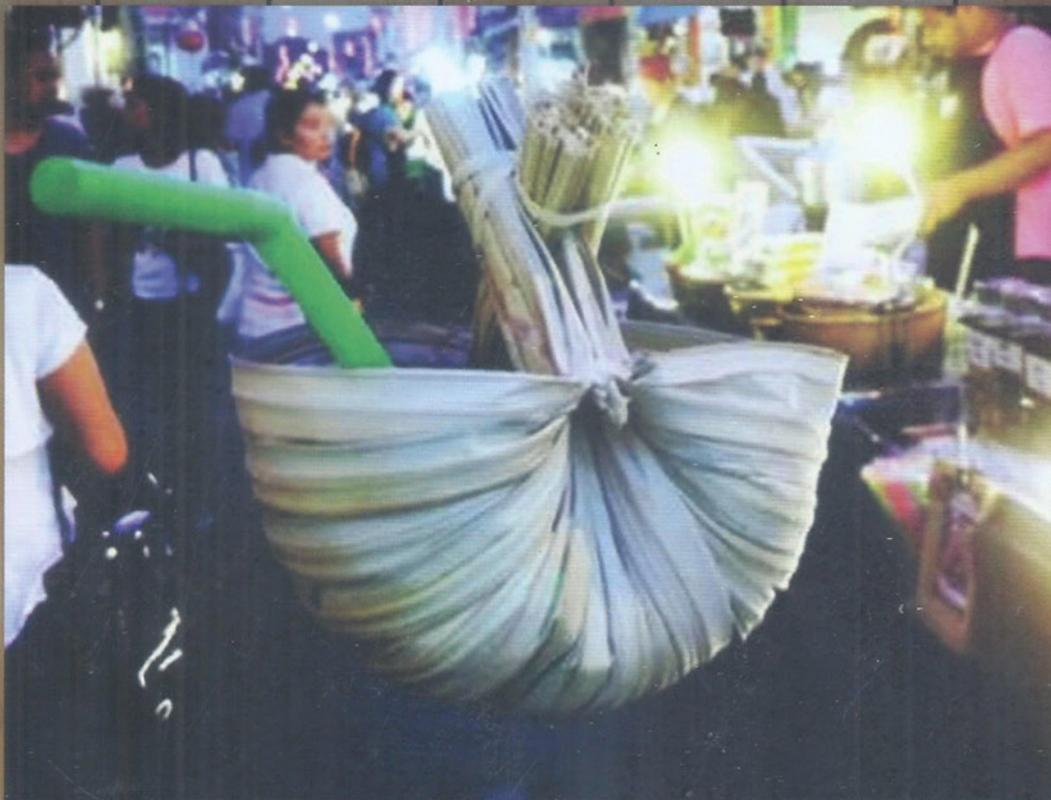
จะดี ชั่ว ช้อนในเราไม่รู้

แต่กูร้ายไม่มีจิตคิดอดสู

เราเป็นผู้ขาดเจ็บเข้ารับกรรมเอง

ภาพชวนคิด - สะกิดใจ

หมาจาก

เรียกชื่อ “หมา” ไม่เห็นว่าเป็นหมา
ไม่มีขา ไม่มีหาง อย่างที่เห็น
ยอดใบจาก ม้วนสอดขัดจัดประเด็น
แล้วกลายเป็น “หมาจาก” มากศิลป์ภูมิฯ

สงวน กลิ่นหอม = กรองคำ
กรีฑาพล กระรชนะกาญจน์ = คัดภาพ